

Tätä pitää pohtia

Sosiaalihuoltolain uudistus sossun silmin katsottuna

Mirka Mäkipää

Tampereen yliopisto, Porin yksikkö

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Syyskuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

MÄKIPÄÄ MIRKA: Tätä pitää pohtia Sosiaalihuoltolain uudistus sossun silmin katsottuna
Pro gradu -tutkielma, 89 s., 6 liitesivua.

Sosiaalityö

Ohjaajat: Riikka Korkiamäki, Kaisa Haapakoski ja Lasse Rautniemi

Elokuu 2016

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla Tampereen yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti

Tutkielmani kohteena ovat sosiaalihuoltolain uudistuksen mahdolliset vaikutukset lastensuojeluasiakkuuden arvioimisen näkökulmasta. Tavoitteeni on selvittää miten sosiaalihuoltolain muutos mahdollisesti vaikuttaa lastensuojelun arjen käytäntöihin. Tavoitteenani on pyrkiä tuottamaan tietoa siitä, kuinka sosiaalityöntekijät näkevät ja kokevat lakimuutoksen arjen työssä ja mitä sosiaalityöntekijöiden kertoman mukaan lakimuutos merkitsee lastensuojeluasiakkuuksien arvioimisen kannalta. Kiinnostukseni aiheeseen on herännyt oman työni kautta. Toimin tällä hetkellä va sosiaalityöntekijänä ja teen työkseni sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointoja, joiden yhteydessä selvitetään lastensuojelulain mukaista lastensuojelun tarvetta.

Tutkielman käsitteellinen viitekehys liittyy ammatilliseen ihanteeseen sosiaalityön ammatin asiantuntijuudesta ja harkintavallan käsitteestä. Sosiaalityön ammatin asiantuntijuuden näkökulmina ovat teoriatiedon - ja käytännöntyön ymmärrys, reflektoinnin merkitys ja lastensuojelutyön erityisyys. Metodologisena lähtökohtana on maltillinen realismi. Aineiston hankintamenetelmänä on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Tutkimusaineistoni koostuu 7 sosiaalityöntekijän haastattelusta ja yhdestä kirjallisesta vastauksesta. Aineiston keräsin Etelä-Suomessa sijaitsevasta kaupungista keväällä 2016. Tutkimusmetodina olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkielmani perusteella voidaan todeta, että sosiaalihuoltolain muutos ei ole vaikuttanut kohdekaupungin lastensuojelun arviointityöhön kovinkaan merkittävästi. Tutkimustulosten mukaan haastateltavilla oli eri näkemys siitä, tehdäänkö lastensuojelun sosiaalityössä palvelutarpeen arviointoja vai lastensuojelun tarpeen selvityksiä. Palvelutarpeen arviointitermiä ei käytetä arjen työskentelyssä ja sosiaalityöntekijöiden asiantuntijatieto vaikuttaa vähäiseltä.

Tutkielmani keskeisin tulos on se, että sain tutkimustuloksilla vastauksen siihen, millainen on tämän hetkinen tilanne lastensuojelussa ja miten haastateltavat ovat kokeneet ensimmäisen vuoden sosiaalihuoltolain muutoksen jälkeen. Tutkielmalleni asetettuihin tutkimuskysymyksiin tutkimustuloksilla en saanut kovin laajoja vastauksia. Keskeisin tulos tämän tapauksen kohdalla on se, että lakeja muuttaessa ei ole riittävästi huomioitu ammatillisten käytäntöjen kehittämistä. Toimenpidesuosituksena olisi, että kaupunki josta keräsin aineiston, aloittaisi toimenpiteet, joihin sosiaalihuoltolain muutos velvoittaa. Valtakunnan tasoisesti ehdottoman tärkeää olisi, että sosiaalihuoltolain muutosta valvottaisiin ja kuntia velvoitettaisiin toteuttamaan sosiaalityötä sosiaalihuoltolain mukaisesti.

Avainsanat: sosiaalihuoltolaki, palvelutarpeen arvio, lastensuojelu, asiantuntijatieto

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Social Sciences and Humanities

MÄKIPÄÄ, MIRKA: This must reflect – Social Welfare Act through the eyes of a social worker

Master's thesis, 89 pages, 6 pages appendices

Social Work

Supervisor: Riikka Korkiamäki, Kaisa Haapakoski and Lasse Rautniemi

August 2016

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin Originality Check service in accordance with the quality management system of the University of Tampere.

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin Originality Check service in accordance with the quality management system of the University of Tampere.

The focus of my Master's thesis is to examine what kind of change the reformation of the Social Welfare Act has had on child welfare customer ship evaluation. My aim is to examine how the changes of the Social Welfare Act possibly impacts the everyday work practices in child welfare. My aim is to produce information on how social workers experience the amendment in their daily work and what the amendment means for evaluation of the child welfare customer ships. The interest in this subject comes from my own work as a social worker in child welfare. My work includes evaluation of the need for social services in which also the need for child protection is evaluated.

The theoretical framework of the thesis connects with professionalism and power of assessment in social work. In this thesis the viewpoints of social work as a profession are in understanding both theory and practice, the meaning of reflection and the uniqueness of child welfare work. As a methodological base I am utilizing moderate realism. The qualitative research consists of 7 social workers' theme interviews and one written answer. The interviews were conducted in a southern Finland city during spring 2016. The interview data was analysed by data-based content analysis.

According to my research results, the amendment of the Social Welfare Act has not impacted the child welfare assessment work significantly in the city in question. The findings of the study show that the interviewees had different views on whether the social workers in child welfare are doing evaluation of the need for social services or evaluation for the need of child protection. The term "evaluation of the need for social services" is not used in the daily work and the social workers don't have much professional knowledge on the topic.

The central finding of my thesis is getting the overall picture of the situation in child welfare services at the moment and how the interviewed social workers have experienced the first year since the Social Welfare Act amendment. I was not able to get very broad results to my research questions. The most significant finding is that professional practices are not adequately taken into consideration while changing the laws. As an action proposal I would suggest that the research city in question starts implementing the measures to which the law obligates it. On a government level it would be extremely important that the implementation of the amendment would be supervised and that municipalities would be obligated to carry out social work according to the Social Welfare Act.

Keywords: Social Welfare Act, evaluation of the need for social services, child welfare services, professional knowledge

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 LAINSÄÄDÄNTÖ LASTENSUOJELUASIAKKUUDEN ALKAMISEN TAUSTALLA .	4
2.1 Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain uudistus.....	4
2.2 Ilmoitusvelvollisuus ja lastensuojeluilmoitusten vaihtelu vuosittain.....	6
2.3 Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojeluasiakkuuden alkaminen	8
3 AIKAISEMPAA TUTKIMUSTA LASTENSUOJELUASIAKKUUDEN ALKAMISESTA	12
4 SOSIAALITYÖN AMMATILLISENA IHANTEENA ASiantuntijuus	14
4.1 Teoriatiedon ymmärrys asiantuntijuudessa.....	14
4.2 Käytännöntyön ymmärrys asiantuntijuudessa.....	16
4.3 Reflektion merkitys asiantuntijatiedossa.....	18
4.4 Näkökulmana lastensuojelun sosiaalityön erityisyys asiantuntijuudessa.....	19
4.5. Sosiaalityön asiantuntijuuden keskeisenä taitona harkintavalta.....	21
5 TUTKIMUSKYSYMYKSET, METODOLOGISET VALINNAT JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	25
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	25
5.2 Maltillinen realismi käytännön tutkimuksessa.....	27
5.3 Aineiston hankinta.....	30
5.4 Aineiston analyysi	32
5.5 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	38
6 LAKI ARVIOINTITYÖN LÄHTÖKOHTANA	41
6.1 Arviointiprosessi arjessa	41

6.1.1 Arviointityö käytännössä.....	41
6.1.2 Sosiaalihuoltolain mukainen näkökulma	44
6.1.3 Lastensuojelulain mukainen näkökulma	46
6.2 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut.....	47
6.2.1 Ennaltaehkäisy	47
6.2.2 Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkuminen.....	48
6.2.3 Yhteistyö palvelutarpeen arvioinninyksikön kanssa	49
6.3 Lastensuojelun konteksti	49
6.3.1 Lastensuojelun asiakkuuteen.....	50
6.3.2 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutosodotukset	51
7 SOSIAALITYÖN AMMATILLINEN YMMÄRRYS	53
7.1 Asiantuntijuus arvioinnissa	53
7.1.1 Käytännöntieto arvioinnissa.....	53
7.1.3 Teoriapohja arvioinnissa	55
7.2 Harkintavalta arvioinnissa.....	57
7.2.1 Vaikutusmahdollisuudet.....	57
7.2.2 Tuen saaminen harkintavallan käytössä.....	59
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	61
8.1 Keskeisten tutkimustulosten tarkastelu	61
8.2 Johtopäätökset tutkimustuloksista.....	67
8.3 Lopuksi.....	71
LÄHTEET	74
LIITTEET.....	90

Liite 1. Lastensuojeluasian vireilletulo, palvelutarpeen arvio ja lastensuojeluasiakkuuden alkaminen	90
Liite 2. Tutkimuslupa	91
Liite 3. Tutkimuksen informaatiokirje	92
Liite 4. Suostumus tietojen käyttöön tutkimuksessa	93
Liite 5. Teemahaastattelun runko	94

TAULUKOT, KAAVIOT JA KUVIOT

TAULUKKO 1. Lastensuojeluilmoitukset vuosina 2008 - 2014	7
TAULUKKO 2. Pyynnot lastensuojelun tarpeen selvittämisestä vuosina 2010–2014 ja ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset vuosina 2011 - 2014	7
TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston pelkistämisestä	35
TAULUKKO 4. Esimerkki aineiston ryhmittelystä	36
TAULUKKO 5. Pääteemojen luominen	37
 KAAVIO 1. Lastensuojelun tarpeen selvitykset vuosina 2008 - 2014	 10
 KUVIO 1. Palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta	 9
KUVIO 2. Lapsen asiakkuuden siirtyminen eri tiimien välillä lastensuojelun arviointitiimin tekemän palvelutarpeen arvioinnin jälkeen Etelä-Suomessa sijaitsevassa kaupungissa	27

Tee sitä mihin uskot.

Usko siihen mitä teet.

Tee, niin kuin parhaaksi näet.

Sano, mitä itse ajattelet.

Ajattele itse.

Uskoon kuuluu epäily.

Uskoon kuuluu rohkeus.

Pahinta uskossa on sokeus.

Rohkea uskaltaa epäillä,

eikä näe niiden välillä pienintäkään ristiriitaa.

Tommy Tabermann

Pro gradu-tutkielmani

on omistettu

Vanha-Mummu Kerttu Lämsälle,

joka aina jaksoi kannustaa

uuden oppimiseen ja

elämänikäiseen itsensä

kehittämiseen.

1 JOHDANTO

Sosiaalityön toimintaympäristössä tapahtuu suuria muutoksia, koska kuntien ja julkisten palvelujen rakenteita uudistetaan. (Hämäläinen & Niemelä 2014, 80.) Sosiaalityö on sidoksissa yhteiskuntaan ja siinä tapahtuviin muutoksiin (Krok 2012, 58). Tutkielmani kohteena ovat sosiaalihuoltolain uudistuksen mahdolliset vaikutukset lastensuojeluasiakkuuden arvioimisen näkökulmasta. Tavoitteeni on selvittää miten sosiaalihuoltolain muutos mahdollisesti vaikuttaa lastensuojelun arjen käytäntöihin. Tarkoitukseni on pyrkiä tuottamaan tietoa siitä, kuinka sosiaalityöntekijät näkevät ja kokevat lakimuutoksen arjen työssä ja mitä sosiaalityöntekijöiden kertoman mukaan lakimuutos merkitsee lastensuojeluasiakkuuksien arvioimisen kannalta. Aino Kääriäisen (2016, 190) mukaan suomalaisen lainsäädännön uudistamistyössä on korostunut asiakaslähtöisyyden lisääntyminen ja asiakkaan aseman parantaminen. Toimintaympäristön muutoksen vuoksi sosiaalityö muokkaa uudelleen yhteiskunnallista tehtäväänsä. Sosiaalityöntekijöitä tarvitaan aktiivisina kehittäjinä, muutosten sosiaalisten vaikutusten välittäjinä ja sosiaalisen asiantuntijoina. (Kairala, Lähteinen & Tiitinen 2012, 50.)

Tutkielmassani tuon esille sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutoksista ja mitä lakimuutokset merkitsevät lastensuojeluasiakkuuden arvioimiselle sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Sosiaalityöntekijöiden näkemykset lakimuutoksesta ja sen vaikutuksesta arjen työhön ovat keskeisessä osassa tässä tutkimuksessa. Olen rajannut tutkielmani koskemaan sosiaalityöntekijöitä, jotka työksensä arvioivat lapsen lastensuojelun asiakkuuden tarvetta ja tekevät harkinnan kautta päätöksen lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta. Tutkimustiedon saaminen lakimuutoksesta lain voimaantulon jälkeen on tärkeää. Näin voidaan tarvittaessa kehittää lakimuutoksesta johtuvia käytäntöjä ja saada esille lakimuutoksen hyvät ja huonot puolet. Tutkielmani on olennainen yhteiskunnallisten ja ammatillisten käytäntöjen vuoksi. Aiheesta kiinnostavan oman työn kannalta tekee se, että sosiaalityöntekijänä teen arviointeja, tarvitseeko lapsi lastensuojeluasiakkuutta vai ovatko peruspalvelujen tarjoamat tukimuodot lapselle ja perheelle riittäviä. Usein jo palvelutarpeen arviointi voi olla riittävä interventio lapsen ja perheen tilanteen selvittämiseen. Mielenkiintoni aiheeseen on syntynyt jo lakimuutoksen valmisteluvaiheessa, jonka vuoksi tein kandidaatintyönä kirjallisuuskatsauksen lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta Suomessa.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) tuli voimaan 1.4.2015. Lain uudistuksen keskeisenä tarkoituksena oli vahvistaa peruspalveluja ja vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, 3 & Kuntatyönantajat 2015). Hanna Heinosen (2016, 247) näkemyksen mukaan sosiaalihuoltolain tavoitteena on tukea lapsia ja perheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lakimuutos vaikuttaa erityisesti lastensuojeluasiakkuuksien aloittamisen määrittelyyn ja sitä koskevaan päätöksentekoon. On arvioitu, että lakimuutoksen myötä lastensuojeluasiakkuudet tulisivat vähenemään (Heinonen 2016, 247; Hämeen-Anttila 2015 & Masinen 2015). Näin ajatellaan tapahtuvan, koska lapsille ja perheille on mahdollista tarjota palveluita muualtakin kuin lastensuojelusta. Ehkäisevien palveluiden lisäämisen pitäisi vähentää lastensuojelupalvelujen tarvetta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Pitkällä aikavälillä lastensuojelun raskaiden korjaavien toimenpiteiden määrän ajatellaan vähenevän, jos perheet saavat tarvitsemaansa tukea riittävän ajoissa. (Hämeen-Anttila 2015.) Lisäksi osa lastensuojelun asiakkaista siirtyy sosiaalihuollon asiakkaiksi (Heinonen 2016, 247).

Varhaislapsuudessa tarjottavista ehkäisevistä palveluista voi koitua merkittäviä taloudellisia, terveydellisiä ja yhteiskunnallisia hyötyjä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Taloudellisten, terveydellisten ja yhteiskunnallisten hyötyjen tulisi toimia perusteena sille, miksi ehkäisevää toimintaa ja palveluja olisi syytä kehittää. Peruspalveluja kehittäessä olisi kiinnitettävä erityistä huomiota terveyst- ja hyvinvointiongelmien ehkäisyyn, jotka vaativat kustannuksia ja hyötyjä punnitsevilta päättäjiltä luonnollisesti pitkän perspektiivin arviointia. (Linnosmaa & Väisänen 2014, 178.) Maritta Törrönen (2016, 13) toteaa, että sosiaalityön tulevaisuuden haasteita ovat erityisesti ennakoiva toimiminen yhteiskunnassa ja uudenlaisten hyvinvointipoliittisten ratkaisujen etsiminen.

Sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuden pitäisi vaikuttaa siihen, kun tehdään sosiaalihuoltolain 36 pykälän mukaista palvelutarpeen arviointia, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta (LsL 417/2007, 26 §). Ilmari Rostilan ym. (2011, 143) mukaan lastensuojelun sosiaalityö on erikoisosaamista, joka vaatii lakitietämistä, erikoisasiantuntemusta sekä teoreettiseen että käytännön tietoon perustuvaa osaamista. Sosiaalityöntekijä mahdollisesti edistää lasten ja nuorten hyvinvointia monella eri tavalla. Lisäksi sosiaalityötä ohjaavat ammattieettiset periaatteet ja ammattikunnan oma normisto. (Mt.) Yksilöllisen tilannearvion ja tuen näkökulmasta katsottuna on se, että sosiaalityöntekijä tarvitsee riittävästi resursseja harkintavallan käyttöön, jotta hän voi työskentelyssä ottaa huomioon asiakkaan odotukset ja käyttää omaa asiantuntijuuttaan ilman rajoituksia (Rajavaara 2014, 137).

Tutkielmani on laadullinen tutkimus ja tieto- ja tutkimusteoreettisena viitekehyksenä toimii maltillinen realismi. Aineistona olivat sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelut, jotka analysoin sisällönanalyysin avulla. Teemahaastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät tekivät arviota siitä, että tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta tai sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita. Aineisto koostuu seitsemästä haastattelusta ja yhdestä kirjallisesta vastauksesta. Analysoin aineistoa kolmessa vaiheessa, jotka olivat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli käsitteellistäminen (Tuomi & Sarajärvi 2012, 108 – 109; Puusa 2011b, 117).

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että sosiaalihuoltolain muutos ei ole tutkimustulosten perusteella vaikuttanut kohdekaupungin lastensuojelun arviointityöhön kovinkaan merkittävästi. Tutkimustulosten mukaan haastateltavilla oli eri näkemys siitä, että tehdäänkö lastensuojelun sosiaalityössä palvelutarpeen arviointeja vai lastensuojelun tarpeen selvityksiä, palvelutarpeen arviointitermiä ei käytetä arjen työskentelyssä ja sosiaalityöntekijöiden asiantuntijatieto vaikuttaa vähäiseltä. Tutkielman keskeisin tulos on se, että tutkimustuloksilla saatiin vastaus siihen, että millainen on tämän hetkinen tilanne lastensuojelussa ja miten haastateltavat ovat kokeneet ensimmäisen vuoden sosiaalihuoltolain muutoksen jälkeen, mutta tutkimuksella asetettuihin tutkimuskysymyksiin tutkimustuloksilla ei saanut kovin laajoja vastauksia. Tutkielmani keskeisin johtopäätös tässä tapauksessa on se, että lakeja muuttaessa ei ole riittävästi huomioitu ammatillisten käytäntöjen kehittämistä.

Tutkielman raportti koostuu kahdeksasta luvusta. Johdantoluvun jälkeen luvussa kaksi käsitellen lainsäädäntöä lastensuojeluasiakkuuden alkamisen taustalla. Luvussa kolme esittelen lastensuojelusta tehtyä tutkimusta yleisesti ja erityisesti kuvaan lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta Suomessa tehtyä tutkimusta. Tutkielmani käsitteellisenä viitekehyksenä ovat sosiaalityön ammatin asiantuntijuus sekä käsite harkintavalta, joita käsitellen luvussa neljä. Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tutkimusmenetelmät löytyvät luvusta viisi. Kuudes ja seitsemäs luku käsittelevät tutkimustulosten analyysiä. Viimeisessä luvussa tarkastelen tutkielman johtopäätöksiä, pohdin tutkimusprosessia ja tutkimustuloksia.

2 LAINSÄÄDÄNTÖ LASTENSUOJELUASIAKKUUDEN ALKAMISEN TAUSTALLA

Suomessa julkisella sektorilla sosiaalityössä on kyse keskeisesti julkisen vallan toiminnasta. Lait ja niistä johdetut toimintaperiaatteet ohjaavat sosiaalityöntekijän toimintaa (Mäntysaari 2016, 76). Lainsäädännön tuntemusta pidetään keskeisenä osaamisalueena lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. Lainsäädännön avulla sosiaalityöntekijä pyrkii turvaamaan asiakkaiden oikeuksia. Lisäksi lakien avulla vaikutetaan koko kunnan tasolla resurssien jakoon. Sosiaalityöntekijä käyttää sosiaalihuollon lainsäädäntöä, Suomen perustuslain perusoikeuksia ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia työkaluina jokapäiväisessä työsssänsä ja niillä edistetään paikallistasolla sosiaalihuollolle asetettuja yhteisiä eettisiä ja lakiin perustuvia päämääriä. Sosiaalihuollon lainsäädännössä sekä yleis- että erityislainsäädännön useissa pykälissä todetaan, että lakien tarkoituksena on yhdenmukainen kohtelu ja samanvertaisen aseman turvaaminen ihmisille. Lainsäädännön velvoitteet ja hallinnolliset ohjeet ohjaavat viranomaisen käytäntöjä Suomessa. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 54 - 55, 154.) Tämän luvun tarkoituksena on avata sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain uudistusta. Lisäksi luku kertoo lastensuojelulain määrittämästä ilmoitusvelvollisuudesta, lastensuojeluilmoituksien vaihtelusta vuosina 2008 – 2014, lastensuojeluasian vireille tulosta ja lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta.

2.1 Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain uudistus

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) lakimuutoksen tavoitteena oli vahvistaa sen asemaa keskeisenä yleislakina. Yleislaki on laki, jolla saadaan aikaiseksi tiettyä toimintaa koskevat yleiset säännökset. Yleislain säännökset ovat usein melko abstrakteja, koska lailla on tarkoitus säännellä laajasti asianomaista toimintaa. (Niemivuo 2009.) Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on vahvistaa peruspalveluita esimerkiksi siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen, varmistaa asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta. (Rantala-Nenonen & Rousu 2015.) Sosiaalihuoltolakiin kirjattiin neuvontavelvollisuus eli lain myötä kuntalaisille tulee selkeästi kertoa mihin heillä on oikeus ja mistä he voivat saada apua ja palveluita. Olennaista on, että sosiaalipalvelut pitäisi saada yhdenvertaisen perusteen mukaan. Asiakkaan tarpeista lähtevä tarpeenmukaisuus, riittävyys ja laadukkuus ovat päämääriä toimivia palveluja järjestettäessä. Asiakkaan etu tulisi olla aina ensisijainen sosiaalihuolto

toteutettaessa. Tuen tulee olla oikea-aikaista, oikeanlaista ja riittävää asiakkaan tarpeisiin nähden. Sosiaalihuoltolain mukaan lapsi on aina asiakas, jos sosiaalihuoltoa hakevan, saavan tai kohteena olevan perheessä on lapsi. (SHL 1301/2014, 1 - 4 §; Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, 3 - 9.) Muutoksen myötä sosiaalihuoltolakiin tuli uusi käsite: erityistä tukea tarvitseva henkilö tai lapsi. Erityistä tukea tarvitseva lapsi on sellainen, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveytään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa. Aiemmin edellä mainitut perusteet olivat lastensuojelun avohuollon tukitoimien peruste ja velvoite viranomaisille. (Rantala-Nenonen & Rousu 2015; SHL 1301/2014, 3 §.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (LsL 417/2007, 1 §). Lastensuojelulaki on erityislaki, jolla säännellään erityistä toimintaa ja joka merkitsee poikkeusta yleislaista. Verrattuna yleislakiin erityislaille annetaan yleislakia täsmentäviä, täydentäviä tai siitä poikkeavia säännöksiä. (Niemivuo 2009.) Lastensuojeluilmoitusvelvollisuus määritellään lastensuojelulaissa. Viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta laajennettiin sosiaalihuoltolain muutoksen yhteydessä. Uusia ilmoitusvelvollisia viranomaistahoja ovat tullut, rajavartiolaitos ja ulosottoviranomainen. Lakimuutoksen myötä ilmoittajan velvollisuus on tehdä ilmoitus poliisille, jos on syytä epäillä, että lapseen on kohdistunut seksuaalirikos tai henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos. Aiemmin ilmoitusvastuussa poliisille edellä mainituista asioista olivat lastensuojeluviranomaiset. (LsL 417/2007, 25 §.)

Sosiaalihuoltolakiuudistuksen myötä lastensuojeluasiakkuus ei ala vielä silloin, kun lastensuojelun tarvetta selvitetään. Ennen lakimuutosta lastensuojeluasiakkuus alkoi heti, kun lastensuojelun tarpeen selvityksen aloittamisesta tehtiin päätös. Selvitys- ja arviointivaiheessa lapsi ja perhe ovat sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun selvittelyn perusteella todetaan tarve lastensuojeluasiakkuudelle tai lapsi ja perhe saavat lastensuojelun palveluita ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. (LsL 417/2007, 27 §.; SHL 1301/2014, 34 §, SHL soveltamisopas 2015, 60.) Aikaisemmin lastensuojelulaissa terminä oli lastensuojelutarpeen selvitys, joka on puhekielessä edelleen käytössä lastensuojelun arjessa (LsL 417/2007).

2.2 Ilmoitusvelvollisuus ja lastensuojeluilmoitusten vaihtelu vuosittain

Lastensuojeluilmoitus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä yhteydenottona sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimisesta. Edellytyksenä on, että yhteydenotto tehdään viipymättä ja yhteydenoton yhteydessä ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa yhteydenottoon johtaneet syyt, jolloin ilmoitusvelvollisen tahon ei tarvitse tehdä erikseen lastensuojeluilmoitusta. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimisesta oli aikaisemmin pyyntö lastensuojelun tarpeen selvittämisestä. (LsL 417/2007, 25 §; Lastensuojelun käsikirja 2016; SHL 1301/2014, 35 §; Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, 62 - 63.)

Kenellä tahansa on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos epäilee, että lapsi voi huonosti. Ilmoitusvelvollisuus salassapitosäännösten estämättä koskettaa laajasti eri tahoja, jotka ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat tekijät tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisuus liittyy tehtävän hoitamisessa saatuihin tietoihin riippumatta siitä, onko tiedot saatu virkasta tai työsuhteesta taikka itsenäisenä ammatinharjoittajana. Jos henkilöllä on lain mukaan velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, ei hän voi tehdä ilmoitusta ilmoittamatta nimeään. Yksityishenkilö voi jättää henkilöllisyytensä ilmoittamatta. (LsL 417/2007, 25 §; Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Lastensuojelulaki edellyttää lastensuojeluilmoitusten rekisteröintiä ja kuntia ylläpitämään lastensuojeluilmoitusten rekisteriä. Valtakunnallisesti lastensuojeluilmoitusten rekisteröinti alkoi vuonna 2008. (Sosiaalityrva 2009, 12.) Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut koko ajan vuodesta 2008 vuoteen 2013. Vuonna 2014 ilmoitusten määrä väheni 0,6 prosenttia edellisestä vuodesta. Lastensuojeluilmoitusten määrä lisääntyi edellisestä vuodesta eniten vuonna 2010. Lapsimäärä, joita lastensuojeluilmoitukset koskivat, on kasvanut tasaisesti vuosina 2008 - 2013. Lastensuojeluilmoitusten määrä lasta kohden ei ole muuttunut olennaisesti vuosien 2008 - 2014 välillä. Lastensuojeluilmoitusten määrä suhteutettuna vastaavaan väestöön on prosentuaalisesti kasvanut vuodesta 2008 vuoteen 2013 verrattuna 1,4 prosenttia, mutta vuonna 2014 luku laski 0,1 prosenttia. (Sosiaalityrva 2009, 9; Sosiaalityrva 2010, 9; Sosiaalityrva 2011, 13; Sosiaalityrva 2012, 11; Sosiaalityrva 2014, 13 & Sosiaalityrva 2015, 13.) Kuitenkin lastensuojeluasiak-

kaiden määrä kasvoi vuodesta 2013 vuoteen 2014 (Sosiaaliturva 2015,11). Taulukossa 1 esitetään tarkemmin lastensuojeluilmoitusten vuosikohtaiset luvut. Vuoden 2015 tilastotiedot eivät olleet saatavilla tutkielmaa tehdessä.

TAULUKKO 1. Lastensuojeluilmoitukset Suomessa vuosina 2008 - 2014

Vuosi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kirjattuja lastensuojeluilmoituksia	76 007	79 651	88 347	97 213	103 715	107 896	107301
Lapsia joita lastensuojeluilmoitukset koskivat	50 127	53 318	57 766	60 712	64 391	64 471	63 703
Lastensuojeluilmoitusten määrä suhteutettuna vastaavaan väestöön	4,6 %	5,3 %	5,3 %	5,6 %	6 %	6 %	5,9 %

Laki ennakkollisesta lastensuojeluilmoituksesta tuli voimaan 1.3.2010. Lastensuojeluasia tulee vireille ennen lapsen syntymää ja lastensuojelun asiakkuus alkaa tarvittaessa lapsen synnyttyä. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä ennen lapsen syntymää, mikäli on perusteltua syytä epäillä, että lapsi tarvitsee lastensuojelullisia tukitoimia heti syntymänsä jälkeen. (LsL 417/2007, 25c §.) Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään tilanteissa, joissa ilmoittajalla on varmaa tietoa tulevan äidin tai isän päihdeongelmasta, vakavasta mielenterveyden häiriöstä tai vapausrangaistuksesta (Lastensuojelun käsikirja 2016). Taulukossa 2 esitetään ennakollisten lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojelun tarpeen pyyntöjen vuosikohtaiset luvut.

TAULUKKO 2. Pyyntö lastensuojelun tarpeen selvittämisestä Suomessa vuosina 2011 - 2014 ja ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset vuosina 2011 - 2014

Vuosi	2011	2012	2013	2014
Pyyntöjä lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi kirjattiin	2 605	3 393	3 656	3984
Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia kirjattiin	924	1 190	1 359	1462

Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojelun tarpeen selvitysten määrät ovat kasvaneet koko ajan vuodesta 2011 vuoteen 2014 (Sosiaaliturva 2012, 11; Sosiaaliturva 2014, 13 & Sosiaaliturva 2015, 13). Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten ja pyyntö lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi tilastointi alkoi vuonna 2011 (Sosiaaliturva 2012, 12).

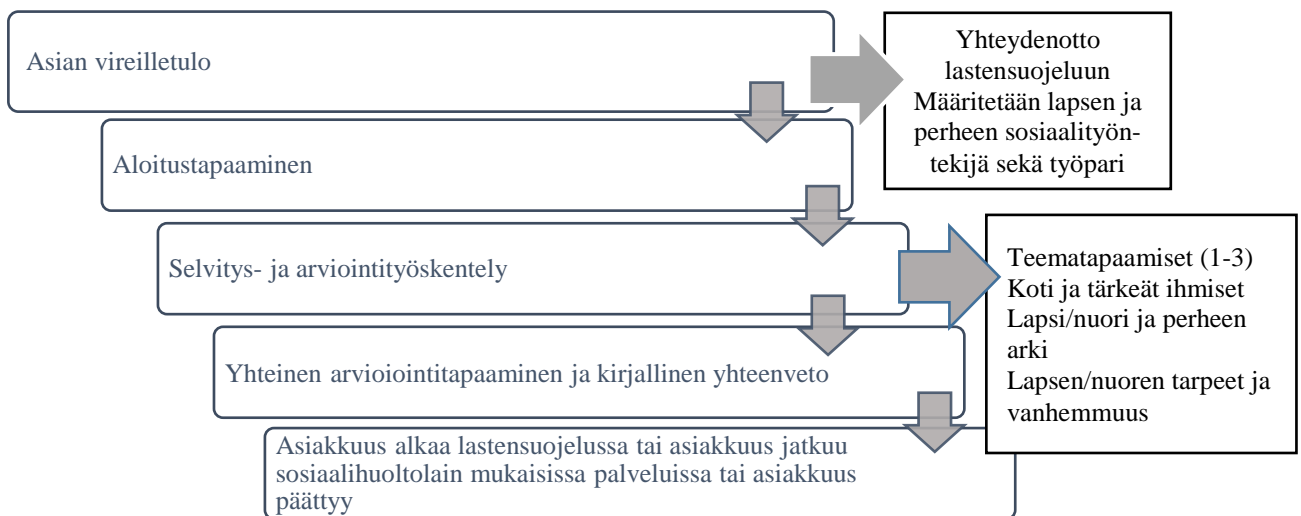
2.3 Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojeluasiakkuuden alkaminen

Lastensuojelulain pykälän 26 otsikko on ”Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojelun tarpeen selvittäminen”. Pykälässä todetaan, että välittömän arvion lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 pykälän mukainen palvelutarpeen arviointi. Tässä yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita (LsL 417/2007, 26 §). Lastensuojelun tarvetta ei arvioida, jos lapsi ei ole lastensuojelun tukitoimien tarpeessa vaan lapsella on ilmeinen tarve ehkäiseville palveluille (Sosiaali- ja terveystoiministeriö 2016). Lastensuojelun tarpeen selvittäminen kuvataan monissa eri lähdeoteoksissa hyvin samalla tavalla. Lastensuojeluprosessi alkaa useimmiten lastensuojeluilmoituksesta. Lapsi tai vanhempi voi myös itse olla yhteydessä lastensuojeluun. Lastensuojeluun voi tulla myös yhteydenotto lapsen tuen tarpeen arvioimisesta tai lastensuojelun työntekijä voi saada muutoin tietää lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Vireille tulon yhteydessä tulee arvioida onko tarvetta kiireellisille toimille esimerkiksi lastensuojelulain mukaiselle kiireelliselle sijoitukselle. (Liite 1) (LsL 417/2007, 26 - 27 §; Lastensuojelun käsikirja 2016; SHL soveltamisopas 2015, 92 - 93.)

Kiireellisen arvioinnin jälkeen sosiaalityöntekijä tekee lastensuojeluun tulleesta yhteydenotosta 7 vuorokauden aikana päätöksen palvelutarpeen arvioinnista tai sen tekemättä jättämisestä. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve. Palvelutarpeen arviointi tulee tehdä viipymättä. Se on aloitettava seistämän vuorokauden kuluessa ja sen tekeminen saa kestää enintään kolme kuukautta. Lapselle nimetään vastuusosiaalityöntekijä, jolla tulee olla sosiaalihuoltolain 3 pykälän mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin, eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. (LSL 417/2007, 27 §; SHL 1301/2014 36 ja 41 §.)

Palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta, alkaa aloitustapaamisella. Palvelutarpeen arvioinnissa lasta ja perhettä tavataan perheen yhteis- ja yksilötapaamisilla ja lapsi tavataan aina henkilökohtaisesti. Tavoitteena on, että tapaamisilla keskustellaan mm. kodista, tärkeistä ihmisistä, lapsen ja perheen arjesta lapsen tarpeista ja vanhemmuudesta. Lisäksi selvitetään perheen aikaisemmat ja nykyiset tukitoimet, joista kerättyjä tietoja käytetään palvelutarpeen arvioinnin tukena. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lapsen ja perheen tilannetta mahdollisimman toimivan avun tarjoamiseksi ja se on myös apuna asiakassuunnitelman laatimisessa. Arvioinnista tehdään kirjallinen yhteenveto, joka olisi hyvä

käydä perheen kanssa läpi erikseen sovittavassa neuvottelussa. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella ratkaistaan tarvitseeko lapsi lastensuojeluasiakkuutta tai sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita. Palvelutarpeen arvioinnissa voidaan todeta, että lapsella ei ole lastensuojeluasiakkuuden tai sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarvetta, jolloin asiakkuus ei ala lastensuojelussa ja sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus päättyy (kuvio 1). (LsL 417/2007, 26 - 27 §; Lastensuojelun käsikirja 2016; SHL 1301/2014, 34 - 38 §.)

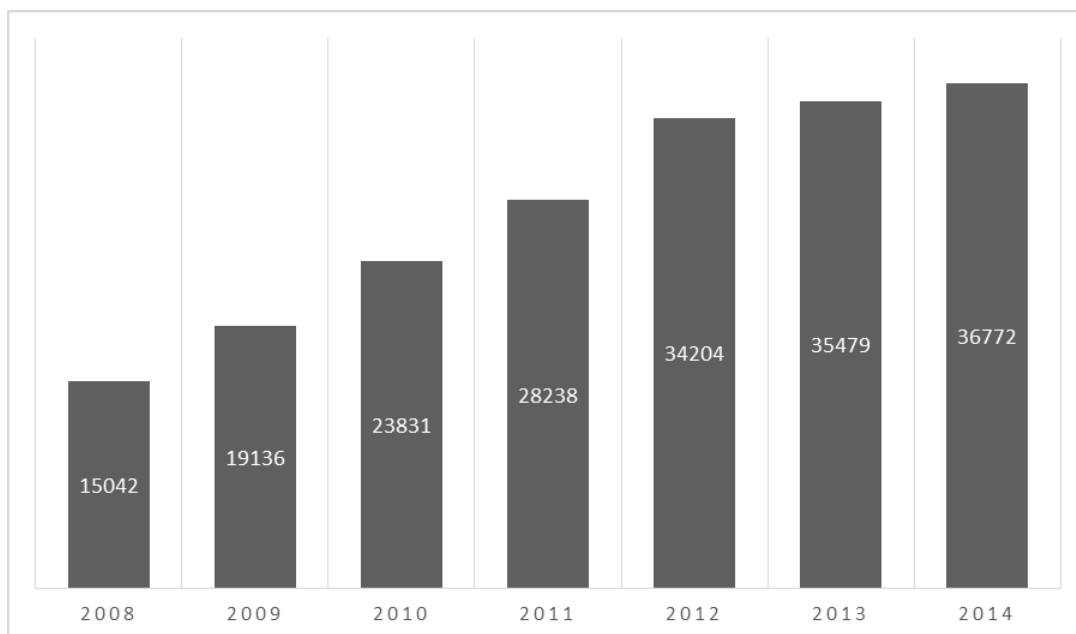

KUVIO 1. Palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta (mukailtu Muukkonen 2008, 39; Tulensalo & Muukkonen 2005, 310)

Lastensuojelun tarpeen selvittäminen on merkittävä puuttumistoimi kansalaisen yksityisyyteen (Alhanen 2014, 20). Lastensuojelun tarpeen selvittämisen teossa on pystyttävä ratkaisemaan tarvitseeko lapsi ja perhe lastensuojelulain tai sosiaalihuoltolain mukaista tukea. Myös lastensuojelun tarpeen selvitys voi olla riittävä interventio lapsen tilanteen selvittämisessä. Lastensuojelun tarpeen selvittämisen yhteydessä muodostetaan asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välisen vuorovaikutuksen pohja, minkä avulla tehdään suunnitelmallista sosiaalityötä. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 219, 226.) Kun lastensuojelun tarpeen selvitys on ollut riittävä interventio, tällöin perhe on saanut selvitystyön aikana palveluohjausta sosiaalityöntekijän neuvovalla työotteella ja lastensuojeluilmoituksessa ollut selvärajainen ongelma on saatu ratkaistua. (Suominen & Tuominen 2007, 16.) Lastensuojelun tarpeen selvittämisen työkäytäntöä kuvataan eri termein, kuten tilannearvio, lastensuojelun tarpeen selvitys ja alkuarviointi. Tilannearviota tehdään myös asiakkuudessa oleville lapsille. (katso Laiho 2011, 186 - 187; Lastensuojelun käsikirja 2016; Lunabba & Särkiö 2009, 130 - 132; Muukkonen 2008, 40; Ojaniemi ja Rantajärvi

2010, 219). Tässä tutkielmassa käytän lastensuojelulain mukaista termiä lastensuojelun tarpeen selvittäminen.

Lastensuojelun tarpeen selvitysten määrä on lisääntynyt vuosittain. Vuodesta 2008 vuoteen 2014 lastensuojelun tarpeen selvitysten määrä on noussut 114 prosentilla. Vuosina 2008 - 2014 lastensuojelun avohuollon asiakasmääristä uusien asiakkaiden määrä vaihteli 41- 48 prosentin välillä (kaavio 1). (Sosiaaliturva 2009, 11; Sosiaaliturva 2010, 13; Sosiaaliturva 2011, 14; Sosiaaliturva 2012, 14; Sosiaaliturva 2014, 16; Sosiaaliturva 2015, 11).

KAAVIO 1. Lastensuojelun tarpeen selvitykset vuosina 2008 - 2014

Lastensuojelulain 27 pykälässä todetaan lastensuojeluasiakkuudesta seuraavaa:

”Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai/ja lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään tai/ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Asiakkuus alkaa myös, kun vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin lastensuojelutoimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai perheelle muutoin annetaan lastensuojelulaissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.” (LSL 417/2007)

Lapselle, jolla alkaa lastensuojeluasiakkuus tai jatkuu sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus, laaditaan asiakassuunnitelma, joka tulisi ensisijaisesti laatia yhteistyössä asiakkaan kanssa. Asiakassuunnitelma laaditaan myös silloin, kun asianosaiset eivät halua osallistua tai vastustavat sen tekemistä. (Asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 812/2000 7 §; LsL 417/2007, 30 §; Lastensuojelun käsikirja 2016.)

3 AIKAISEMPAA TUTKIMUSTA LASTENSUOJELUASIAKKUUDEN ALKAMISESTA

Suomessa lastensuojelun tutkimus ja muu tiedontuotanto näyttäytyy varsin vähäisenä ja pirstaleisena, minkä vuoksi yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa on esitetty niukasti argumentteja tutkimustiedon pohjalta (Pekkarinen, Heino & Pösö 2013, 337). Elina Pekkarisen (2011, 72) tutkimuksen mukaan lastensuojelun tutkimusrakenne on hajanainen Suomessa, koska määrätietoiselle ja pitkäkestoiselle lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistyölle on liian vähän resursseja koordinoituna koko valtakunnan tasoisesti. Laadullisuus, käytäntöläheisyys, monitieteisyys ja kansainvälisyys todettiin Pekkarisen selvityksessä puutteiksi Suomessa tehdyssä lastensuojelun tutkimuksessa (mt). Tuija Erosen (2007, 5) katsauksen mukaan erityisesti lastensuojelun ytimeen keskittyvää tietoa ei ole tuotettu säännöllisesti ja järjestelmällisesti. Erosen katsauksessa lastensuojelututkimuksen puutteiksi todettiin lastensuojelun käsitteen teoreettisen pohdinnan ja keskustelun puuttuminen, lastensuojelututkimuksen ohuus ja tutkimusta ohjaavan organisaation puuttuminen (mt., 6).

Lastensuojelussa kehittäminen tapahtuu useasti projekteina, eli hankkeina julkisella sektorilla, järjestöissä tai yritysmaailmassa. Lastensuojelusta on tehty väitöskirjoja, lisensiaatintöitä ja runsaasti pro gradu-tutkielmia (Pölkki 2004, 274, 299.) Lastensuojelua ja lasten elämän olosuhteita käsitteleviä väitöskirja- ja lisensiaatintöitä julkaistiin useita 2000-luvulla. Tämän lisäksi tehtiin nuorisotutkimusta, joka on lastensuojelun kehittämiseen osittain sovellettavissa. Myös hankkeisiin liittyvää tutkimus- ja kehittämistoimintaa toteutettiin. (Eronen 2007, 5.) Lastensuojelun alkuvaiheen työskentelyä kehitettiin ja tarkasteltiin muun muassa Etelä-Suomen sosiaalialan pääkaupunkiseudun Socca-yksikössä, kuuden suurimman kaupungin Kuusikko-ryhmässä, Pesäpuun ry:n kehittämishankkeissa ja useissa alueellisissa kehittämishankkeissa (Oranen 2006, 16).

Ensimmäinen väitöskirja lastensuojelun alkuvaiheen työskentelystä 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain aikana on ilmestynyt elokuussa 2015. THL:n erikoistutkija Johanna Hietamäen sosiaalityön väitöskirjassa ”Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta” kerrotaan myös lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta. Hietamäen (2015) väitöskirjan mukaan vajaassa kolmasosassa tapauksista asiakkuus alkoi, kun joku perheenjäsen otti yhtey-

den sosiaalityöntekijään, viidesosassa joku muu kuin perheenjäsen oli ottanut yhteyden sosiaalityöntekijään perheenjäsenen luvalla ja puolella tapauksista asiakkuus oli alkanut lastensuojeluilmoituksen kautta.

Marketta Rajavaaran (1992) lisensiaattityön mukaan lastensuojeluasiakkuus alkoi lastensuojeluilmoituksen tai oman yhteyden oton kautta. Katja Forssénin (1993) lisensiaattityön mukaan lastensuojeluasiakkuus alkoi yleensä jonkin ulkopuolisen tahon ilmoituksesta. Lisensiaattityön perusteella lastensuojeluilmoitusten yleisimmät syyt olivat vanhempien kasvatuskyvyttömyys ja alkoholin käyttö (mt). Tarja Kivisen (1994) lisensiaattityön mukaan lastensuojeluasiakkuus alkoi yleensä jonkin ulkopuolisen tahon ilmoituksesta. Lisensiaattityön perusteella asiakkuuden alkukohdalle ei ollut löydettävissä yhtenäistä määritystä ja kuvausta, mistä lastensuojelun asiakkuuteen valikoitumisessa oli kysymys (mt). Tarja Heinon (1997) väitöskirjan mukaan lastensuojeluasiakkuuden tuottamisessa oli kysymys ammatillisesta arviosta ja sosiaalityöntekijän tekemästä tunnustelutyöstä. Heino (1997, 72) käyttää käsitettä ”naksaus” hetkestä taikka vaiheesta, jossa lapsen asia määrittyy asiakkuudeksi sosiaalityöntekijän työprosessissa.

Manu Kitinojan (2005) väitöskirjan mukaan 62 lapsen, eli kolmanneksen tutkimukseen osallistuneista (33,3 %), lastensuojeluasiakkuuden alkamiskohta tai alkamisvuosi kävi asiakirjoista ilmi. Sirkka Rousun (2007) väitöskirjan mukaan käytännössä oli epäselvää milloin lastensuojelun asiakkuus kirjattiin alkaneeksi. Tutkimukseen osallistuneet organisaatiot eivät olleet koonneet systemaattisesti lastensuojelupalveluja käytettävien lasten tausta- ja perhetietoja (mt). Pohjoismaisen tutkimuksen perusteella lastensuojeluasiakkuuksien syitä olivat lapsen hyvinvointiin liittyvät puutteet, perheväkivalta, vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat. Usein asiakas itse haki apua sosiaalityöntekijältä. (Blomberg ym. 2011, 37 - 39.)

Vuonna 1995 Iso-Britannian terveysvirasto teetti tutkimuksen Child Protection: Messages from Research. Tutkimuksen mukaan mahdollisista lastensuojelun tarpeessa olevista perheistä yli puolet jätettiin lastensuojelupalveluiden ulkopuolelle. Perheistä, joista tehtiin lastensuojeluilmoitus, vain 15 prosentilla perheistä alkoi lastensuojelun asiakkuus (Horwath 2001, 27). Vuonna 2000 Iso-Britannian terveysviraston toimesta lastensuojelun tarpeen arvioinnille kehitettiin systemaattinen malli, jonka tarkoituksena oli kartoittaa lapsen ja perheen todelliset tuen tarpeet. (Horwath 2001, 29 - 31.) Arviointimallin kehys muodostuu lapsen kehityksellisistä tarpeista, vanhempien kyvystä sekä perhe- ja ympäristötekijöistä, joiden merkitystä sosiaalityöntekijä yrittää selvittää ja arvioida lapsen elämässä lapsen näkökulmasta (Rose 2001, 40 - 41).

4 SOSIAALITYÖN AMMATILLISENA IHANTEENA ASIAN- TUNTIJUUS

Tutkielman taustalla on sosiaalityön ammatillisena ihanteena tieteellisestä kirjallisuudesta löytyvät sosiaalityön ammatin asiantuntijuus sekä käsite harkintavalta. Tässä luvussa esittelen sosiaalityön ammatin asiantuntijuutta teorian tiedon, käytännön tiedon, reflektion ja lastensuojelun sosiaalityön erityisyyden ja harkintavallan näkökulmista. Synnöve Karvinen-Niinikoski (2010, 275) mukaan sosiaalityöllä on vahvat teoreettiset, tutkimukselliset ja ammatilliset perinteet ja vakiintuneet paradigmat sekä sosiaalityöllä on olemassa vahva valmius muutokseen ja kehittämistyöhön.

Empiirinen tutkimus pohjautuu aina johonkin tutkimuskohteesta muodostettuun oletukseen, koska tutkimusta ei voi luoda tyhjästä. Ennen tutkimuksen aloittamista edellytetään olemassa olevaksi jokin ilmiö tutkittavasta aiheesta. Tutkimusasetelman luominen vaatii, että tutkimus kohde on edellytetty jonkinlaiseksi. Työskentelen tällä hetkellä lastensuojelun sosiaalityöntekijänä arviointitiimissä. Kokemusta lastensuojelun sosiaalityöntekijän työstä olen saanut noin neljän vuoden ajan ja kokonaisuudessa lastensuojelun työkentästä minulla on työkokemusta yli 11 vuotta. Työkokemukseni myötä minulle on muodostunut omat käsitykset lastensuojelun sosiaalityöstä ja sen mahdollisuuksista, jotka otan huomioon tutkielman teossa. Jolloin minun tulee tunnistaa tutkielman teossa omat oletukseni, käsitykseni ja teoreettisen ymmärrykseni tutkittavasta aiheesta, jolloin ne pitää tuoda tutkimusta raportoidessa esiin. (Eskola & Suoranta 2008, 19.) Tällöin havainnot eivät ole objektiivisia. Olennaista on tämän vuoksi tehdä tutkimusprosessi läpinäkyväksi ja analyysin objektiivisuus tuoda lukijan arvioitavaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 98.)

4.1 Teorian tiedon ymmärrys asiantuntijuudessa

Sosiaalityöntekijällä on käytännön työssä useita ammattirooleja, joiden vuoksi sosiaalityöntekijä tarvitsee laajaa teoreettista ymmärrystä. Ilmiöiden hahmottamiseen, tiedon valikointiin ja organisointiin sosiaalityöntekijä käyttää yhteiskuntatieteiden teorioita. (Sipilä 2011, 22.) Sosiaalialan asiantuntemuksen hyödyntäminen päätöksenteon eri tasoilla tukee hyvää yhteiskuntapolitiikkaa ja korkeamman hyvinvoinnin tavoittelua (Talentia 2015). Hyvinvointivaltion kasvu

ja kehitys loivat auttamisjärjestelmän, jossa pitkälle kouluttautuneet ihmiset tarjoavat sekä ammatillista osaamista että inhimillistä myötäelämistään asiakkaille (Hurtig & Laitinen 2006, 10). Sosiaalialan työn tekemiseen tarvitaan tutkittua tietoa sekä kykyä soveltaa tätä tietoa käytännön arjen asiakastilanteissa (Ammattieettinen lautakunta 2005, 29).

Asiakastyössä työn tietoinen suuntautuminen edellyttää tiedon käsitteellistämistä. Työn perustana olevaa tietopohjaa täytyy pystyä jakamaan ja selvästi artikuloimaan esimerkiksi käytännön jaksolla olevalle opiskelijalle. (Osmond & O'Connor 2004, 689.) Sosiaalityön koulutukselta edellytetään ammatillisen osaamisen ja tietopohjan vahvistamista, jotta sosiaalityöntekijä pystyy vastaamaan työn tuomiin haasteisiin. Koulutuksen kautta opitaan työtä varten tutkivan asenteen omaksumista, joka auttaa työn vaihtelevissa tilanteissa uusien näkökulmien ja ratkaisujen hakemisessa. (Raunio 2003, 38.) Sosiaalityö-oppiaineelta odotetaan yhä vahvempaa ammattija käytännönsuuntaisuutta ja sosiaalityön käytännön ammattilaisilta vastaavasti teoria-orientoituneisuutta (Suonio & Pohjola 2012, 223). Aila-Leena Matthiesin (2009, 259 - 261) näkemyksen mukaan sosiaalityön teoriapohjan ytimessä on kriittinen reflektointi oman profession toiminnasta, vaikutuksista ja paikasta yhteiskunnassa. Yliopisto- tai korkeakoulutasoinen peruskoulutus ajatellaan olevan hyvin tunnusomainen piirre asiantuntijoilla (Tynjälä & Nuutinen 1997, 184). Sosiaalityöntekijää pidetään usein sosiaalisen osaamisen analyytikkona, joka ymmärtää kokonaisuuksia. Asiakkaan ongelmia suhteessa asiakkaan hyvinvointiin sosiaalityöntekijät peilaavat oman tieto-taitonsa mukaisesti, mikä koskee asiakkaiden tarpeita ja niiden tyydyttämistä. (Niemelä 2009, 211 - 212.)

Hanna Heinosen (2007, 107) tutkimuksen mukaan paneutuminen sosiaalityön ammattikirjallisuuteen vahvistaa sosiaalityön tietoperustaa. Sosiaalityöntekijän tarvitsee tietää laajasti erilaisia tiedon lähteitä ja tietoa koskevia näkökulmia sekä osata käyttää näitä pohjana monisyisessä käytännön arkitodellisuudessa (Evans & Hardy, 2010 ref. Kallio 2012, 80). Uusimmassa ammatillisessa kirjallisuudessa halutaan valottaa ja kerätä sosiaalityön ammatillisuus siten, että sen varassa ammattilainen pystyy mieltämään työnsä kokonaisuuden tavalla, joka kantaa muutoksien tuoman epävarmuuksien ja ristiriitojen yli tulevaisuuteen (Karvinen-Niinikoski 2010, 275).

4.2 Käytännöntyön ymmärrys asiantuntijuudessa

Sosiaalityö muotoutuu käytännön toiminnassa yhä uudelleen sen mukaan, mitkä ovat yhteiskunnallisen kehityksen ehdot. Ammatillisen pätevyyden keskeinen elementti vaikuttaa olevan kyky vastata muuttuvan toiminnan haasteisiin. (Karvinen 1999a, 17.) Sosiaalityön asiantuntijuus näyttäytyy kiinnittyneen omaan aikaansa, yhteiskuntaan ja siinä toteutuviin muutoksiin. Sosiaalityössä voidaan suunnitella ja rakentaa työtä toistuvasti uudelleen, koska yhteiskunnassa olosuhteiden lähtökohdat ja toimintaehdot muuttuvat. Yhteiskunnallisten muutosten vuoksi ihmiset siirtyvät usein uusiin elämäntapoihin, valintoihin ja mahdollisuuksiin, mutta he voivat kohdata myös epävarmuutta, riskejä, pulmatilanteita, avun tarvetta ja ongelmia uusissa tilanteissa. Jokapäiväisessä työssään sosiaalityöntekijät pyrkivät etsimään ja kehittämään ratkaisua näihin ihmisten kohtaamiin ongelmiin. (Mutka 1998, 9.)

Amerikkalaista Michael Polanyitä (1966) pidetään hiljaisen tiedon käsitteen keksijänä. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan henkilökohtaista, puhumatonta, kokemuksellista ja tilannesidonnaista tietoa, jota voi olla usein vaikea jakaa tai ilmaista. Se tuntuu olevan syvästi ankkuroitunut ihmisen toimintaan ja kokemukseen sekä myös arvoihin ja emootioihin. (Koskimies, Pyhäjoki & Arnkil 2012, 9.) Hiljainen tieto saadaan siirrettyä henkilökohtaisen kokemuksen kautta eikä opettamalla. Hiljainen tieto voi olla kulttuurisidonnaista, koska se on olemassa ja uusiutuu jonkin tietyn kulttuurin sisällä tapahtuvien toimintojen kautta. (White & Riemann 2009, 85.) Hiljainen tieto ja tietäminen voidaan nähdä sekä yksilön että yhteisön lähtökohdista (Shaw 2009, 186 - 188), joita yhdessä voidaan kutsua termillä mestari-kisälli tieto (Väisänen, Niemelä & Suua 2009, 37).

Sosiaalityössä tarvitaan tietoa käytännön työstä eli erilaisten asiakastilanteiden kautta kertyvää tietoa (Raunio 2009, 26). Jan Fookin mielestä sosiaalityössä tarvitaan erityisesti käytännön sosiaalityössä tuotettua tietoa. Fook kysyykin: ”Kuinka me tiedämme mitä tiedämme?” (Fawcett 2009, 124.) Työntekijä voi omata teorial tietoa työn sisällöstä, kun aloittaa uudessa työssä. Työn tekemisen kautta syntyy mahdollisesti sekä todellinen taito työntekoon että kehittyy luova intuitiivinen kyky. Työyhteisön kirjoittamattomat tavat ja säännöt avautuvat uudelle työntekijälle vähitellen. (Väisänen ym. 2009, 37 - 38.) Avointa asiantuntijuutta ja sen kehittymistä määrittävät monitieteisyys ja monialaisuus sekä erilaiset työkokemukset ja työssä oppiminen. Pai-

nopiste vaikuttaa olevan yksilön subjektiivisissa kokemuksissa ja niiden tulkinnassa ja informaalisessa työssä oppimisessa eli niissä kokemuksissa, joita jokapäiväinen työympäristö tuottaa asiantuntijuuden rakennusaineeksi. (Valkeavaara 1999, 105.)

Sosiaalityöntekijä ei voi toimia sosiaali-insinöörin tavoin ja ratkaista asiakkaan puolesta hänen ongelmiaan, vaan sosiaalityöntekijän tuella asiakas itse ratkaisee useimmat ongelmat. Ongelmien helpottumista tai kokonaan poistumista varten sosiaalityöntekijä avustaa asiakasta aineellilla ja/tai aineettomilla välineillä, joiden avulla asiakkaan ongelmat lieventyvät tai ratkeavat. (Urponen 2014, 61.) Sosiaalityöntekijää voidaan kutsua hoivamanageriksi, koska hän itse ei tuota asiakkaan tarvitsemia palveluita vaan toimii niiden koordinoijana. Hoivamanageri arvioi asiakkaan tarpeet ja riskit, koordinoi asiakkaan tarvitsemat palvelut, valvoo, seuraa ja arvioi asiakkaan saamien palveluiden tuomaa vaikutusta sekä palvelun saamisen aikana että sen lopussa. (Parton 1996, 11 - 12.)

Mari Suonion ja Anneli Pohjolan (2012, 246 - 247) mukaan asiantuntijuuden käsite on muuttuva, koska heidän mielestään vertikaalisesta asiantuntijamallista on siirrytty jaetun asiantuntijuuden maailmaan, joka rakentuu yhdessä asiakkaan kanssa ja suhteissa luotavan monitahoisen asiantuntijuuden varaan. Sosiaalityön asiakaskeskeinen lähestymistapa tuntuu muuttuneen suhdekeskeiseksi, mikä vaikuttaa myös asiantuntijuuteen. Asiakkaan tarvitsema asiantuntijuus syntyy suhteessa saatavassa tiedosta eikä kyseessä ole enää pelkästään sosiaalityöntekijän oma asiantuntijuustieto. (Mt.)

Sosiaalityön professio oleilee muutosten ja kasvavien vaatimusten keskellä. Sosiaalityön toimintaympäristö vaikuttaa olevan muutoksessa, koska hierarkkisesta, melko selvärajaisesta ja ennustettavasta maailmasta on menty kohti rakenteiltaan epäselvempää ja riskialttiimpaa maailmaa. Yhteiskunnallinen kehitys haastaa palvelujärjestelmää kohti yhteistoimintamalleja ja kovenevat reunaehdot edellyttävät ennakkoluulotonta palvelukokonaisuuksien kehittämistä. (Karjalainen 2006, 197.) Sosiaalityö elää ajassa muuttuvien yhteiskunnallisten ja ammatillisten haasteiden puristuksessa, jossa sekä ulkoiset että sisäiset vaatimukset vaikuttavat olevan kovia ja luovat riittämättömyyden tunnetta. Kuitenkin sosiaalityöllä tuntuu olevan vahvat teoreettiset, tutkimukselliset ja ammatilliset perinteet eli vakiintuneet paradigmansa. Lisäksi sosiaalityöllä kuulostaa olevan vahva valmius muutokseen, kehittämistyöhön ja jo koulutuksessa korostettuun epävarmuuden sietokykyyn. (Karvinen-Niinikoski 2010, 275.) Organisaatioiden muutok-

set vaikuttavat useimmiten sekä toimintaympäristöihin että yksittäisen työntekijän toimenkuvaan. Muutokset luovat haasteita työntekijän kyvykkyydelle sopeutua uusiin ja usein monimutkaistuviin toimintaympäristöihin, jonka vuoksi uusiin toimintatapoihin luodaan tilanteen mukaan ratkaisut. Muutoksen hallinta edellyttää samantapaisia taitoja, joiden katsotaan kuuluvan korkean tason asiantuntijuuteen. (Kirjonen 1999, 51.)

Asiantuntijatieto voi sisältää epämuodollista tietotaitoa, hiljaista käytännön tietoa, terveen järjen käyttöä, tunnetietoa ja sosiaalista taitoa, johon liittyy oman osaamisen säätelyä, ongelmanratkaisua, kommunikaatiota ja kulttuurista tulkintaa. Asiantuntijatieto näkyy ensisijaisesti käytännön työssä, sen tuloksissa ja työprosesseissa, työn suunnittelussa ja jakamisessa, työtehtävien valinnassa ja niiden haasteellisuudessa, erilaisissa työhön ja ammattitaidon kehittämiseen liittyvissä dokumenteissa, kokousmuistioissa, verkkokeskusteluissa, työvälineiden valinnassa ja käytössä. (Linnankylä & Kankaanranta 1999, 224.) Työntekoa keventää, kun arjen asiantuntijuuteen liitetään oppimaan oppimisen taidot, riittävästi joustavuutta sekä kykyä sopeutua erilaisiin muuttuviin tilanteisiin. Asiantuntijuudessa pitäisi oppia jatkuvasti uutta omasta alastaan. (Ristikangas, Aaltonen & Pitkänen 2008, 93.) Asiantuntijuus kehittyy sekä koulutusten, tutkintojen ja kurssien kautta että käytännön työtä tehdessä. Erilaiset työtilanteet kartuttavat kokemusta. Kuten myös kontaktit esimerkiksi erilaiset verkostot lisäävät osaamista omalta alalta ja omassa työtehtävässään. (Virtainlahti 2009, 24 - 25.) Sosiaalityössä voidaan tarvita ulkopuolista asiantuntijaa, koska aina ei välttämättä oma osaaminen riitä ratkaisemaan monimutkaisia tilanteita (Frisk 2003, 69).

4.3 Reflektion merkitys asiantuntijatiedossa

Teoreettisen tiedon ja teknisen rationaalisuuden näkökulman lisäksi tarvitaan myös reflektointia ammatillisen tiedon muodostamiseen. Reflektoinnissa henkilö tarkkailee itseään, toimintaansa ja siihen liittyviä tekijöitä. (Järvinen, Koivisto ja Poikela, 2002, 76.) Reflektoinnin avulla sosiaalityön tavat nousevat tietoisien tarkastelun kohteeksi. Sosiaalityön ammatillisuus vahvistuu, avoimuus, uskottavuus ja luotettavuus lisääntyvät reflektoinnin avulla. (Heinonen 2007, 34.) Susan Whiten (2009, 169) mukaan kriittinen reflektio on olennaista, jotta voi kehittyä omassa työssään sosiaalityöntekijänä. Tarkoituksenmukaista on oppia kuuntelemaan itseään tarkemmin, jotta voi kehittyä työssään eteenpäin (mt). Työntekijä tarvitsee valmiutta työn arviointiin ja kehittämiseen huomioiden sekä omat henkilökohtaiset lähtökohdat ja ajattelutavat että

työn sekä rakenteelliset että yhteiskunnalliset ehdot. Reflektiota pitäisi tapahtua sekä toiminnan aikana että toiminnan jälkeen, jolloin toimintaa tarkastellaan taaksepäin suuntautuvalla työotteella, (Payne 2005, 32 - 33; Plath 2009, 177 - 178) pohtien myös työskentelylle asetettuja tavoitteita. (Thompson 2005, 147). Neil Thompsonin (2005, 147) mukaan toimiva reflektointi vaatii, että sosiaalityöntekijällä on hyvä ammatillinen tietopohja, analyyttisiä taitoja, kykyä selkeyttää monimutkaisiakin tilanteita ja luovaa ongelmanratkaisukykyä.

Sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoon sisältyy hiljaista tietoa. Hiljaisen tiedon ja osaamisen haasteena voi olla käsitteellistäminen, koska reflektoidessa tulee osata perustella käsiteltävää aihetta. Työn perustana olevaa tietopohjaa pitäisi pystyä artikuloimaan. (Hussi 2005, 144.) Anita Sipilän (2011, 126 - 127) mukaan kokeneilla sosiaalityöntekijöillä on paljon hiljaista tietoa, mikä on vahvan asiantuntijuuden tärkeä osa-alue ja se kasvaa vain työkokemuksen pohjalta. Asioiden ja asiakastilanteiden reflektointi ja pohtiminen yhdessä työkavereiden kanssa lisää hiljaisen tiedon jakamista (mt). Ammatillinen uusiutuminen käsittää kaikki kehittämistoimet, jotka kohdistuvat ammatillisen pätevyyden ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Uusiutuminen pitäisi nähdä jatkuvana, koko elämänsäkaaren kattavana prosessina. (Ruohotie, 1995, 122.)

Reflektio vaatii ammatilliselta toimijalta erittäin hyvää teoreettista ja käytännöllistä osaamista sekä kriittisesti valveutunutta yhteiskunnallista ja teoreettista analyysitaitoa sekä vahvaa eettistä selkärankaa. Reflektiota pidetään tärkeänä käsitteenä suoraviivaisen ongelmaratkaisumallin tarkastelun yhteydessä, koska reflektio tuo työhön mukaan kyseenalaistamisen ja toisin toimimisen mahdollisuuksien etsimisen. (Karvinen-Niinikoski 2010, 259 - 260.) Ammatillisten käytäntöjen läpi käymistä ja arviointia pidetään tärkeinä sekä asiakkaiden saaman palvelun laadun että yksilöiden ja työyhteisöjen oppimisen ja tiedontuotannon näkökulmasta. Kriittisen reflektion prosessissa mahdollistuu sosiaalityöntekijöiden omien kokemusten tarkastelun. Lisäksi kriittisen reflektion avulla tuotetaan asiansuhteesta toiseen siirrettävää tietoa. (Yliruka 2005, 124 - 126.)

4.4 Näkökulmana lastensuojelun sosiaalityön erityisyys asiantuntijuudessa

Hanna Heinosen ja Päivi Sinkon (2009, 121) mukaan lastensuojelutyön ydin on lapsen ja hänen läheistensä tilanteelle herkiminen niin, että avun ja suojelun tarpeisiin vastataan. Varsinkin lastensuojelun sosiaalityö rakentuu vuorovaikutus- ja luottamussuhteeseen ja tilannekohtaiseen

harkintaan avun ja tuen järjestämisen lisäksi (Bardy 2009, 41). Lastensuojelun sosiaalityö vaikuttaa olevan todellista erikoisosaamista, vaatien tekijältään muun muassa lakiosaamista, erikoisasiantuntemusta sekä teoreettiseen että käytännön tietoon perustuvaa osaamista. Sosiaalityöntekijä edistää lasten ja nuorten hyvinvointia monella eri tavalla. (Rostila ym. 2011, 143.). Lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuus perustuu siihen, että sosiaalityöntekijä pystyy yhdistämään monia eri osa-alueita kokonaisuudeksi asiakasprosesseissa. Asiakas kohdataan yksilönä ja ihmisenä, mikä tarkoittaa pysähtymistä kuuntelemaan, mitä juuri tämä asiakas tarvitsee. Sosiaalityöntekijän tulisi pystyä hahmottamaan kokonaisvaltaisesti kokonaisuus, jossa hän toimii huomioiden olosuhteet, toimintayhteydet ja tilanteeseen vaikuttavat eri osatekijät. Tarkoituksena on löytää käytännön ratkaisuja yksilöllisesti asiakkaan tilanteeseen. (Rostila ym. 2011, 148; Oevermann 2009, 1 - 4.)

Tilannearviot vaikuttavat olevan keskeisessä asemassa lastensuojelussa. Tilannearviossa tulisi olla keskeisesti näkyvissä lapsen ja hänen läheisten antama tieto. Tilannearvio pitää tehdä huolella. (Heinonen & Sinkko 2009, 121.) Lapsilähtöisen tiedon kerääminen edellyttää aikuista, joka kykenee tutkimaan lapsen tiedon tuottamista sekä tarjoamaan lapselle sopivia välineitä kertomiseen. Lapsen tieto edellyttää myös vastaanottamiskykyistä ja tulkitsemistaitoista kuuli-jaa. (Hurtig 2006, 173.) Lastensuojelun asiantuntijuudessa suositeltavaa on erilaisten menetelmien hallitseminen, joita ovat esimerkiksi erilaiset vuorovaikutuskortit, palvelut, avustukset ja toimenpiteet. Menetelmien avulla pyritään tiettyihin tavoitteisiin ja selkeytetään tilannetta lapsen ja perheen tilannetta. (Kaikko & Friis 2009, 111 - 112.)

Hanna Heinosen (2016, 244) mukaan lastensuojelussa toimivilla asiantuntijoilla on oltava laaja ymmärrys ihmisoikeussopimuksista, niiden velvoittavuudesta ja yhteydestä kansalliseen normiohjaukseen. Lisäksi lapsen oikeuksien sopimuksen keskeiset periaatteet on tunnettava. Lapsen oikeuksien sopimuksen avulla voi perustella lapsen asioissa tehtäviä ratkaisuja. Sopimus tarjoaa arvopohjan lastensuojeluun, linjaa miten lapsia tulisi yhteiskunnassa kohdella ja millainen oikeus heillä on osallistua ja toimia. (Mt.) Lapsen edun käsitteen kautta toteutuva arviointi on hiljalleen juurtunut lastensuojelun toimintakulttuuriin (mt., 251). Suvianna Hakalehdon (2011, 33) näkemyksen mukaan lapsen edun arvioinnissa perheoikeudellisten ja lastensuojelullisten kysymyksien lisäksi arvioinnin tulisi ulottua muun muassa päivähoidon, kouluun, terveydenhuoltoon, sosiaalipalveluihin, kuluttajansuojaan, maahanmuuttoon, vahingonkorvausoikeuteen, rikosoikeuteen ja lasten oikeuden käynnissä koskeviin kysymyksiin.

Sosiaalityöntekijä vastaa lapsen asiakasprosessista. Lapsen lastensuojeluasiakkuutta suunnitellaan ja työskentelylle asetetaan tavoitteita yhdessä lapsen ja hänen verkostonsa kanssa. Tehtyä asiakassuunnitelmaa toteutetaan johdonmukaisesti ja sen vaikutuksia arvioidaan säännöllisesti. (Heinonen & Sinkko 2009, 122.) Kokonaisvaltaisessa työotteessa huomioidaan myös lapsen hyvinvoinnin turvaaminen (Kaikko & Friis 2009, 110). Sosiaalityöntekijä analysoi asiakkaan laajaa kokonaisuutta ja kaikkien sen osa-alueiden yhteensovittamista. Sosiaalityöntekijän oman asiantuntijuuden lisäksi hänellä pitäisi olla kykyä toimia asiantuntijatiimin ohjaajana hyödyntäen muiden osaamista ymmärtäen myös oman osaamisensa rajat. (Heinonen & Sinkko 2009, 126.) Sosiaalityöntekijän tulee osata arvioida, kuka tai ketkä milloinkin ja millä teholla tekevät lastensuojelutyötä lapsen ja hänen läheistensä kanssa (mt., 129).

Lapsen edun, oikeuksien ja osallisuuden hallinta vaikuttavat olevan keskeisessä asemassa lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiantuntijuudessa (Heinonen & Sinkko 2009, 126). Lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen kuuluu hallita perheen kokonaisuus ja kyky huomioida jokainen perheenjäsenen yksilöllisesti. Tehtäviä pitäisi jakaa moniammatillisen yhteistyön kautta muiden toimijoiden kanssa, hyödyntäen heidän asiantuntijuutta ja luottaa heidän arvioihin. (Mt., 119.) Sosiaalityössä keskeisessä osassa ovat yhteydet muihin ihmisiin ja organisaatioihin oman työyhteisön ulkopuolella. Yhteistyötä olisi hyvä tehdä koulujen, päiväkotien, Kellan, terveydenhuollon ja muiden organisaatioiden kanssa. Sosiaalityöntekijä toimii usein välittäjänä ihmisten ja instituutioiden välillä. (Eräsaari 2016, 115.)

4.5. Sosiaalityön asiantuntijuuden keskeisenä taitona harkintavalta

Anita Sipilän (2011) mukaan harkintavalta ymmärretään asiantuntijuuden keskeiseksi taidoksi, koska sosiaalityöntekijälle tulee olla kykyä käsitteellistämiseen ja reflektiiviseen pohtimiseen tietämisen perusteista ja toiminnan seurauksista. Harkintavallalla on erityinen yhteys profession ymmärrykseen arvoista ja tiedoista, joiden pitäisi tulla todeksi harkintavallan käytössä. Harkintavallan pohjimmaisena tarkoituksena asiakkaan prosessissa pitäisi mahdollistua mukautuminen asiakkaan tarpeisiin, jolloin asiakkaan tarpeita ei ole mukautettu etukäteen tiettyihin luokkiin. (Evetts 2002, 345.)

Harkintaa käytetään kaikilla tasoilla sosiaaliturvan päätöksenteossa. Oikeudellisesta näkökulmasta katsottuna viranomaisten harkintavalta johtuu ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin lainsäätaja antaa viranomaisille harkintavaltaa lainsäädännön toimeenpanemiseen ja toinen syy on lainsäädännön luonne. Lainsäädäntö ei tarjoa vastauksia jokaiseen mahdolliseen yksittäistapaukseen. Lainsäädännön muotoilu ei ole yksityiskohtaista, aukotonta vaan yleisesti kirjoitettua sisältäen tulkinnanvaraisia käsitteitä. Vaikka lainsäädäntö on delegoinut harkintavallan viranomaisille, niin viranomaisen harkinta ei ole täysin vapaata. Harkintaan vaikuttavat sekä oikeudelliset -, ammattieettiset -, hallinnolliset - ja taloudelliset tekijät että tutkimukseen, asiantuntijatietoon ja teknologiaan liittyvät näkökohdat. (Kalliomaa-Puha, Kotkas & Rajavaara 2014, 8 - 9.) Micheal Lipskyn mukaan huomattava harkintavalta on asiakastyötä tekevillä työntekijöillä, koska työntekijä muuttaa hyvinvointipoliittiset tavoitteet käytännön toiminnaksi ja työntekijä tekee päätöksen kuinka soveltaa rajoitetut resurssit todennettujen tavoitteiden saavuttamiseksi (Evans 2010, 3). Marketta Rajavaara (2014, 140) toteaa, että sosiaaliturvan toimeenpano ei ole vain lakien noudattamista vaan tietointensiivistä ammattityötä.

Arviointi ja päätöksenteko ovat keskeisessä asemassa lastensuojelun sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijä yhdistää oman ja asiakkaalta saadun tiedon yhteen ja huomioi myös sen, että asiakkaan käytössä on sosiaalityöntekijän tieto asioista. Tilanteen kokonaiskäsitys näyttäytyy muodostuvan yhdessä asiakkaan kanssa kaikista saatavilla olevista tiedoista. (Healy 2000, 35 - 75.) Henkilökohtainen vuorovaikutus asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välillä luo pohjan harkinnan toteutumiselle (Rajavaara 2014, 144). Asiakkaan kuuleminen ja kuunteleminen ovat olennaisessa osassa, kun sosiaalityöntekijä käyttää harkintavaltaansa. Tarkoituksenmukaista on pyrkiä aidosti ymmärtää asiakkaan tilannetta. (Sipilä 1989, 34 - 35.) Erityisesti lastensuojelussa sosiaalityöntekijä harkitsee lapsen etua ja sitä mitä se tarkoittaa juuri tämän asiakkaan kohdalla (Kalliomaa-Puha ym. 2014, 9). Viranomaisten tekemä lastensuojelutyö on harkinnan kannalta vaativaa, koska siinä arvioidaan lapsen lastensuojelun tarvetta, laaditaan lapsen asiakassuunnitelma, järjestetään lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteet, mahdollisesti lapsi sijoitetaan ja tehdään huostaanotto. Näissä tilanteissa ristiriidassa voi usein olla lapsen etu, vanhempien odotukset ja muiden viranomaisten näkemykset, jolloin harkintatilanteisiin liittyy neuvottelut ja konfliktien ratkaisut. Sosiaalityöntekijän harkinnan tuloksena syntyvä hallintopäätös voi ratkaisevasti vaikuttaa lapsen ja perheen hyvinvointiin ja elämänkulkuun. (Rajavaara 2014, 145 - 146.)

Lastensuojelussa käytettävää kieltä ja asiantuntijuutta sekä työnprosesseja määritellään ja arvioidaan yhä enemmän juridiikan kautta ja juridisin perustein. Sosiaalityöntekijän pitäisi tietää, mitä tarkoittavat oikeusvaltio, perusoikeusvelvoitteisuus, laillisuusvaatimus ja hyvän hallinnon periaatteet. Sosiaalityöntekijän täytyisi ymmärtää lain ja oikeuden tehtävät ja velvoitteet. Sosiaalityöllä on autonomisena instituutiona, tieteenalana ja professiona itsenäinen tietopohja, tehtävä, ääni ja vastuu. (Sinko 2004, 139 - 141.) Sosiaalityöntekijä käyttää sosiaalihuollon lainsäädäntöä, perusoikeuksia ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia työkaluna jokapäiväisessä työsssänsä, koska niillä edistetään paikallistasolla sosiaalihuollolle asetettuja yhteisiä päämääriä (Kananoja ym. 2011, 54 - 55). Suomen perustuslaissa (731/1999, 2 §) todetaan, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Toomas Kotkas (2014, 41) toteaa, että viranomaisharkinnan tulee aina tapahtua lain puitteissa ja Keith Hawkinsin (1992, 15) tulkitsee tämän siten, että henkilökohtainen arvio harkinnassa tarvitsee tietynasteista autonomiaa. Sosiaalityöntekijän on mahdollista keskittyä omaan työhönsä itsenäisesti silloin, kun hän tuntee lait, säännöt ja ohjeet sekä niiden soveltamismahdollisuudet, hänellä on kaikki mahdollisuudet käyttää henkilökohtaista harkintaa (Sipilä 2011, 68).

Asiakkaiden näkökulmasta katsottuna etuudet ja palvelut perustellaan lainmukaisesti, oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti. Tarkoituksenmukaista on, että etuus- ja palvelujärjestelmät ovat läpinäkyviä ja ennakoitavia. Harkinnan takana olevat lait, normit, ohjeet, suositukset ja säännökset voidaan nähdä myös asiakkaan oikeusturvan takeina. Asiakkaan etua ajaa myös joustava hallinto, asiantunteva ja erikoistunut apu, yksilöllinen kohtelu ja henkilökohtaiset palveluratkaisut. Yksilöllisen tilanearvioin ja tuen mahdollistaa asiakkaalle se, jos työntekijällä on riittävästi mahdollisuuksia käyttää harkintaansa asiakkaiden toiveiden ja oman asiantuntijuuden perusteella. (Rajavaara 2014, 136 - 137.) Valtana voidaan käsittää myös sosiaalityön poliittinen ulottuvuus, jolloin valta vaikuttaa resurssien ja mahdollisuuksien jakaantumiseen, millaisin taustaoletuksiin sosiaalityö pohjautuu ja miten arvioidaan asiakkaiden tarpeita. Lisäksi valta vaikuttaa tehtäviin valintoihin, auttamisen menetelmiin ja tehtyihin interventioihin (Reisch & Jani 2012, 1134).

Helena Blomberg ym. (2014, 182) toteavat, että katutason byrokraattiryhmistä sosiaalityöntekijöillä on paljon laajempi harkintavalta kuin monella muulla, koska sosiaalityö julkisella sektorilla edustaa ammatillisen tietopohjaan perustuvaa sosiaalipoliittisten päämäärien toimeenpanoa. Käytännön sosiaalityössä edellä mainitun on todettu johtavan erilaisiin ristiriitaisuuksiin,

koska yhtäältä sosiaalityöntekijöiden pitää noudattaa lainsäädäntöä, erilaisia ohjeita ja organisaation tavoitteita soveltaessaan ammattitaitoaan, jolloin asiakkaan näkökulmasta katsottuna ei toivottu kontrolli ja erilaiset sanktiot näkyvät harkinnassa. Toisaalta taas sosiaalityöntekijän ammattitieto ja -etiikka ohjaavat toimimaan myös asiakkaan edun ajajana. (Mt.)

Laura Kalliomaa-Puhan (2014, 281) mukaan harkinta on kolmella tavalla jaettavissa: viranomaisen yksin käyttämä harkinta, viranomaisen ja asiakkaan yhdessä harkitsevat asiat ja asiakkaan kokonaan yksin käyttämä harkinta, mutta juridisesti näin jyrkkiä rajoja ei voi vetää. Viranomaisen harkintavallan käytössä pitää asianosaiselle varata mahdollisuus kertoa mielipiteensä ennen asian ratkaisemista (Hallintolaki 34 §; LsL 20 §, 42 §; Perustuslaki 21,2 §; SHL 31 §.) Myös silloin, kun harkintavalta on täysin viranomaisella, kuuleminen on tehtävä. Asiaa ei voi viranomaisen päättää ennen kuin asianosaisella on ollut tilaisuus kertoa mielipiteensä. (Kalliomaa-Puha 2014, 283.) Lisäksi asiakkaalla tulee olla mahdollisuus tutustua niihin asiakirjoihin, joiden pohjalta päätöstä ollaan tekemässä (Hallintolaki 34 §). Olli Mäenpää (2011, 216 - 217) toteaa, että asiakkaan kuuleminen on tärkeä oikeusturvan tae, koska sekä päätöksen tekijällä että asianomaisella on oltava samat tiedot tasapuolisuuden varmistamiseksi. Asiakkaan etu on päätöstä tehdessä otettava huomioon esimerkiksi asiakkaan toivomukset ja mielipide, yksilölliset tarpeet, kulttuuritausta ja itsemääräämisoikeus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 4 §). Hanna Heinosen (2016, 244) mukaan lastensuojelussa harkintavallan käytön täytyy olla harkittua ja tarkoin perusteltua. Lisäksi perusoikeuksiin puuttumisen tulee aina perustua lakiin. Heinosen mielestä ensisijasta lastensuojelussa on, että asiat arvioidaan, suunnitellaan ja ratkaistaan lapsen edun näkökulmasta. (Mt). Kuten myös Tarja Pösön (2012, 76) mukaan lastensuojelun päätösten periaatteeksi on suomalaisessa lainsäädännössä määritelty se, että päätösten tulee olla lapsen edun mukaisia.

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET, METODOLOGISET VALINNAT JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Käytäntöjen kehittäminen on noussut uudeksi tavoitteeksi ja tehtäväksi sosiaalityössä. Ammatikäytäntöjen ja tutkimuksen avulla käytännöntutkimuksessa luodaan sosiaalityön kriittistä ymmärrystä. Sosiaalialan asiantuntijuuden vahvistaminen on käytännöntutkimuksen mielenkiinnon kohteena. Erityisen keskeistä on, että käytännöntutkimus on vahvassa yhteistyössä sosiaalialan opetuksen ja tutkimuksen prosessien kanssa. Käytännöntutkimuksen tietopohja muodostuu asiakkaiden eletystä tiedosta, sosiaalityöntekijöiden työkokemustiedosta ja tutkijoiden teoreettisesta tiedosta. (Satka, Karvinen-Niinikoski & Nylund 2005, 10 - 18.) Tutkimus- ja tiedonmuodostumiskulttuurien luominen sekä niiden vahvistaminen ovat sosiaalityön käytännöntutkimuksen tavoitteena (Saurama & Julkunen 2009, 294 - 295).

Esittelen seuraavaksi tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymykset, sitten maltillisen realismin käytännön tutkimuksessa. Tämän jälkeen kuvailen aineiston hankinnan, käsittelyn aineiston analyysin ja lopuksi pohdin tutkielman eettisyyttä ja luotettavuutta tässä luvussa.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkin pro gradu-tutkielmassani sosiaalihuoltolain uudistuksen mahdollisia seurauksia lastensuojeluasiakkuuden arvioinnin ja aloittamisen näkökulmasta. Olen kiinnostunut aiheesta, koska kyseessä on lakimuutos, jonka pitäisi vaikuttaa sekä omaan työhöni että valtakunnallisesti lastensuojeluasiakkuuksien määrään. Tutkimustulosten perusteella voidaan mahdollisesti tehdä päätelmiä siitä, mitä on sosiaalihuoltolain uudistus lastensuojeluasiakkuuden arvioimisen kannalta tämän aineiston perusteella tarkoittaa. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen ja kokemuksen perusteella haen vastauksia sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomista mahdollisista muutoksista arjen työssä. Tutkimustulokset tuottavat mahdollisesti vastauksia siihen, miten sosiaalityöntekijät puhuvat muutoksesta, toteuttavat muutosta ja miten he tekevät arviointia käytännössä. Lisäksi tulokset tuottavat informaatiota siitä, millaista asiantuntijuutta ja harkintavaltaa sosiaalityöntekijät käyttävät. Olennaisin tieto löytyy sosiaalityöntekijöiltä, jotka arvioivat työkseen lasten lastensuojeluasiakkuuden tarvetta, koska heillä on käytännön kokemusta palvelutarpeen arvioinnista, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta.

Aineistolle asetettavat tutkimuskysymykseni ovat:

Millaisena lastensuojelun asiakkuutta määrittelevien sosiaalityöntekijöiden asiantuntijatieto näyttäytyy heidän kuvatessaan sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeisiä asiakkuuden määrittelytilanteita?

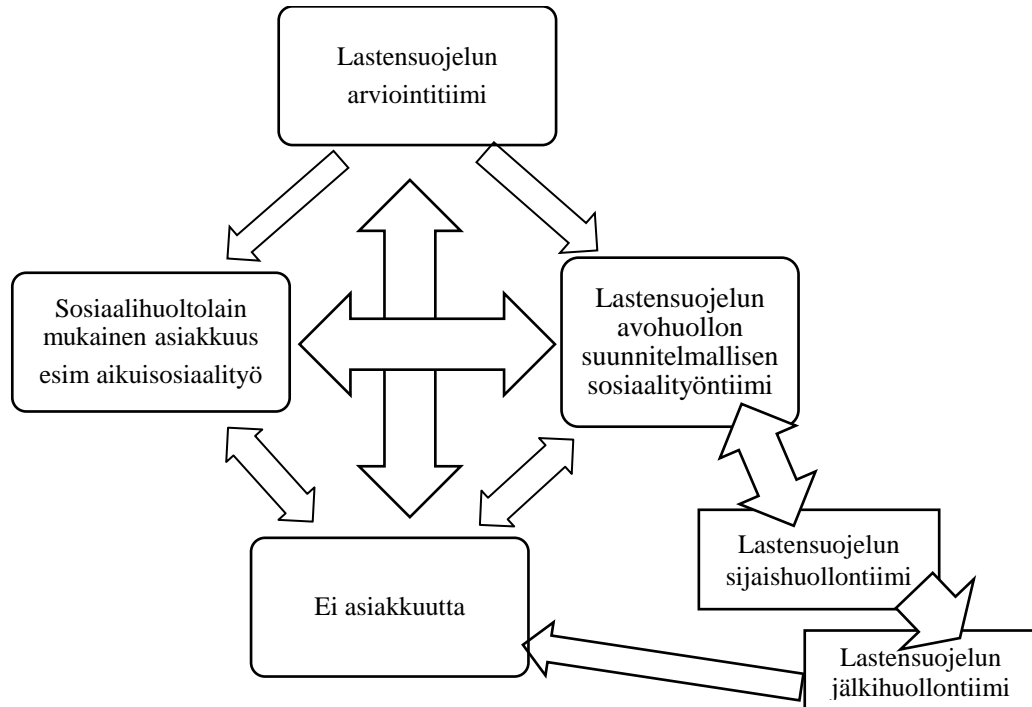
Millaisia harkintavallan elementtejä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden puheesta löytyy heidän kuvatessaan sosiaalihuoltolain uudistusta arjen työssä?

Miten lastensuojeluasiakkuuden ja sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkumisen arviointi sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen määrittyy?

Toteutin tutkimukseni Etelä-Suomessa sijaitsevan kaupungin lastensuojelussa. Kohdejoukoksi valitsin lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät, jotka selvittävät ja arvioivat työseen lasten lastensuojeluasiakkuuden tarvetta. Heillä on käytännön näkemystä siitä, kuinka lakimuutos on vaikuttanut arjen arviointityöhön ja lastensuojeluasiakkuuden alkamisiin. Kaupungin lastensuojelussa sosiaalityöntekijät ovat jakaantuneet arviointi-, avohuollon suunnitelmallisen sosiaalityön-, sijaishuollon ja jälkihuollon tiimeihin. Kaupungin alueella on useita toimipisteitä avohuollon lastensuojelussa ja toimipisteillä on omat toimialueet.

Lastensuojelun arviointitiimistä lapsen asiakkuus siirtyy sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tai lastensuojelun avohuollon suunnitelmalliseen sosiaalityöntiimiin tai asiakkuus päättyy. Lastensuojelun arviointiimin asiakkuuteen voi palata lapsi, joka tarvitsee uudelleen arvioinnin ja tämän lisäksi lapsen lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkuuden päättymisestä on kulunut yli puolivuotta. Sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista lapsi voi siirtyä lastensuojelun suunnitelmallisen sosiaalityön asiakkaaksi, jos edellisestä lastensuojelun arviointitiimin arvioinnista tai lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä on kulunut alle puolivuotta tai asiakkuus voi päättyä. Lastensuojelun suunnitelmallisen sosiaalityön asiakkuudesta lapsi voi siirtyä sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen tai sijaishuollon asiakkaaksi huostaanotto-prosessin kautta tai asiakkuus voi päättyä. Lapsi, jolla ei ole asiakkuutta ja edellisen lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkuuden päättymisestä on kulunut alle puolivuotta, niin tällöin lapsen asiakkuus aktivoituu uudelleen ilman arviointia. Sijaishuollon asiakkuudesta lapsi voi siirtyä takaisin suunnitelmallisen sosiaalityön asiakkaaksi tai jälkihuoltotiimin asiakkaaksi tai asiakkuus päättyy lapsen täyttäessä 18-vuotta. Lapsen sijoituksen on pitänyt kestää yli puolivuotta ennen kuin

lapselle muodostuu lastensuojelulain mukainen jälkihuolto-oikeus ja lastensuojeluasiakkuuden päättymisestä on alle viisi vuotta (LSL 2007/417, 75 §).

KUVIO 2. Lapsen asiakkuuden siirtyminen eri tiimien välillä lastensuojelun arviointitiimin tekemän palvelutarpeen arvioinnin jälkeen Etelä-Suomessa sijaitsevassa kaupungissa

5.2 Maltillinen realismi käytännön tutkimuksessa

Tutkielmani tieto- ja tutkimusteoreettisena viitekehyksenä on maltillinen realismi. Realistisen toimintatutkimuksen näkökulmasta tulisi tuottaa kasautuvaa tietoa käytäntöjen tutkimisesta. Ei ole olemassa mitään yksiselitteistä valmista tapaa tehdä realistista tutkimusta. (Kuusela 2005, 73,78.) Pirkko Anttila (2000) toteaa, että kaikki tieteellinen tutkimus on luonteeltaan kriittistä, jonka vuoksi kriittisen teorian käsitettä on haasteellista käyttää. Sosiaalitieteiden tutkimuksen lähestymistapana ja viitekehyksenä kriittinen realismi on ottanut enemmän jalan sijaa viime vuosina (Kuusela 2004, 125; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Ihmistieteiden perusteista käytyyn väittelyyn on kriittiselle realismille poikkeuksellisen tiivis yhteys verrattuna muihin tieteellisiin suuntauksiin (Kuusela 2007, 51). Realismia edustavat tutkijat painottavatkin tutkimuskohteen käsitteellistämistä, kerrostunutta käsitystä todellisuudesta ja teorian välttämättömyyttä. Heidän tavoitteena on tuoda keskusteluun kysymykset sosiaalitieteiden ontologiasta:

Mitä on olemassa? ja epistemologiasta: Miten on mahdollista saada tietoa? (Kuusela 2006, 10 - 11.) Realistisen kehityksen mukaan sosiaalisten käytäntöjen ymmärtämiseksi tulee olla näkemys käytäntöjen toiminnan luonteesta, inhimillisestä toimijasta ja käytäntöjen rakentumiseen liittyvistä tekijöistä (Kuusela 2005, 38).

Kriittinen realismi antaa sosiaalityölle kokonaisvaltaisen filosofian todellisuudesta, tiedosta ja tietämisestä, koska myös havaintojen ulkopuolella olevaa totuutta uskotaan kannattavan tutkia ja tehdä näkyväksi (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2005, 183 - 184). Kriittisessä realismissa pyritään selittämään ja tekemään näkyväksi näitä rakenteita, joihin kiinnipääseminen edellyttää empiirisiin havaintoihin perustuvaa tulkintaa ja selittämistä. Rakenteet vaikuttavat siihen reaaliin maailmaan, jossa eletään ja havaitaan sosiaalista todellisuutta. Kriittisessä realismissa korostuu tehtyjen tulkintojen huolellinen perustelu sekä sosiaalisten ongelmien näkeminen todellisina ilmiöinä, joista on hankittava muutakin kuin vain niiden erilaisia tulkintamahdollisuuksia koskevaa tietoa. Kriittisen realismin näkökulmasta tiedontuotannossa olennaista on ottaa huomioon sosiaalinen konteksti, rakenteet, toimijat ja mekanismit sekä tila- ja aikasidonaisuudet. (Mt., 189 - 194.) Realistisessa perinteessä toimintatutkimuksen osalta on kyse yleisten perusteiden hahmottamisesta. Perinteiden perusteella pohditaan mistä toimintatutkimuksessa on kyse ja millaisia tekijöitä tulisi huomioida. Realistisen lähestymistavan mukaan sosiaalisen maailman toimintaa selittäessä tulee huomioida toimijoiden oma aktiivisuus ja erilaisten rakenteellisten tekijöiden vaikutus. (Kuusela 2005, 71.)

Reaali (ei-havaittava maailma), aktuaali (tapahtumien maailma) ja empiirinen (kokemusten maailma) ovat sosiaalisen todellisuuden kolme kerrosta kriittisen realismin mukaan. Kerrokset täydentävät toisiaan. Kriittisen teorian tärkeyttä korostaa syy - ja seuraus suhteiden tulkitseminen todellisuuden kantavana voimana. Kriittinen realismi poikkeaa tiukasta empiristisestä tutkimuksesta. Empiristisessä tutkimuksessa havaittavat ilmiöt ovat tutkimuksen kohteena, kun taas kriittisen realismin tutkimuksessa havaitaan niiden lisäksi rakenteiden, ilmiöiden ja tapahtumien luomia mekanismeja, joita ei voi suoraan havaita. (Kuusela 2006, 10 - 11; Parker 1992, 28; Poutanen 2005, 182; Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 187 - 188; Sayer 2000, 11 - 15.) Tavallaan realismi ottaa tieteen todesta, koska tiede pyrkii kuvaamaan todellisuutta. Kuitenkin realismin mukaan todellisuus ei välttämättä rajoitu pelkästään suoraan ihmisaistein havaittavaan. (Raatikainen 2004, 71.)

Maltillisen kriittisen realismin mukaan tiede voi erehtyä, mutta suotuisissa tapauksissa tiede voi oppia virheistään ja korjata itseään, jolloin tiede voi hyvässä tapauksessa ”lähestyä totuutta” (Raatikainen 2004, 73). Kriittisessä realismissa todellisuuden tulkinnasta voidaan tehdä myös osittain virheellisiä johtopäätöksiä (Bhaskar 1986 ref. Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 187 - 188). Andrew Sayer (2002, 2) toteaa, että käsitys tiedon erehtyväisyydestä on realismin kulmakivi. Kuitenkin nykyaikaiset tieteen teoriat ovat lähellä totuutta tai likimäärin tosia maltillisen kriittisen realismin mukaan (Raatikainen 2004, 73).

Kriittinen realismi soveltuu sosiaalityön tutkimukseen. Sosiaalityön interventoiden tutkiminen ja vaikutusten analyysi niin mikro- kuin makrotasolla ovat kriittisen realismin keinoin mahdollisia (Mäntysaari 2006; 140, 158, 160), kuten myös objektiivisen todellisuuden löytämisen taivottelu (Poutanen 2005, 181). Mikko Mäntysaari (2006, 160) kysyy artikkelissaan ”Mikä realismissa on lopulta oleellista?” Hänen antama vastaus on tutkielmani metodologisen viitekehyksen ydin. Olennaista on

- teoreettisen analyysin tuoma kriittisyys yhteiskunnallisia käytäntöjä ja oikeina pidettyjä käytäntöjä kohtaan,
- käsitys yhteiskunnallisen todellisuuden kerrostuneisuudesta ja
- halu tehdä arvioivia johtopäätöksiä tutkimustuloksista. (Mt.)

Erityisesti minulla on halua tehdä tutkimustuloksista arvioivia johtopäätöksiä, koska tutkimustulosten takaa voi löytyä syy siihen, miksi tutkimustulokset ovat sitä mitä ovat. Yhteiskunnallinen todellisuus vaikuttaa tutkielman aiheeseen, koska kyseessä on valtakunnallinen muutos lastensuojelutyön ja koko sosiaalityön kentässä. Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain uudistuksen tulisi vaikuttaa sosiaalityön rakenteisiin ja arjen työhön. Lastensuojelussa on tiettyjen käytäntöjen ja menetelmien kautta tehty selvitystä lapsen ja perheen avun ja tuen tarpeesta. Ovatko nämä käytänteet ja menetelmät pysyneet vai onko lakimuutoksen myötä lähdetty rakentamaan uusia tapoja tehdä työtä. Yhteiskunnallisia käytäntöjä kohtaan muutos on saneltu lakimuutoksen myötä, mutta miten se vaikuttaa oikeina pidettyihin käytäntöihin, rakenteisiin ja arjessa tehtävään työhön.

5.3 Aineiston hankinta

Tutkielmani aineistonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Haastattelu on vuorovaikutteinen tapahtuma, tietoisuuden ja ajattelun sisältöihin kohdistuva menetelmä. Haastattelujen avulla tutkittavasta ilmiöstä on mahdollista tehdä uskottavia päätelmiä. (Puusa 2011a, 73.) Valitsin teemahaastattelun, koska haluaisin haastatella sosiaalityöntekijöitä henkilökohtaisesti ja saada suoraan heidän tulkintojansa esille. Pyrkimyksenäni oli saada konkreettista tietoa teemahaastattelujen avulla lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä, jotka selvittävät ja arvioivat työkseen lasten lastensuojelun asiakkuuden tarvetta. Haastateltavat työskentelevät Etelä-Suomen alueella. Arvioin, että sosiaalityöntekijöillä, jotka selvittävät työkseen lasten lastensuojelun asiakkuuden tarvetta, on käytännön näkemystä siitä, kuinka lakimuutos on vaikuttanut arjen arviointityöhön. Heidän keskeinen työtehtävänsä on arvioida, tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta vai ei ja palveluohjaus. Menetelmänä haastattelu oli joustava, koska minulla oli mahdollisuus pyytää haastateltavaa selittämään tai tarkentamaan sanomaansa. Keskeistä haastattelussa oli saada mahdollisimman paljon tietoa ja monipuolinen kuva kiinnostuksen kohteena olleista asioista. Puhuin haastateltavien kanssa samaa kieltä, koska tunnen kontekstin ja käytetyn käsitteistön, joista haastateltavat puhuvat. Kuitenkin riskinä oli, että yli tulkitseminen, liiallinen ymmärrys haastateltavia kohtaan tai omat ennakkokäsitykset. (Puusa 2011a, 73 - 76, 81 - 83.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että tiedonantajajoukko on pieni (Hirsijärvi, Remes & Sarjavaara 2007, 194). Haastattelin seitsemän sosiaalityöntekijää ja yhdeltä sosiaalityöntekijältä sain kirjallisen vastauksen. Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Näin sain jokaisen henkilökohtaisen näkemyksen paremmin esille. Arviointityötä tekevillä lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on tällä hetkellä paras asiantuntijuus sen suhteen, mitä sosiaalihuoltolain muutos on merkinnyt käytännön työssä lastensuojeluasiakkuuksien syntymisen kannalta. Sosiaalityöntekijä, joka on tehnyt ennen ja jälkeen lakimuutoksen työkseen arviointityötä lastensuojelussa, omaan eniten tietoa siitä, mitä lakimuutos merkitsee käytännön työssä. Haastattelussa tutkimuksen aiheesta annetut vastaukset voivatkin olla monitahoisia ja moniin eri suuntiin meneviä. Saatua vastauksia voi tarkentaa ja saada niihin syvyyttä lisäkysymyksillä. (Mt.) Analyysin, tulkin ja tulosluvun tehtyäni hävitin teksti- ja äänitiedostot, koska olin todennut tutkimuslupahakemuksessani ja kertonut haastatteluihin osallistuneille sosiaalityöntekijöille, että tietoja käytetään vain tähän tutkielmaan.

Haastattelun teemat määritin etukäteen. Teemoina olivat lakimuutos, palvelutarpeen arviointi, lastensuojeluasiakkuuden alkaminen/sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuuden jatkuminen, sosiaalityöntekijän asiantuntijuus ja harkintavalta. Jokainen haastattelu eteni omalla tavallaan. Teemahaastatteluissa oli olennaista, että kaikki teemat käsiteltiin. Minulle oli tärkeää, että jokainen tutkimukseen osallistuva sosiaalityöntekijä sai oman äänensä kuuluviin ja pystyi ilman ryhmäpainetta kertomaan oman näkemyksensä lakimuutoksesta arjen työssä. Lisäksi haastattelut olivat vuorovaikutuksellisia tilanteita ja keskustelut olivat suhteellisen vapaamuotoisia. (katso Eskola & Vastamäki 2015, 39; Hirsijärvi & Hurme 2010, 48 & Eskola 2007, 39.)

Hain tutkimuslupaa Etelä-Suomessa sijaitsevasta kaupungista, jossa lastensuojelun avohuollon sosiaalityön työskentely jakaantuu lastensuojeluasiakkuuden arviointiin ja suunnitelmalliseen sosiaalityöhön. Tutkimuslupan sain tammikuussa 2016 (liite 2). Lähetin helmikuussa 2016 sähköpostia lastensuojeluasiakkuuden arvioita tekevien tiimien johtaville sosiaalityöntekijöille ja pyysin heitä kertomaan omissa tiimeissä tutkimuksestani. Pyysin myös johtavia sosiaalityöntekijöitä lähettämään sähköpostini oman tiiminsä sosiaalityöntekijöille. Sähköpostin liitteenä olevassa kirjeessä kerroin tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta (liite 3). Sähköpostin liitteenä olivat myös tutkimuksen teemakysymykset etukäteen sosiaalityöntekijöille luettavaksi (liite 5). Haastattelun onnistumiselle luo hyvän pohjan, kun antaa haastateltavilla mahdollisuuden tutustua aiheisiin etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2012, 75). Kriteerinä tutkimukseen osallistumiselle oli se, että haastateltava oli tehnyt sosiaalihuoltolain muutoksen voimaantulon jälkeen sosiaalityöntekijän töitä lastensuojeluasiakkuuden arvioinnin parissa.

Tutkimukseen osallistui kahdeksan sosiaalityöntekijää, jotka tekivät tai olivat tehneet töitä lastensuojeluasiakkuuden arvioinnin parissa sosiaalihuoltolain muutoksen jälkeen. Tein kaksi esihaastattelua ennen varsinaisia haastatteluja, koska halusin koekäyttää haastattelurunгон ja nähdä kuinka kauan haastatteluun meni aikaa. Esihaastattelut onnistuivat hyvin ja pystyin käyttämään niitä myös analyysissä, mutta muokkasinkin niiden jälkeen haastattelurunkoa ja kysymyksiä. Esihaastateltavilta kysyin jälkikäteen uudet kysymykset, jotka olivat tulleet haastattelurunkoon. (Eskola & Vastamäki 2015, 40; Hirsijärvi & Hurme 2010, 72 - 73; Bell 2006, 159.)

Haastattelut toteutin helmi-huhtikuun 2016 aikana. Sähköpostin välityksellä sovin haastatteluiden ajankohdat sosiaalityöntekijöiden kanssa. Haastattelut toteutin haastateltavien työpaikoilla. Sosiaalityöntekijät saivat käyttää työaikaansa haastatteluun. Haastatteluiden kesto vaihteli 20,23 minuutista 39,10 minuuttiin. Olin varannut yhtä haastattelua varten puolitoista tuntia,

mutta haastattelut päättyivät siihen, kun haastateltavilla ei ollut enää aiheesta kerrottavaa. Talensin haastattelut nauhoittamalla, jolloin pystyin keskittymään haastattelutilanteeseen ilman muistiinpanojen tekemistä.

Haastateltavien keski-ikä oli 39 vuotta. Kaikki haastatteluun osallistuneet olivat sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukaisen pätevyysvaatimuksen mukaan epäpäteviä, jonka vuoksi kaikilla haastateltavilla oli määräaikainen työsuhde. Kohdekaupungin lastensuojelun sosiaalitoimistojen rekrytoinnin haasteena on saada sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaisia päteviä sosiaalityöntekijöitä töihin. Viidellä haastatteluun osallistuneista taustakoulutuksena oli ammattikorkeakoulun sosionomikoulutus. Kolmella haastatteluun osallistuneista oli taustakoulutuksena jokin muu koulutus. Neljä haastatteluun osallistuneista opiskeli tällä hetkellä yliopistossa sosiaalityön pääaineopintoja maisterivaiheessa. Neljä haastatteluun osallistuneista opiskeli avoimessa yliopistossa sosiaalityön aineopintoja. Haastatteluun osallistuneiden työkokemusta sosiaalityöntekijänä alle kolme vuotta oli kolmella (3) haastateltavista, 3-4 vuoteen kahdella (2) haastateltavista ja yli 4 vuotta kolmella (3) haastateltavista.

5.4 Aineiston analyysi

Käytin aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällön analyysiä, jonka avulla analysoin keräämäni haastattelut. Tutkielmani käsitteellinen viitekehyksenä olivat sosiaalityön ammatin asiantuntijuus sekä käsite harkintavalta. Aineistoa tarkastelin induktiivisesti, jossa keskeistä on aineistolähtöisyys. Sisällönanalyysin tavoitteena on aineiston järjestäminen tiiviiseen ja selkeään muotoon. Empiirisestä aineistosta tulkinnan ja päättelyn kautta päädytään käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta aineistosta. (Puusa 2011b, 117 - 118.) Selkeytin tutkimusaineistoani kirjoittamalla haastattelut kirjakielelle, joka samalla häivytti haastateltavien tunnistettavuutta. Tiivistin aineistoa, tein siitä selkeämmän ja mielekkäämmän kokonaisuuden analysointia varten. Huomioiden, ettei vastausten informaatio tai oleellinen sisältö hävinnyt. Analysoin ja etenin aineiston kanssa yksittäisestä ilmauksesta yleiseen. (katso Tuomi & Sarajärvi 2012, 91 – 93; Hirsjärvi & Hurme 2011, 135 - 137; Eskola & Suoranta 1998, 138.) Sisällönanalyysiä tehdessäni painotin itselleni koko ajan, etteivät haastateltavien vastaukset ole suoraan tutkimuksen tuloksia (Alasuutari 2011, 81). Omat ennakkokäsitykseni tutkittavasta aiheesta yritin unohtaa analyysivaiheessa ja olin omasta mielestäni aineistoa kohtaan objektiivinen (Tuomi & Sarajärvi 2012, 9).

Kuuntelin haastattelut ensin alusta loppuun ja tein itselleni muistiinpanoja. Nauhoituksia kuunnelllessani palasin mielikuvan avulla haastateltavan ja minun väliseen vuorovaikutukseen ja havaintoihini haastattelutilanteesta (Hirsijärvi & Hurme 2000, 92). Yhdeltä osallistuneelta sain kirjallisena vastaukset. Tämän jälkeen litteroin haastattelut käyttämällä apunani VLC media player litterointi ohjelmaa. Haastattelusta kertyi (fontilla Times New Roman ja rivivälillä 1,5) 56-sivuinen litteroitu aineisto. Litteroin haastattelut sanasta sanaan, koska siinä vaiheessa en tiennyt, mikä on tutkielmani kannalta olennaista (katso Eskola & Vastamäki 2015, 42). Litteroinnissa en huomioinut taukoja ja äännähdyksiä, koska tutkimukseni kohteena ei ollut haastateltavien puhetapa. Litteroin haastattelut yksi kerrallaan melko pian haastattelun jälkeen, koska näin oli helpompi palata haastattelutilanteeseen. Kaikki haastattelut litteroin samalla kaavalla. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 183; Toivonen 1999, 120.) Haastatteluissa teemojen järjestys vaihteli, koska haastateltava saattoi puhua oma-aloitteisesti aiheesta lisää tai kertoa jostakin myöhemmin aiheena olevasta teemasta. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät koodasin juoksevin numeroin (S1, S2, S3.....) jo litterointivaiheessa, jotta pystyin siinä vaiheessa häivyttämään osallistujien nimet. Haastatteluun osallistuneille kerroin heidän oman koodin, jotta he pystyivät tunnistamaan oman puheensa lainauksista, mutta muut lukijat eivät voi liittää lainauksia tiettyyn henkilöön tai organisaatioon.

Tutkijan lukemisen tapa, tulkinta ja valinnat ohjaavat ja jäsentävät aineistoa (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15). Kävin aineiston läpi useaan kertaan sekä paperiversiosta että tietokoneruudulta lukien. Ensivaikutelman aineistosta muodostin jo haastatteluista tehdessäni ja niitä litteroidessani tekstimuotoon. Sekä haastattelutilanteiden jälkeen että litterointivaiheessa kirjoitin itselleni muistiinpanoja. Lukukertojen aikana tein myös alustavia havaintoja ja muistiinpanoja, joiden avulla yritin hahmottaa keräämääni aineistoa. Pyrkimyksenäni oli, että aineisto ja tutkimusongelma niin sanotusti keskustelisivat koko analyysiprosessin ajan keskenään. (katso Puusa 2011b, 120; Ruusuvuori ym. 2010, 13; Eskola & Suoranta 1998, 151 - 153.) Aineiston analyysin tarkoituksena on ollut se, että pystyisin tutkielman myöhäisemmässä vaiheessa tekemään tulkintoja aineistolähtöisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006: Tuomi & Sarajärvi 2012, 108 - 109). Esitin aineistolle kysymyksiä kuka, mikä, milloin, missä ja miksi. Kiinnitin huomiota seuraaviin sisällöllisiin teemoihin: olosuhteisiin, määrittelyihin, prosesseihin, toimintoihin, tapahtumiin, strategioihin ja ihmissuhteisiin. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 143.) Samanaikaisesti pohdin sopivia analyysiyksiköitä, jotka palvelisivat tutkimuskysymyksiä ja tutkielman tavoitetta (Ruusuvuori ym. 2010, 18 - 20). Analyysiyksiköiksi valitsin

peruspalvelut, lastensuojelu, asiantuntijuus, harkintavalta ja asiakkuuden arviointi, jotka vaikuttivat aineistoa lukiessa olevan keskeisessä roolissa ja toistuivat haastateltavien puheessa.

Analyysiyksiköitä ryhmitellessäni paperilla aineistosta käytin apunani erivärisiä kyniä, joiden avulla erottelin ne toisistaan. Tämän jälkeen perustin analyysiyksiköille tietokoneelle omat word-kansiot, joihin järjestelin eri värit eli analyysiyksiköt omiksi kokonaisuuksiksi tekstinkäsittelyohjelman ”leikkaa-liimaa” toiminnalla. Tulostin tehdyt tiedostot paperille. Analyysiyksikkö kerrallaan analysoin alkuperäisilmaisuja seuraavien vaiheiden kautta:

- 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen
- 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely
- 3) aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen.

Aineiston pelkistämisessä aineistosta karsin epäolennaisen pois tutkimuksen kannalta. Käytännössä analyysiprosessi oli monivaiheinen, jolloin edellä kuvatut vaiheet esiintyivät samanaikaisesti ja tulkintaa tapahtui koko prosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 108 - 109; Puusa 2011b, 117 - 118.) Pelkistämisvaihetta voidaan kutsua aineiston koodaamiseksi. Koodausyksiöinä minulla oli sanat ja lauseet, jotka kuvasivat alkuperäisilmausta tiivistetysti ja toivat esille olennaisen aineistosta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tiedosto kerrallaan tarkastelin aineistoa tutkimuskysymysten avulla. Etsin vastauksista samoja teemoja, jotka merkitsin samalla värillä. Leikkasin vastaukset saksilla toisistaan ja liimasin vastausten alkuperäisilmaus teemoittain, jonka jälkeen määrittelin alkuperäisilmauksille koodin eli pelkistetyn ilmauksen. Taulukko 3 kuvaa aineiston pelkistämistä.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaus / koodi
<p>”Perheen tarpeisin voidaan tarjota palveluita varhaisemmassa vaiheessa.” (S2)</p> <p>”Tavallaan että työstä tulisi ennakoivampaan tai jotenkin ennaltaehkäisevämmässä olisi se painottuisi siinä.” (S3)</p>	<p>varhaisemmassa vaiheessa</p> <p>ennakoivampaa</p>
<p>”Jotenkin tarkemmin pitää pohtia sitä mikä on se lastensuojelullinen huoli ja lastensuojelun rooli.” (S7)</p> <p>”Selvittämällä tietysti sen perheen tilanne onko siinä lastensuojelullista huolta.” (S5)</p>	<p>lastensuojelullinen huoli</p>
<p>”Täytyy sanoa että perehtyminen on ollut varsin heikkoa.” (S7)</p> <p>”Omaehtoisesti ja itsenäisesti siihen asiaan itsenäisesti perehtynyt.” (S6)</p>	<p>laki muutokseen perehtyminen</p>
<p>”Kyllä me toisaalta tiimissä pohdittiin.” (S1)</p> <p>”Niin kuin työparin kanssa käymään tuota keskustelua.” (S6)</p>	<p>oma tiimi/työpari</p>

Aineiston ryhmittely eli klusterointi oli seuraava vaihe analyysin teossa. Tein ryhmittelyä osittain jo aineistoa pelkistäessäni. Ryhmittelyssä aineisto tiivistyy, koska yleisempiin käsitteisiin sisällytetään yksittäiset tekijät. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110 - 112.) Kävin tarkasti läpi alkuperäisilmaisuja ja etsin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelin samaa tarkoittavat käsitteet ja yhdistin ne alaluokiksi. Nimesin alaluokat sisältöä kuvaavalla nimikkeellä. Seuravaksi siirsin pelkistetyt ilmaisut uuteen taulukkoon ja ryhmittelin ne alaluokiksi. (Mt.) Taulukko 4 kuvaa aineiston ryhmittelyä.

TAULUKKO 4. Esimerkki aineiston ryhmittelystä

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka
termi palvelutarpeen arviointi lain henki/uusi laki/lakimuutos sosiaalihuoltolain mukainen arviointi	Sosiaalihuoltolain mukainen näkökulma
palveluvalikko työn kehittäminen käytännön kokemus	Käytännön tieto arvioinnissa
asiakkuuksien väheneminen kiire kuormittavuus näkemyserot	Lastensuojelun muutosodotukset
työn organisointi oma tiimi/työpari esimies + asiantuntijatyöryhmä + lakimies + verkosto	Tuen saaminen harkintavallan käytössä

Erotin aineistosta tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon, jonka perusteella muodostin pääluokat. Ryhmittely oli jo osa pääluokkien luomista. Pääluokkien luomista jatkoin yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se aineiston näkökulmasta oli mahdollista. Pääluokkien luomisen vaiheessa siirsin muodostuneet alaluokat uuteen taulukkoon, jossa alaluokat ryhmittelin yläluokkiin ja yläluokista muodostin pääluokat. Pääluokkien pitäisi antaa vastaukset tutkimusongelmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110 - 112.) Taulukko 5 kuvaa aineiston ylä- ja pääluokkien luomista. Tässä vaiheessa kävin uudelleen läpi kertaalleen poistetut vastaukset ja etsin niistä alaluokkiin sopivia vastauksia.

TAULUKKO 5. Pääluokkien luominen

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokat
Arviointityö käytännössä Sosiaalihuoltolain mukainen näkökulma Lastensuojelulain mukainen näkökulma	Arviointiprosessi arjessa	Laki arviointityön lähtökohtana
Ennalta ehkäisy Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkuminen Yhteistyö palvelutarpeen arviointiyksikön kanssa	Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut	
Lastensuojelun asiakkuuteen Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutos odotukset	Lastensuojelun konteksti	
Käytännön tieto arvioinnissa Teoriapohja arvioinnissa	Asiantuntijuus arvioinnissa	Sosiaalityön ammatillinen ymmärrys
Vaikutusmahdollisuudet Tuen saaminen harkintavallan käytössä	Harkintavalta arvioinnissa	

Tulokset esittelen pelkistämisen, ryhmittelyn ja käsitteellistämisen mukaisesti. Olen pyrkinyt myös tekemään mielekkäät johtopäätökset analysoidusta aineistostani. Aineiston laskeminen näkyy tuloksissa seuraavanlaisilla merkinnöillä esimerkiksi (6/8), joka tarkoittaa sitä, että haastateltavista kuusi kahdeksasta oli jotakin mieltä. Analyysin jälkeen tulkitsin ja selitin tuloksia. Pyrkimyksenäni oli, että pelkistämisen, analyysin ja koontien avulla laadin synteesejä, joiden tulkinnan perusteella teen johtopäätöksiä. Tarkoitukseni oli tulkinnan avulla aineiston analyysissä esiin nousseiden ilmiöiden selkeyttäminen ja pohdinta. Synteesin avulla kokosin yhteen pääseikat ja synteesit auttoivat vastaamaan asetettuihin ongelmiin. (Puusa 2011b, 123 - 124.) Aineistosta kertovissa tulosluvuissa esittelen alaluokkiin suoria sitaatteja haastatteluista. Niiden tarkoituksena oli havainnollistaa muodostamiani luokkia. Valittujen sitaattien suhteen olin

kriittinen, pyrin sitomaan ne omiin tulkintoihin ja pohtimaan niitä suhteessa teoriaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

5.5 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Tieteelliseen käytäntöön liittyy aina tutkimuksen eettisyys, mikä huomioidaan kaikissa tutkielman vaiheissa. Pelkästään jo tutkimusaiheen valinta vaati eettistä pohdintaa. Tutkielman tekijän tulee käsittää, mitkä ovat tutkielman lopulliset tavoitteet ja kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan. Eettiset perustelut annetaan jo tutkielman otsikolle ja tutkimuskysymykselle tai -kysymyksille niiden sisältäessä olennaisia arvoja tutkimuksesta. Huomioin tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa sen, etten vahvistanut omia ennakko-oletuksia tutkittavasta aiheesta, vaan pysyin avoimena myös oletusteni vastaisille tuloksille. Työskentelen lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, jonka vuoksi minulla oli omat käsitykset tutkimusaiheestani. (katso Vilkka 2015, 41 – 42; Tuomi & Sarajärvi 2009, 129 - 133; Hirsjärvi ym. 2007, 23 - 24; Pohjola 2007, 11 - 12; Piispa 2006, 141.) Eettinen ajattelu on jatkuva prosessi ja siten myös tutkimuksessa koko ajan läsnä (Pietilä 2008, 68). Kuten Jouni Tuomi (2008, 145) toteaa, että ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan.

Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät saivat tutkimusta koskevassa saatekirjeessä informaatiota tutkimuksesta (liite 3). Tarvittaessa täydensin kirjallista informaatiota suullisesti tai annoin osallistujalle luettavaksi tekemäni tutkimussuunnitelman. Pyysin kirjallisen suostumuksen (liite 4) tutkimukseen osallistumisesta, jolloin suostumuksesta jäi allekirjoituksella varustettu dokumentti. Informoin mahdollisia tutkimukseen osallistujia seuraavista asioista: omat yhteystietoni, tutkimukseni aihe ja tavoite, aineiston kerääminen tapahtuu teemahaastattelun avulla, osallistumisen vapaaehtoisuudesta, tutkimusaineiston käsittelyn luottamuksellisuudesta ja tutkittavien yksityisyydestä tutkimusjulkaisuissa. (katso Vilkka 2015, 47 - 48; Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2015; Tuomi 2008, 145 - 146; Kuula 2014, 61 - 64, 101 - 119; Mäkinen 2006, 94 - 96.)

Haastattelutallenteita käsittelin vain minä ja matkapuhelimen avaamiseen tarvitsi salasanan. Siirsin äänitiedostot tietokoneelleni, litteroin äänitallenteet tekstitiedostoiksi ja poistin niistä yksilöivät tunnistetiedot. Tunnistetiedoista poistin myös osan vastaajien perustiedoista kuten

sukupuolen, koska haastatteluun osallistuvat miehet olisi voitu tunnistaa sukupuolen perusteella. Litteroinnissa muutin haastateltavien käyttämän kielen yleiskieleksi, koska murteesta olisi voinut tunnistaa yksilön. Ääni- ja tekstitiedostot tallensin tietokoneelleni salasanan taakse ja varmuuskopiota säilytin lukitussa laatikossa, johon vain minulla oli avain. (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2015.) Hävitin äänitiedostot tutkimuksen päätyttyä. Lisäksi tutkielmassani ei ole kerrottu paikkakuntaa tai toimistoja, joissa tutkimukseen osallistuneet työskentelivät (Alasuutari 2005, 20).

Laadullisen tutkimuksen metodikirjallisuudessa painottuu raportin kokonaisvaltainen luotettavuuden tarkastelu, mutta tutkimuksen arvioinnista ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta tuli arvioida kokonaisuutena huomioiden johdonmukaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134 & Tuomi 2007, 149.) Seuraavat näkökulmat voidaan huomioida tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa:

- 1) tutkimuksen kohde ja tarkoitus,
- 2) tutkijan omat sitoumukset kyseisessä tutkimuksessa,
- 3) aineiston kerääminen,
- 4) tutkimuksen tiedonantajat,
- 5) tutkija – tiedonantaja – suhde,
- 6) tutkimuksen kesto,
- 7) tutkimuksen luotettavuus ja
- 8) tutkimuksen raportointi.

(Tuomi & Sarajärvi 2009, 140 - 141 & Tuomi 2007, 151 – 152.)

Tutustuin tutkimusaihetta ja tutkimuksen toteuttamista koskevaan kirjallisuuteen, joihin palasin tarvittaessa tutkielman edetessä. Lisäksi tutustuin graduohjaajien antamiin lähdeviitteisiin ja ideoihin, joista huomioin ne, jotka omasta mielestäni sopivat tutkielmaani kuten käsite harkintavalta. Tutkimusaihe oli itselleni läheinen oman työn kautta, mutta silti mielenkiintoni säilyi koko tutkimusprosessin ajan eikä edes tutkielman erivaiheet vähentäneet mielenkiintoa. Haittaavin tekijä tutkielman teossa oli vaihtuvat graduohjaajat, joilla jokaisella oli oma näkemys pro gradu-tutkielman teosta ja erilainen osaaminen ohjaamisessa. Kuvailin ja raportoin koko tutkimusprosessini mahdollisimman huolellisesti ja tarkasti pro gradu-tutkielman kirjallisessa tuotoksessa. Perustelin tekemäni valinnat, jolloin tutkimusprosessini tuli näkyväksi. (Vähäkangas 2008, 43). Raportissa olen huomionut seuraavia asioita kuten tutkimuksen kohteen ja tar-

koituksen, tutkimusprosessin eri vaiheet ja miksi aihe oli minusta mielenkiintoinen. Raportoinnin lähtökohtana oli tarkkuus ja luotettavuus. (Eskola 2007, 36 – 37.) Kirjoitin koko tutkielmani ajan tutkimuspäiväkirjaa systemaattisesti sekä muistikirjaan että tietokoneella oleviin tiedostoihin. Näin tutkimusmateriaalista ja tutkielman etenemisestä tuli kirjattua ylös kaikki olen-
nainen.

6 LAKI ARVIOINTITYÖN LÄHTÖKOHTANA

Päälukka laki arviointityön lähtökohtana muodostui yläluokista: arviointiprosessi arjessa, sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja lastensuojelun konteksti. Arviointiprosessi arjessa yläluokka sisältää alaluokat: arviointityö käytännössä, sosiaalihuoltolain mukainen näkökulma ja lastensuojelu lain mukainen näkökulma. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut yläluokka sisältää alaluokat: ennaltaehkäisy, sosiaalihuollon asiakkuuden jatkuminen ja yhteistyö palvelutarpeen arviointiyksikön kanssa. Lastensuojelun konteksti yläluokka sisältää alaluokat: lastensuojelun asiakkuuteen ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutosodotukset. Haastateltavat tuottivat omaa näkemystään muodostetuista alaluokista. Erityisesti he kertoivat lastensuojeluasiakkuuden arviointiprosessista, lapsen näkökulmasta, lakien mukaisten termien käytöstä, asiakkaiden ohjaamisesta eteenpäin, sosiaalityöntekijöiden muutosodotuksista ja lakimuutoksen sekavasta arjen toteutuksesta.

6.1 Arviointiprosessi arjessa

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia seuraavista näkökulmista: arviointityö käytännössä, sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain mukaisia näkökulmia arvioinnissa. Arviointityö käytännössä alaluokka oli haastateltaville mieleinen puheenaihe, koska he tuottivat aiheesta monipuolista ja pohdiskelevaa kertomusta. Sosiaalihuoltolain mukaista näkökulmaa arjessa haastateltavat pohtivat eri termien, käytännön toteutuksen ja saavatko lapsi ja perhe jostain muualta tukea kuin lastensuojelusta. Lastensuojelulain mukaista näkökulmaa haastateltavat pohtivat huolen vakavuuden, lastensuojelulain mukaisten tukitoimien, työn haasteellisuuden ja lapsen näkökulmasta.

6.1.1 Arviointityö käytännössä

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvailivat arviointiprosessin etenemistä. Melkein kaikki haastateltavat (7/8) olivat sitä mieltä, että lapsi tulee tavata arviointiprosessin aikana. Yksi ei ottanut haastattelussa lapsen tapaamisesta esille. Kahden haastateltavan mielestä kotikäynti on aina tehtävä, kolmen mielestä kotikäynti tehdään tarvittaessa ja kolme vastaaja ei ottanut haastattelussa kotikäyntiä esille. Yksi haastateltavista totesi, että myös yli 12-vuotiaalle

voi lähettää oman kutsukirjeen tapaamiseen. Kaikki haastateltavat kertoivat, että arviointi tehdään parityönä. Kolmen haastateltavan mielestä ensimmäisen tapaamisen perusteella määrittyy jatkokäytös ja tavataanko perhettä uudelleen. Kaksi haastateltavista kertoi tutustuvansa perheen taustatietoihin ennen tapaamista ja yksi totesi, että taustatietoihin olisi hyvä ehtiä perheeseen, mutta se ei ole käytännössä mahdollista ajan puutteen vuoksi. Puolet haastateltavista kertoi, että arviointiprosessista tehdään yhteenveto. Osa haastateltavista (3/8) kertoi, että tulleen lastensuojeluilmoituksen/tulleiden lastensuojeluilmoitusten, tapaamisten ja saatujen näkemysten perusteella arvioidaan tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta, ohjataanko lapsi ja perhe peruspalveluihin vai onko selvitys ollut riittävä interventio.

”...katsotaan työparin kanssa ajat, joskus puhelimitse tai kirjeellä olen yhteydessä perheeseen...” (S8)

”Useimmiten me tehdään myös kotikäynti. Se on meidän toimiston rakenteessa. Se ei ole ehkä muualla pakollinen, mutta meillä se on linjattu, että kotikäynti tehdään.” (S3)

”Prosessi lähtee tietysti niin, että katsotaan ne huolenaiheet, miten akuutti se on, jos se on kiireellinen niin on priorisoitava ja otetaan nopeasti aika, jos ei ole kiireellinen tavataan eri kokoonpanoissa tietysti vanhemmat, lapsi.” (S1)

Suurin osa haastateltavista (6/8) totesi, että arviointi tai selvitys tapahtuu lapsen näkökulmasta. Haastateltavat luettelivat erilaisia asioita, joita arvioivat tai selvittävät prosessin aikana. He kiinnittävät arvioinnissa tai selvityksessä huomiota seuraavanlaisiin asioihin: lapsen perushoito, huolenpito, kasvu, terveys, kehitys ja hyvinvointi, lapsen tai vanhemman päihteiden käyttö, vanhempien vanhemmuus, ongelmat, terveys ja psyykinen hyvinvointi, lapsen ja perheen verkostoihin ja taustatietoihin. Haastateltavat (5/8) kertoivat, että pyytävät perheen peruspalveluverkostojen tahoilta näkemystä. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että perheen tilannetta tulisi mahdollisimman laajasti selvittää. Puolet haastateltavista totesi, että selvitys tulee tehdä tarvittavassa laajuudessa. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että palvelutarpeen arviointi tehdään aikuispuolella eikä lastensuojelussa. Yksi haastateltavista pohti sitä, että arviointia tekevillä pitäisi olla yhtenäiset arviointimittarit, jotka osoittaisivat asiakkuuden tarpeen, koska hänen mielestään arvioinnissa ei ole yhteisiä suuntaviivoja.

”Vertaan siihen, kun tehtiin ihan puhtaasti lastensuojelun tarpeen selvitystä, niin se oli kyllä ehkä huomattavasti lapsi ja perhekeskeisempää kuin mitä se on tällä hetkellä.” (S4)

”Se että palvelutarvearvio laajentaa tietenkin sitä piiriä pois lapsesta laajemmin perheeseen, mutta toisaalta ne tehtävät on tällä hetkellä eriytettynä että meillä on aikuispuolella eri arvio kuin lastensuojelussa.” (S1)

Kaksi haastateltavista totesi, että lapsella on sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus arviointivaiheessa. Kahden haastateltava mielestä lapsella ei ole asiakkuutta arviointivaiheessa. Puolet haastateltavista eivät puhuneet haastattelussa arviointivaiheen asiakkuudesta laisinkaan. Sosiaalihuoltolain (1301/2014 34 §) mukaan lapsella on sosiaalihuollon asiakkuus palvelutarpeen arvioinnin aikana, mutta arvioinnin aikana ei ole lastensuojelun asiakkuutta (LSL 417/2007, 27 §)

”Minun mielestä ainakin se on hyvä, että asiakkuus ei ala siinä arviointivaiheessa uuden lain mukaan.” (S5)

”Selvittelyvaiheessa lapselle ei ole lastensuojelun asiakkuutta vaan sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus, mikä on perheen näkökulmasta katsottuna hyvä ratkaisu ettei perhettä leimata.” (S2)

”Tietysti sosiaalihuoltolaki on yleislainsäädäntöä ja asiakkuus ei ala, ennen kuin se aktivoidaan.” (S1)

Suurin osa haastateltavista (5/8) oli sitä mieltä, että lakimuutoksella ei ole ollut vaikutusta selvitystyön tekemiseen. Heidän näkemyksen mukaan arjessa puhutaan lastensuojelun tarpeen selvityksestä ja selvitystä tehdään samalla tavalla kuin ennenkin. Kolmen haastateltavan mielestä oman työnkuvan on pitänyt laajentua lakimuutoksen myötä.

”En voi sanoa että lakimuutoksella olisi vaikutusta työhön, työ on ollut samanlaista kuin ennenkin. (S8)

Nämä nimikkeet on ehkä muuttunut, mutta ei minusta työn sisältö ole paljoa muuttunut.” (S3)

Kolme haastateltavista oli kiinnittänyt huomiota siihen, että laki määrittää arviointiin käytettävän ajan. Heidän mielestä arviointiin käytettävä aika on liian lyhyt, mutta he pohtivat myös sitä, että voiko ajankäyttöön toisaalta vaikuttaa myös se, että asiakkaita on yhtä työntekijää kohden liikaa.

”Minun mielestä kolme kuukautta on ajallisesti vähän, voiko arvioinnille laittaa aikaa, hyvä ehkä, mutta siitä tulee vähän sellainen Marabou tehdas fiilis. Onko se aika pois laadusta ja mitä me halutaan? Se olisi minun mielestä hyvä kysymys.” (S1)

”Minusta pitäisi olla enemmän aikaa tehdä selvitystyötä perheen kanssa että voisi käyttää monipuolisemmin omaa osaamista.” (S2)

6.1.2 Sosiaalihoitolain mukainen näkökulma

Kaksi haastateltavista totesi, että he pyrkivät arviointityössä käyttämään lausetta palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta. Kaksi haastateltavista totesi tilanteesta riippuen sekä käyttävän että eivät käytä termiä palvelutarpeen arviointi. Puolet haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (4/8) ei käytä termiä palvelutarpeen arviointi, vaan he käyttävät termiä lastensuojelun tarpeen selvitys. Kolme haastateltavista toi esille sen, että käytössä olevassa asiakastietojärjestelmässä yhteenvedon nimitys on lastensuojelun tarpeen selvitys. Kolme haastateltavista totesi, että termien tulisi olla yhdenmukaisia ja sellaisia, mitä laki käyttää.

”Käytän lastensuojelun tarpeen selvitys, koska sitä on käytetty ennenkin, eikä ole tullut määräystä käyttää muuta termiä.” (S7)

”Osittain käytän kun asiakas tulee ensimmäiselle käynnille kerron että teemme palvelutarpeen arviointia, johon sisältyy lastensuojelun tarpeenarviointi. Sitten jossain kirjepohjissa olen käyttänyt sitä sanaa, muuten käytän lastensuojelun tarpeen selvitys termiä.” (S4)

”Asiakasjärjestelmän yhteenvedossa puhutaan lastensuojelun tarpeen arvioinnista.” (S8)

”Itse olen pohtinut, kun me täällä lakipohjaisesti toimitaan, niin olisi parempi ottaa lainkohdasta se palvelutarpeen arvio ihan se pätkä siitä, että ollaan ryhdytty palvelutarpeen arviointiin, jossa samalla selvitetään lastensuojelun tarve.” (S3)

Kaikki haastateltavat pitivät arjen käytännön toteutusta lakimuutoksesta sekavana. Suurin osa haastateltavista (7/8) totesi jossain vaiheessa haastattelua, että heillä on jäänyt epäselväksi, mitä palvelutarpeen arvioinnilla tarkoitetaan erityisesti lastensuojelun näkökulmasta katsottuna. Yksi ei ottanut kantaa epäselvyyteen. Osa haastateltavista (5/8) totesi, että lakimuutos voi olla asiakkaan etu, mutta huolenaiheena olivat, ettei ennalta ehkäisevässä työssä ole riittävästi resursseja, arjen käytännöt eivät näyttäyty lainmukaisilta ja ettei laki ole mennyt konkreettisesti arjen käytäntöihin. Kolme haastateltavaa ei ottanut kantaa lakimuutoksen merkityksestä asiakkaan näkökulmasta katsottuna.

”Ei ole ehkä itsellä ihan oikein kirkastunut, mitä se tarkoittaa ajatus siitä, että vahvistetaan peruspalveluita.”(S7)

”Minä ajattelen että palvelutarpeenarvio on hyvä asia mutta muutos ei ole vielä siellä asti ja rahoitusta sinne ennalta ehkäisevään työhön pitäisi saada huomattavasti enemmän ja kattavuutta jotta se alkaisi täällä lastensuojelussa näkyä.” (S3)

”Vastaako lain henki sitten sitä, että tuleeko käytäntöön se, mikä on lain henki asiakkaan ja työntekijän näkökulmasta?” (S1)

”Minä en tiedä konkreettisesti kuinka paljon se on mennyt käytäntöön, mutta me pohdittiin, että pitäisi olla niin sanottu ”portinvartija”, että ei kaikkia otettaisi meille. Vertaus terveydenhuollossa on hyvä, koska heillä on portinvartijajärjestelmä eli sairaanhoitaja/terveydenhoitaja, joka arvioi, että onko asiakkaalla/potilaalla mahdollisuutta päästä lääkärin luokse. Tähän vähän vastaava, että onko tämä kysymys vielä sellainen, että vielä tarvittaisiin lastensuojelun sosiaalityöntekijän osaamista vai onko tämä vielä asia ratkaistavissa perustasolla ilman lääkärin ammattitaitoa.” (S6)

Suurimmalla osalla haastateltavista (7/8) on arviointityössä läsnä voisiko lapsi ja perhe saada jostain muualta tukea ja apua kuin lastensuojelusta. Haastateltavien (3/8) mielestä on hyvä asia, että laki velvoittaa peruspalveluita tarjoamaan lapselle ja perheelle palveluita. Perheen valmius sitoutua tarjottaviin palveluihin vaikutti haastateltavilla (3/8) siihen, että ohjaavatko he perheen sosiaalihuoltolain mukaisesti palveluihin. Melkein kaikkien haastateltavien (7/8) mielestä huolenaiheet ovat pienempiä kuin lastensuojelussa, kun arvioidaan sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden tarvetta.

”Pyritään alusta asti miettimään sitä vaihtoehtoa, että saataisiin ne muut palvelut siihen mukaan.” (S4)

”Huoli on jotenkin vähän ikään kuin lievempi, että se voidaan ohjata tuonne aikuispuolelle.” (S5)

”Se hyvä puoli siinä olisi, että ei leimattaisi perheiden arkisia ongelmia vaikeuksia lastensuojelukysymykseksi vaan ennen ne voisi olla kysymyksiä, mitkä ovat aika yleisiä.” (S6)

Kolmen haastateltavan (3/8) mielestä heillä on enemmän vaihtoehtoja käytössä, kun asiakkaan voi ohjata sosiaalihuoltolain mukaisesti palveluihin. Heidän mielestään palveluvalikko on laajempi ja pienen huolen perheitä ei tarvitse ottaa enää lastensuojelun asiakkaaksi, jos peruspalvelut on koettu riittäviksi.

”Perhetyöstä voisi olla hyötyä niin olen ohjannut sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluun, kun vanhempi itse on hakenut apua, joka pyrkii hakemaan apua ja saamaan asiat itse järjestykseen, tarjotaan apua muualta kuin lastensuojelusta.” (S8)

6.1.3 Lastensuojelulain mukainen näkökulma

Haastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden (5/8) mielestä lastensuojeluasiakkuuden alkamisen tarpeen arvioinnissa on kyse suuremmista huolista ja tukitoimien tulee olla massiivisemmat kuin sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Yksi haastateltava mainitsi, että arvioi lastensuojelulain 27 § mukaan lastensuojelullista huolta lapsesta. Osa haastateltavista (3/8) totesi, että nyt tulee tarkemmin pohtia lastensuojelullista huolta lapsesta ja lastensuojelun roolia auttajana kuin aikaisemmin. Kahden mielestä lakimuutos ei ole tuonut muutoksia asiakkuuden perustelun tarpeeseen. Yhden mielestä lastensuojelusta tarjotaan viimesijaisia palveluja.

”Vaikuttaa käytännössä sillä tasolla että meidän kriteerit siitä kuka saa lastensuojelun palveluita niin on noussut todella korkeaksi verrattuna siihen aikaisempaan selvitykseen otettiin helpommalla asiakkuuteen vähemmän tai pienemmän huolen perheitä. (S4)

”Selvittämällä tietysti sen perheen tilanne onko siinä lastensuojelullista huolta ja jos lapsista on sitä lastensuojelullista huolta niin sitten aloitetaan asiakkuus.” (S5)

Puolet haastateltavista (4/8) pohti minkälaiset valmiudet työntekijällä pitää olla hänen tehdessä lastensuojelun tarpeen selvitystä. Haastateltavien mielestä sosiaalityöntekijällä tulee olla valmiudet äärimmäisen haastavaan asiakastyöhön. Kuten myös paljon osaamista, koska asiakkaat ovat toimiston alueella todella haastavia mielipiteissensä sekä puheentasolla että kirjallisesti. Haastateltavien mielestä tilanteet, joihin sosiaalityöntekijät menevät ovat haastavia, koska perheissä, joiden tilanteita selvittävät, saattaa olla aika isoja kriisejä menossa eikä saa hätkähtää ihan pienistä ja tulee olla valmiudet reagoida uusiin tilanteisiin.

”Meidän työ eli lastensuojelun työkenttä on sellainen missä vaaditaan paljon osaamista mutta tuo lakimuutos ole sitä miksikään muuttunut”. (S3)

”Lastensuojelutyö on yksi sosiaalityön vaativimmista erityisaloista.” (S1)

Haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (5/8) osa painotti sitä, että lapsen näkökulma arviointityössä on tärkeä. Haastateltavat (5/8) totesivat, että lapsi on keskiössä, lapsi on pääasiakas ja lapsi tulee aina tavata. Yhdellä haastateltavalla huolta herätti se, että palvelutarpeen arvioinnissa lapsi ei ole keskiössä ja aikuissosiaalityön puolella lapseen ei keskitytä niin paljon kuin lastensuojelun puolella. Kolme haastateltavista pohti sitä, että osataanko muualla kuin lastensuojelussa arvioida lapsen lastensuojelun asiakkuutta.

”Arvioidaan sitä lapsen kokonaistilannetta.” (S6)

”Fokuksen pitäisi olla lapsessa.”(S8)

”Minä mietin että on uutena toimijoina aikuissosiaalityön puolelle palvelutarpeen arviota niin kyllä minulla on pelko että muualla kuin lastensuojelussa ei osata niin ihan hyvin arvioida ainakaan lastensuojelun tarvetta kun täällä meillä.” (S4)

6.2 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia seuraavista näkökulmista: ennaltaehkäisy, sosiaalihuollon asiakkuuden jatkuminen ja yhteistyö palvelutarpeen arviointiyksikön kanssa. Ennaltaehkäisy alaluokkaa haasteltavat pohtivat varhaisemman tuen ja peruspalveluiden näkökulmasta. Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkumisen alaluokkaa haastateltavat pohtivat siirtoprosessin näkökulmasta. Yhteistyötä palvelutarpeen arviointiyksikön alaluokkaa haastateltavat pohtivat tulevan organisaatiomuutoksen, yhteistyön ja yhteisen tiedon puuttumisen näkökulmasta. Lisäksi haasteltavat pitivät tärkeänä sitä, että palvelutarpeen arviointia tehdään muuallakin kuin lastensuojelussa.

6.2.1 Ennaltaehkäisy

Haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät (6/8) määrittivät, että sosiaalihuollon tarjoamien palveluiden olevan varhaisempaa tukea lapsille ja perheille kuin lastensuojelun palvelut. Heidän näkemyksensä mukaan, jos sosiaalihuollon palvelut auttavat lapsia ja perheitä riittävän ajoissa lapsi ei tarvitse lastensuojelun asiakkuutta tulevaisuudessa. Kaksi haastateltavaa toivoi, että sosiaalihuollon peruspalveluihin panostettaisiin.

”Minä jotenkin näen, että koko laki on ajatuksentasolla hirveän hyvä, tavallaan asiakkaan näkökulmasta toimisi niin kuin se on tarkoitettu.” (S7)

”Tämä laki jotenkin vielä vahvistaa peruspalvelulähtöisyyttä ja perheiden mahdollisuutta saada tarvitsemansa palvelut.” (S6)

6.2.2 Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkuminen

Sosiaalihuoltolain voimaan tullessa haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät (6/8) kokivat ongelmaksi sen, että asiakkaiden siirtäminen peruspalveluihin eli aikuissosiaalityöhön oli haastavaa. Kaksi haastateltavaa ei työskennellyt lastensuojelussa palvelutarpeen arvioinnin parissa lakimuutoksen voimaan tullessa, joten heillä ei ole asiakkaan siirtämisestä heti kokemusta sosiaalihuoltolain voimaan tulleessa. Haastateltavien (4/8) näkemyksen mukaan ongelmana oli, etteivät aikuissosiaalityön työntekijät ottaneet asiakkuuksia vastaan, koska heitä ei ollut ilmeisesti perehdytetty sosiaalihuoltolain mukaisiin lapsiperheiden palveluihin. Osalla haastateltavista (5/8) oli yhä edelleen hukassa tai he kokivat haastaviksi yhteistyökäytänteet peruspalvelujen kanssa. Puolet haastateltavista oli siirtänyt yhden tai ei ollenkaan asiakkaita sosiaalihuollon puolelle.

”Siinä on paljon ongelmakohtia plus se, että nämä aikuissosiaalityön puolen ihmiset ovat saaneet niin huonon perehdytyksen jossain vaiheessa ainakin ilmeisesti, että heillä on ollut vaikeuksia ottaa asiakkaita vastaan, eikä heillä ollut mitään tietoa mitä he lähtevät näitten kanssa tekemään.” (S3)

”On yksiköitä, joiden kanssa ei ole lähtenyt toivottuun tapaan toimimaan tämä siirtäminen. Idea on hyvä ja se toive varmaan kaikilla on, että sujuisi ja tahtotila ja ymmärrys, että pitää sujua on siinä, mutta on siinä vielä pientä työtä.”(S6)

”Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkuminen on epäselvä ja samoin käytännöt miten asiakkuus siirretään ja minne.” (S7)

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvailivat asiakkuuden siirtymistä sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Osan haastateltavien (3/8) näkemyksen mukaan ongelmalliseksi koetaan se, että siirto voi mennä ajallisesti pitkän ajan päähän. Yhden mielestä sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkuminen on haastavampi prosessi kuin lastensuojeluasiakkuuden alkamisen prosessi, koska lastensuojelun suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijät ovat samassa rakennuksessa kuin arviointitiimi ja on helpompi olla yhteydessä sellaisiin, jotka tuntee ja tietää etukäteen.

”Työntekijöiden tavoitettavuus ja sen siirron järjestäminen on yksi ongelma riippumatta siitä mihin siirretään, työntekijöiden kalenterit ovat sen verran täynnä, että siirrot venyvät aika pitkälle ja asiakkaat joutuvat odottamaan sitä uutta työntekijää.”(S4)

6.2.3 Yhteistyö palvelutarpeen arvioinninyksikön kanssa

Haastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden (4/8) mielestä on hyvä asia, että palvelutarpeen arviointia tehdään myös muualla kuin lastensuojelussa. Ongelmaksi koetaan kuitenkin se, osataanko muualla arvioida lapsen lastensuojelun tarvetta. Kolme haastateltavista ihmetteli sitä, ettei palvelutarpeen arvioinninyksikön kanssa ole ollut yhteisiä tapaamisia. Heidän mielestään olisi tärkeää, että työn rajapinnoista keskusteltaisiin ja tiedettäisiin miten toinen yksikkö tekee työnsä. Kolme haastateltavista oli kuullut mahdollisesta organisaatiomuutoksesta, jonka suunnittelu alkaisi syksyllä 2016. Muut haastateltavat eivät ottaneet kantaa organisaatiomuutokseen, koska haastelujen tekohetkellä he eivät olleet tietoisia mahdollisesta organisaatiomuutoksesta. Yksi haastateltavista pohti, että onko mahdollisesti tulossa organisaatiomuutoksia. Haastateltavien mukaan mahdollisen organisaatiomuutoksen tarkoituksena on yhdistää lastensuojelun ja peruspalveluiden palvelutarpeen arvioinnin tekemiset samaan yksikköön. Haastateltavilla huolenaiheena oli, jääkö lapsi mahdollisesti sivuosaan ja häviääkö lastensuojelun vankka osaaminen yhdistymisessä.

”Totta kai asiakkaan on hyvä saada oma palvelutarpeensa arvioituksi se on tietenkin kaikille hyvä asia.” (S3)

”Käsittääkseni tietyt työntekijät jotka sitä tekee minä en tiedä miten se toimii ja se on tietenkin heikkous että me ei tiedetä mitä ne tekee, missä ne tekee ja miten sinne ohjataan. (S4)

”Ollaan vielä tässä kohtaa ja näin paljon kysymyksiä ja sitten heitetään iso tai sanotaan että heitetään pieni pommi tai iso kysymysmerkki missä maalailaan jo seuraavaa askelta eli oltaisiin yhdentymässä palvelutarpeen yksikkö ja lastensuojelun tarpeen selvitys yksikkö yhteen niin tällaisia heitetään sitten vielä kentälle niin kyllä tämä pikkusen vähän pohdituttaa että tässä ensimmäisessäkin askeleessa on vielä paljon kysymyksiä sitten ollaan jo seuraavassa askeleessa. Voisi sanoa että johdolla menee lujaa, tätä pitää pohtia ja lastensuojelun tarpeen selvitystä ei saa niin kuin lapsiveden mukana heittää pois.” (S6)

6.3 Lastensuojelun konteksti

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia seuraavista näkökulmista: lastensuojelun asiakkuuteen ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutosodotukset. Lastensuojelun asiakkuuteen alaluokkaa haasteltavat pohtivat suurempien huolien ja asiakkuuden siirtymisen näkökulmasta.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutosodotukset alaluokka haastateltavat pohtivat asiakasmäärien, kiireen, kuormittavuuden ja asiakkuuden perusteluiden näkökulmista. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutosodotukset alaluokka oli toinen aihe, josta haastateltavat tuottivat paljon puhetta.

6.3.1 Lastensuojelun asiakkuuteen

Suurin osa haastateltavista (7/8) toi esiin, että lastensuojeluasiakkuuden alkaessa lapsen ja perheen kohdalla on kyseessä suuremmat huolet kuin sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa tai lapsi ja perhe tarvitsevat niin sanotusti korjaavia toimenpiteitä. Haastateltavien mielestä lastensuojeluasiakkuus on tehostetumpaa, erityisempää, kriisiin puuttumista ja suunnitteellisempaa muutostyötä kuin sosiaalihuollon asiakkuus. Yksi haastateltavista toi esille sen, että lastensuojeluasiakkuus voi alkaa ennen kuin palvelutarpeen arviointi valmistuu, jos lapsi ja perhe tarvitsevat lastensuojelulain 37b § mukaisia kiireellisiä tukitoimia tai lapsi tarvitsee lastensuojelulain 38 § mukaisen kiireellisen sijoituksen. Kaksi haastateltavista toi esille sen, että lastensuojeluasiakkuudesta ei tehdä hallintolain mukaista päätöstä.

”Lastensuojelulain mukainen asiakkuus on erityistä tukea sitä mitä on lastensuojelun puolella.” (S3)

”Lastensuojeluasiakkuuden alkaessa kyseessä on selkeästi suuremmat huolet kuin sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa.” (S2)

”Kysymys siitä, että onko se yhteenveto riittävä vai pitäisikö olla hallintolain mukainen päätös kun aloitetaan asiakkuus tai päätetään asiakkuuden alkamisesta, tämä on se kohta mitä meillä täällä ei ole mietitty.” (S1)

Kaikki haastatteluun osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvailivat asiakkuuden siirtymistä lastensuojelun asiakkuuteen. Haastateltavien (6/8) näkemyksen mukaan ongelmalliseksi koetaan se, että siirto voi mennä ajallisesti pitkän ajan päähän tai asiakkuus on jaettu sellaiseen suunnitelmallisen sosiaalityön piiriin, josta puuttuu sosiaalityöntekijä.

”Sitten sovitaan yleensä tapaaminen suunnitelmallisen sosiaalityöntekijän kanssa ja mihin perhe tulee paikalla missä se asiakkuus konkreettisesti siirtyy.”(S5)

”Tämän prosessin pitäisi olla aina suunniteltu, hallittu, tavoitteellinen ja meillä nämä tavoitteet pitäisi sitten jollakin tavalla saada lunastettua jotta asiakkuus saada lopetettua tai sitten pitää jatkaa sen arvioimista miksi muutosta ei saada tehtyä. (S3)

6.3.2 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden muutosodotukset

Haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (5/8) osa toi esiin sen, että asiakkaiden määrä ei ole heidän mielestä vähentynyt aikaisemmista asiakasmääristä. Kaksi haastateltavaa ei maininnut haastattelussa asiakasmääriä. Haastateltavista kolme totesi, että esimiestasolta on tullut erityisesti suunnitelmalliseen sosiaalityöhön painetta siitä, että asiakkuuksia pitäisi siirtää sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Kaksi haastateltavista koki ongelmalliseksi sen, että peruspalveluiden puolella ei tehdä esikarsintaa perheistä. Haastateltavilla (4/8) oli muodostunut tunne siitä, että kaikki lapsiperheet arvioidaan yhä edelleen lastensuojelun puolella, vaikka huolet lapsesta ja perheestä eivät ole suuret.

”Työmäärä sinällensä lastensuojelussa niin alkuarvioissa kuin suunnitelmallisessa on lisääntynyt tai sanotaanko näin vaikka määrällisesti ei olisi lisääntynyt niin ihmisten sosiaaliset ongelmat ovat niin valtavan laajoja mitkä aiheuttaa haasteita yksittäiselle ihmisille. (S1)

”Tällä hetkellä minä itse koen että tämä on vielä vähän tällaista maalailua, kaunista toiveajattelua miten asiat olisi paremmin, mutta se on vielä aikasamanlaista tämä arki täällä lastensuojelussa kun ennenkin.”(S3)

Useampi haastateltavista (5/8) toi esiin sen, että työssä kiire ja kuormittavuus eivät ole vähentyneet lakimuutoksen myötä. Puolet haastateltavista (4/8) kertoi, että perhettä ei ehdi tavata riittävässä laajuudessa, aikaa on liian vähän ja työtä ei pysty tekemään niin hyvin kuin haluaisi. Ongelmalliseksi koettiin, että arjen työssä mikään ei ole muuttunut lakimuutoksen myötä ja kaupunkitasoisesti muutostyö lakimuutoksesta on vielä täysin kesken.

”Jos mietitään sitä, että tavallaan se uuden lain henki on se, että asiakkuuksia pyritään vähentämään. Minusta tuossa selvitysvaiheessa nyt ei näy, näen että ihan yhtä paljon selvityksiä tehdään kuin ennenkin.” (S7)

”Minusta ongelmallista on se, että lapsia ja perheitä ei ehdi tavata riittävässä laajuudessa sen vuoksi, että asiakasmäärät ovat liian suuret per työntekijä.” (S2)

”Ikään kuin minä ainakin koen miten minun pitäisi tehdä, ottaa selvää asioista ja selvittää sen perheen tilannetta, niin se mitä nyt tehdään on kuin sellainen pikku repäisy vaan mitä saa sieltä irti.”(S5)

Suurin osa haastateltavista (6/8) koki, että suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijöiden kanssa on ollut lakimuutoksesta johtuvia näkemyseroja. Näkemyserot ovat johtuneet siitä, että tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta vai ei.

”Viime syksynä viranomaisilla oli valtavan eriävä näkemys asiakkuuden jatkumisesta. Se ei tarkoita että kumpikaan on väärässä tai kumpikaan on oikeassa vaan kysymys kuuluu, että siihen pitää löytyä joku ratkaisu. Sitä ei ole vielä tänä päivänäkään meillä käyty läpi mikä on se nivelvaihe missä kohtaa asiakkuus jatkuu.” (S1)

”Välillä on sellaista hiomista eri tiimien välillä siis suunnitelmallisen sosiaalityötä tekevien ja arviointityötä tekevien välillä mitkä kuuluu ikään kuin kenellekin.” (S5)

7 SOSIAALITYÖN AMMATILLINEN YMMÄRRYS

Päälouokka sosiaalityön ammatillinen ymmärrys muodostui yläluokista: arvioinnin asiantuntijuus ja harkintavalta. Arvioinnin asiantuntijuus yläluokka sisältää alaluokat: käytännön tieto arvioinnissa ja teoriapohja arvioinnissa. Harkintavalta arvioinnissa yläluokka sisältää alaluokat: vaikutusmahdollisuudet ja tuen saaminen harkintavallan käytössä. Haastateltavat tuottivat omaa näkemystään haastatteluissa. Erityisesti he kertoivat, mikä heidän mielestään on käytännöntietoa ja teoriapohjaa arvioinnissa ja puhuivat lakimuutoksen kehittämisestä ja harkintavallan käytössä.

7.1 Asiantuntijuus arvioinnissa

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia seuraavista näkökulmista: käytännön tieto arvioinnissa ja teoriapohja arvioinnissa. Käytännön tieto arvioinnissa alaluokkaa haastateltavat pohtivat palveluvalikon, kehittämisen, lakien tuntemuksen ja lapsen näkökulmasta. Teoriapohja arvioinnissa alaluokkaa haastateltavat pohtivat työnantajan tarjoaman koulutuksen, lakien tuntemuksen ja sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Arvioinnin teoriapohja teemaa haastateltavat pitivät vaikeana aiheena haastattelussa.

7.1.1 Käytännöntieto arvioinnissa

Osa haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (5/8) totesi, että lakimuutoksen jälkeen on tarvinnut laajemman palveluvalikon ymmärrystä ja tuntemusta. Haastateltavat (3/8) kertoivat, että oman työnkuvan on pitänyt laajentua lastensuojelun tarjoamista palveluista laajempien kokonaisuuksien katsomiseen. Kaksi haastateltavaa totesi, että aikaisemminkin on toimittu peruspalvelulähtöisesti.

”Nyt joutuu ottaa haltuun selkeästi isomman työnkentän, kun miettii asiakkaiden tuen tarvetta ja sitä mihin heitä voisi ohjata.” (S4)

”Tulee olla laaja-alaisempaa tietämystä kaupungin ja kolmannen sektorin tarjoamista palveluista.” (S2)

”Kysymyksenä tuoko tämä uusi laki tähän prosessiin jotain uutta, koska näinhän on toimittu jo aiemminkin, että peruspalvelulähtöisesti autetaan perhettä ja lastensuojelu on viimesijainen.” (S6)

Suurin osa haastateltavista (6/8) kertoi, että sosiaalihuoltolain muutoksien merkitystä arviointityölle ei ole kehitetty yhdessä toimistotasoisesti. Kaksi haastateltavista ei puhunut toimistotason kehittamisestä. Haastateltavat (5/8) totesivat, että lastensuojelun kannalta sosiaalihuoltolain muutoksen kehittämistä ei ole tapahtunut kaupunkitasoisesti. Haastateltavat (5/8) olisivat halunneet, että yhteistä kehittämistä olisi ollut sekä toimistotasoisesti että kaupunkitasoisesti. Osa haastateltavista (3/8) toivoi, että arviointityötä kehitettäisiin nyt/tulevaisuudessa yhdessä. Haastateltavat (5/8) kertoivat, etteivät ole saaneet vaikuttaa sosiaalihuoltolain muutoksen tulemiseen.

”Lakimuutosta ei ole lastensuojelussa kovinkaan paljon millään tasolla ole kehitetty.” (S2)

”Me täällä kenttätöitä tekevät ei ole saatu siihen tarpeeksi selkeätä ohjeistusta kuinka siihen lakimuutokseen pitäisi suhtautua.” (S3)

”Sitä ei ole käytännössä vieläkään toteutettu, ei se ole vieläkään sen mukainen kuin sen pitäisi olla lain perusteella.” (S8)

”Minun mielestä minulla ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa siihen, millä tavalla tämä lakimuutos vaikuttaa minun työhön.” (S4)

Haastateltavien (3/8) näkemyksen mukaan käytännön asiantuntijuus kehittyy työtä tehdessä. Haastateltavien (4/8) mielestä lakien tunteminen on yksi keskeisimmistä osaamisalueista arjen työssä. Haastateltavat (4/8) totesivat, että käytännön työssä palveluverkoston tuntemus on olennaista. Kolme haastateltavista totesi, että asiakkaan kohtaamisen osaaminen on tärkeää käytännön työssä. Haastateltavista kaksi kertoi, että käytännön työssä tärkeää on osata arvioinnin tekeminen. Haastateltavien (5/8) mielestä käytännön työssä lapsi tulee pitää arvioinnin keskiössä. Kahden haastateltavan mielestä lapsen kanssa työskentely vaatii erityisosaamista. Yksi haastateltava pohti, että käytännön asiantuntijuuteen vaikuttaa seuraavat asiat: työntekijä ymmärtää syy-seuraussuhteita, työntekijän koulutustausta ja persoona. Haastateltavien (3/8) mielestä lakimuutos on lisännyt epävarmuutta arjen työssä.

”Oikeastaan se perehtyminen tähän käytännön työhön sitä mukaan kun on tullut eteen uusia tilanteita, että tämä voisikin mennä uuden lain mukaan johonkin muihin palveluihin kuin lastensuojeluun ja yksi on ainakin, että asiantuntijuuden pitäisi laajentua hirveästi.” (S4)

”Erilaisia teorioita pitää olla myös tietoa, sosiaalisesti valtavan älykäs, siihen liittyy persoonaa tasolla paljon erityisesti ja nostaisin sitä koulutuksen merkitystä erityisen paljon.” (S1)

Onhan se lisännyt jotenkin sellaista tai tavallaan epävarmuutta siitä, että oikeasti miten nämä asiat menevät ja osaako ja eikö nyt vaan ole oikeasti tullut tarpeeksi hyvin luettua uutta sosiaalihuoltolakia tai mikä tässä nyt on niin vaikeata että sellainen epävarmuuden tunne.” (S7)

Osa haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (5/8) piti lapsen huomioimista käytännön työssä tärkeänä. Kolmen haastateltavan mielestä lastensuojelulain tunteminen on olennaista arjen työssä. Haastateltavat (3/8) ottivat esille lapsen kanssa työskentelystä seuraavilaisiasioita: sosiaalityöntekijä kykenee olemaan lapsen kanssa, haastattelemaan lasta ja kohtaamaan lapsen, ymmärtää lapsen kehitystä ja vanhemmuutta, osaa pohtia mikä on lapsen etu, lapsen oikeudet ja kuinka lapsen äänen saa kuuluville arviointityöskentelyssä.

”Nostaa sitä lasta siinä esille, se on mikä meillä pitäisi olla erityistaitona ikään kuin.” (S5)

”Lastensuojelu on jotenkin omaa osaamista erityistä tietämystä.” (S6)

7.1.3 Teoriapohja arvioinnissa

Suurin osa haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (7/8) totesi, että työnantaja on tarjonnut yhden kokonaisen ja yhden puolikkaan koulutuspäivän lakimuutoksesta. Kaksi haastateltavista totesi, että lakimuutoksesta oli yksi workshop työskentely, jonka kesto oli puolipäivää. Puolet haastateltavista (4/8) oli perehtynyt lakimuutokseen sosiaalityön opinnoissa ja lukeut muuttuneita lakipykälä. Kaksi haastateltavista (2/8) oli lukenut tai tutustunut lakimuutoksesta tuotettuun kirjallisuuteen kuten ”Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaaseen”. Haastateltavien näkemyksen (7/8) mukaan esimiehen ja kaupunkitasoisen informaation antaminen lakimuutoksesta oli heikkoa. Suurimman osan haastateltavien (7/8) mielestä lakimuutosta olisi pitänyt systemaattisemmin koordinoita, lakimuutosta oli pitänyt johtaa rakentavalla tavalla ja lakimuutosta olisi tullut käsitellä yhdessä. Yhden vastaajan mielestä työyhteisössä ja tiimissä lakimuutoksesta on säännöllisesti puhuttu.

”Jos lakimuutoksia tulee, niin työssä oleville pitäisi olla parempaa perehdytystä. Kyllä varmaan perehtyminen alkaa esimiehistä, jotta he voisivat luotsata sitten omia porukoita.” (S3)

”Oma perehtyminen on perustunut toisaalta sosiaalityön opintoihin ja toisaalta meillä oli se STM koulutus.” (S1)

”Esimies asetti töissä tavoitteeksi kaikille nyt että omaksukaa tämä laki ja perehtykää siihen, olisin toivonut enemmän mahdollisuuksia pohtia yhdessä esimiehen kanssa sitä mitä tämä tarkoittaa oikeasti meidän työlle, mutta se ei valitettavasti ole toteutunut.” (S7)

Osa haastateltavista (3/8) totesi, että arviointityön taustalla vaikuttavia teorioita käydään läpi sosiaalityöntekijän koulutuksessa. Yksi haastateltavista totesi, että ei ole saanut omista opiske-
luista apua käytännön työhön. Haastateltavien (4/8) mielestä tärkeintä teoriaa työn kannalta on lakien tuntemus. Kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että laki on arvioinnin teoriapohja. Kaksi haastateltavista totesi, että arviointityön taustalla pitäisi olla teorialtetta monesta eri asiasta. Yksi pohti, että työyhteisössä tai kaupunkitasoisesti arviointityössä tulisi olla käytössä yhteiset arviointimittarit, jotka pohjautuisivat yhdessä sovittuihin teorioihin.

”Teorialtetta, sosiaalityön teoreettinentietoa todella hyvä kysymys: mitä sen pitäisi olla ja mitä se on.” (S1)

”Lainsäädäntö ja sen tuntemus on hyvin tärkeää tietää, koska me ollaan virkamiehiä ja vallan byrokraatteja.” (S6)

Pitää pystyä valvomaan asiakkaan etua. Siitähän on myös teorialtetta käyty läpi saamis-
sani koulutuksissa.” (S3)

Suurin osa haastateltavista (6/8) piti suorina kysymyksiä sosiaalityön asiantuntijuudesta vaikeina kysymyksinä. Kysymys, joka käsitteli lastensuojelun sosiaalityöntekijän teoriaan perustuva asi-
antuntijatietoa lakimuutoksessa ja palvelutarpeen arvioinnissa, oli vaikein. Kirjalliset vastauk-
set antanut sosiaalityöntekijä ei ollut kommentoinut teemojen tai tarkentavien kysymysten vai-
keutta.

”Kauhea kysymys täytyy vielä lukea, en oikein tiedä mitä tuolla haetaan, vitsi mitä kysy-
myksiä sinulla on nämä viimeiset.” (S5)

”Sanotko vielä uudestaan. (tauko) Kyllä on vaikea kysymys.” (S3)

7.2 Harkintavalta arvioinnissa

Tässä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia seuraavista näkökulmista vaikutusmahdollisuudet ja tuen saaminen harkintavallan käytössä. Vaikutusmahdollisuudet alaluokkaa haasteltavat pohtivat mitä on harkintavalta lastensuojeluasiakkuuden alkamisessa, harkintavallan reunaehdoja, lakien, asiakasohjausryhmän ja harkintavallan laajuuden merkitystä. Tuen saaminen harkintavallan käytössä alaluokkaa haasteltavat pohtivat työn organisoinnin, työparityön, tiimityön, esimiestuen ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta.

7.2.1 Vaikutusmahdollisuudet

Suurin osa haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöistä (7/8) totesi, että arviointityössä tai selvittelytyössä harkintavaltaa käytetään lapsen lastensuojeluasiakkuuden aloittamisessa. Kolme haasteltavista pohti käyttävänsä harkintavaltaa myös siinä kohtaa, kun lapsi ja perhe ohjataan peruspalveluihin. Kolme haasteltavista totesi, että sosiaalityöntekijä päättää missä laajuudessa arviointi tai selvitys tehdään. Puolet haasteltavista puhui siitä, että heidän aloittaessa lastensuojelun asiakkuuden, vastuusosiaalityöntekijä suunnitelmallisessa sosiaalityössä päättää aloitetun asiakkuuden nopealla aikataululla.

”Aloitetaanko lastensuojelun asiakkuus ja vai eikö sitä aloiteta.” (S5)

”Missä määrin asiakkuudet kuuluvat peruspalveluitten piiriin.” (S7)

”Sitten harkinnassa on se, että missä laajuudessa tehdään se selvitys, kuinka monta tapauksista on tarpeellista, pitää käydäkö kotona vai selvitetäänkö asia toimistolla.” (S4)

”Prosessin mukaisesti vastuu on vastuusosiaalityöntekijällä, joka tekee sen päätöksen viimekädessä. Kun minä teen arviointia, minä siirrän suunnitelmalliseen, silloin minulta siirtyy vastuu sinne suunnitelmalliseen puolelle. Silloinhan asiakkuus päätetään siellä. Oli minun mielipide mikä tahansa, että tavallaan minun mielipiteellä ei ehkä ole siinä kohtaa merkitystä, mutta tietenkin vastuusosiaalityöntekijä myös kantaa vastuun sitten omasta ratkaisusta. Toki tämä asia ei enää kuulu minulle.”(S3)

Osa haasteltavista (3/8) totesi, että heidän harkintavallan käyttöön laki asettaa reunaehdot ja harkinnassa tulee ottaa huomioon lakipykälät. Haasteltavien vastausten perusteella kolmen mielestä lastensuojelulaki määrittää heidän harkintaansa. Kahden haasteltavan mielestä myös

sosiaalihuoltolaki vaikuttaa harkintaan ja he pohtivat laajemmin lakien kuten hallintolain vaikutusta harkintaan. Viisi haastateltavista ei pohtinut harkintavallan käyttöä lakien asettamien reunaehtojen näkökulmasta. Yhden haastateltavan mielestä eettisen ajattelun pitäisi ohjata harkintavallan käyttöä.

”Minä tiedän että laki velvoittaa ja on tiettyjä lasten tilanteita että mikä velvoittaa lastensuojelun viranomaista puuttumaan ja tekemään kiireellinen sijoitus esimerkiksi, jos tietyt lain pykälät täyttyvät.” (S6)

”Harkintavallan marginaali on laaja. Se lähtee hallintolaista.” (S1)

Kaksi haastateltavista totesi, että sosiaalityöntekijän harkinnassa on se, mitä palveluita lapselle ja perheelle tarjotaan. Kaksi haastateltavista totesi, että sosiaalityöntekijän harkintavallan käyttöä rajoittaa se, että lapselle ja perheelle ajateltua tukea haetaan asiakasohjausryhmästä. Heidän mielestä asiakasohjausryhmä hidastaa lapsen tarvitsemien palveluiden saamista ja lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukainen harkintavalta lapselle ja perheelle tarjottavista palveluista ei ole tällöin sosiaalityöntekijän harkinnassa. Suurin osa haastateltavista (5/8) pohti, että oma harkinta on suuri. Yksi haastateltavista totesi, että kaikki on lopulta tässä työssä harkintaa. Kolme haastateltavista otti esille sen, että harkintavallan käytössä tulee ottaa huomioon asiakkaan oma näkemys tilanteesta.

”Työskentelyssä arvioidaan koko ajan sitä mitä palveluita perhe tarvitsee ja millä aikataululla. Lisäksi lapsen ja perheen oma näkemys tilanteesta tulee ottaa huomioon harkintavallan käytössä.” (S2)

”Minä haluaisin itse päättää, kun kerran laki ohjaa niin, että sosiaalityöntekijä arvioi sen asiakkaan että mitä hän tarvitsee. Minun mielestä sosiaalityöntekijän pitäisi sitten saada myös sitä tarvitsemaansa palvelua heti ja ohjata viipymättä, mikä on myös lain hengen mukaista, että mahdollisimman nopeasti mahdollisimman oikeanlainen apu perheelle tai asiakkaalle.....Minun mielestä tätä harkinta palvelutarpeen arvioinnissa pitäisi käyttää varoen ja asiakasta kunnioittaen. Se valta on tavallaan suuri eikä täällä mitään jumalia olla ja siinä harkinnassa pitää ottaa huomioon ensisijaisesti myös asiakkaan oma näkemys omasta tilanteesta.” (S3)

”Sehän on aika suuri loppujen lopuksi.” (S8)

7.2.2 Tuen saaminen harkintavallan käytössä

Haastatteluun osallistuneista sosiaalityöntekijöiden (4/8) mielestä työn organisoinnilla on vaikutusta harkintavallan käyttöön ja heidän mielestään vuoden 2015 puolella töitä ei jaettu tasaisesti sosiaalityöntekijöiden kesken. Puolet haastateltavista (4/8) totesi, ettei heidän mielestään vuonna 2015 heillä ollut lähiesimiestä.

”Nyt minun mielestä työt jaetaan tasaisesti ja siinä tehdään seuranta, että työt jaetaan tasaisesti.” (S3)

Haastateltavien (5/8) mielestä omalla työparilla on vaikutusta harkintavallan käyttöön. Heidän vastaustensa perusteella oman työparin kanssa voi pohtia lapsen ja perheen tilannetta. Haastateltavien (4/8) mielestä omalla tiimillä on vaikutusta harkintavallan käyttöön. Heidän vastaustensa perusteella tiimiin voi tuoda oman asiakkaan asiat yhteiseen pohdintaan. Puolet haastateltavista kertoi, että viime vuoden puolella 2015 oman tiimin jäsenet olivat tärkein tuki, kun pohti ratkaisuja asiakastapauksissa.

”Meillä on aika mukavasti automaattisesti mukana työpari, yhdessä käydään läpi ja pohditaan tapaamista, se on sisäänrakennettu käytäntö. Se toimii hyvin. Oli kyseessä sitten neutraali tapaaminen tai kovin tunteita herättävä tapaaminen, niin tapaamisesta keskustellaan.” (S8)

Suurin osa haastateltavista (6/8) oli sitä mieltä, että esimiehen apu ja tuki on olennaista harkintavallan käytössä, kun tarvitsee apua asiakkaaseen liittyvissä ratkaisuissa. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että vuoden 2015 puolella ei ollut saatavilla esimiehen tukea asiakastyöhön, mutta vuoden 2016 alusta heidän tiimillä tuli uusi lähiesimies, jolta on saanut tukea ja apua asiakastapaamisten pohdintaan. Yksi haastateltavista kertoi, että oman harkintavallan käytön apuna voi käyttää lastensuojelun lakimiestä ja asiantuntijatyöryhmää.

”Viime vuonna on ollut hiukan sekavuutta, silloin oli tunne toisinaan siitä, että ei ollut lähiesimiestä. En tiennyt keltä voisin kysyä mitään ja kuka voisi neuvoa. Siis tuntuu, jos sitä yritti jotain kysyä, niin ei ollut paikalla ketään joka neuvoisi.” (S5)

”Minun mielestä työntekijöiden ja esimiesten väliset suhteet tietyssä mielessä lähentyneet, kun me joudutaan tekemään paljon enemmän yhteistyötä muiden sosiaalialan toimijoiden kanssa. Se vaatii vielä niin paljon selvittelyä työtä ja linjausta ja yhteistä sopimista, että joutuu aika paljon niistä asioista käymään keskustelua lähiesimiehen kanssa. Otanko nyt yhteyttä tuonne, siirräkö tämän asiakkaan tuonne ja miten sinne nyt sitten

mennään, niin on joutunut ehkä näissä asioissa olemaan enemmän esimiehen kanssa tekemisissä kuin aikaisemmin. Se on minun mielestä hyvä juttu, mitä enemmän sitä yhteistyötä tulee.” (S4)

Kaksi haasteltavista totesi, että arviointi- tai selvittelytyössä yhteistyökumppaneiden määrä on lisääntynyt lakimuutoksen jälkeen ja asiakkaiden tarpeita pohditaan useampien toimijoiden kanssa. Kolme haasteltavaa kertoi, että he toivoisivat viranomaisten tekevän samalla tavalla lastensuojeluilmoituksia kuin aikaisemmin. Heidän näkemyksen mukaan lastensuojeluilmoitus on tärkeä työkalu perheen kanssa työskentelyssä. Yhden mielestä viranomaisten tulisi tarkemmin miettiä, että tarvitseeko heidän tehdä lastensuojeluilmoitus vai onko pyyntö palvelutarpeen arvioinnista riittävä.

”Lastensuojelun sosiaalityöntekijän sijaisuutta hoitavana henkilönä itse ajattelen, että ongelmana on tilanne, jos palvelutarpeenarvioon vedoten ei haluta tehdä lastensuojeluilmoitusta. Minä toivoisin, että niitä ilmoituksia tehtäisiin kuitenkin ihan tavalla samalla tavalla kuin ennenkin. Minä näen lastensuojeluilmoitukset tosi tärkeänä työkaluna, että meillä on täällä jotain mihin tarttua ja jotain mistä lähteä liikenteeseen ja se luo myös selkeyttä asiakkaalle tarkasti saadaan määritettyä lastensuojelullinen huoli ja se on hyvä tapa tehdä lastensuojeluilmoitus.” (S3)

”Velvoitettaisiin niitä yksiköitä jotka on tekemässä lastensuojeluilmoitusta ehkä pohtimaan tarkemmin onko se enemmän palvelutarpeen arvioinnin paikka kuin lastensuojeluilmoituksen tekemisen paikka.” (S6)

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää millaisena lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijatieto näyttäytyy sosiaalihuoltolain uudistuksen alaisissa lastensuojeluasiakkuuden määrittelyn tilanteissa sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Lisäksi hain vastausta kysymyksiin millaisia harkintavallan elementtejä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden puheesta löytyy heidän kuvatessa sosiaalihuoltolain uudistusta arjen työssä ja miten lastensuojeluasiakkuuden ja sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkumisen arviointi sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen määrittyy. Tässä luvussa teen yhteenvedon tutkielmani keskeisistä tuloksista, pohdin tutkimustuloksista muodostuvia johtopäätöksiä, tutkimuksen toteutumista ja jatkotutkimushaasteita.

8.1 Keskeisten tutkimustulosten tarkastelu

Tämän tutkimuksen perusteella haastateltavilla oli eri näkemys siitä, että tehdäänkö lastensuojelussa palvelutarpeen arviointia. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että palvelutarpeen arviointi tehdään aikuissosiaalityön puolella ja lastensuojelussa tehdään lastensuojelun tarpeen selvitys. Lastensuojelulain (417/2007) 26 pykälässä todetaan, että lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 pykälän mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita. (Mt.) Tutkimustulosten perusteella on hyvä asia, että arviointeja tehdään myös muualla kuin lastensuojelussa, mutta ongelmaksi koettiin se, osataanko muualla arvioida lapsen tarpeita kuin lastensuojelussa. Tämän tutkimuksen vastausten perusteella voidaan sanoa, että lastensuojelun arviointia tekevien työntekijöiden ja palvelutarpeen arviointiyksikön työntekijöiden välillä ei ole ollut yhteisiä tapauksia. Lisäksi olisi tulossa organisaatiomuutos, mikä mahdollisesti yhdistäisi samaan yksikköön lastensuojelun arviointia tekevät työntekijät ja palvelutarpeen arviointiyksikön työntekijät.

Tämän tutkimuksen perusteella lakimuutoksella ei ole ollut selkeää vaikutusta lastensuojelun tarpeen selvityksen tekemisille. Palvelutarpeen arviointitermiä ei käytetä säännönmukaisesti arjen työssä ja asiakastietojärjestelmässä olevassa yhteenvetopohjassa käytössä on termi lastensuojelun tarpeen selvitys. Aulikki Kananojan ym (2011, 54) mukaan sosiaalityöntekijä käyttää sosiaalihuollon lainsäädäntöä työkaluna jokapäiväisessä työssä. Synnöve Karvinen (1999a, 17) ja Ulla Mutka (1998, 9) toteavat, että sosiaalityössä tulee pystyä vastaamaan muutoksiin, kun toimintaehdot muuttuvat. Tutkimustuloksista ilmenee, että osalla haastateltavista arviointityössä on läsnä ajatus siitä: että lapsi ja perhe voisivat saada apua ja tukea muualtakin kuin lastensuojelusta. Tulosten perusteella sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ohjatessa huolenaiheet lapsesta ja perheestä ovat pienemmät kuin lastensuojeluasiakkuuden alkaessa. Vastausten perusteella sosiaalihuoltolain tarjoamat palvelut ovat varhaisempaa tukea lapsille ja perheille kuin lastensuojelun palvelut.

Tämän tutkimuksen perusteella ilmenee, että kaikki haastateltavat pitivät arjen käytännön toteutusta sosiaalihuoltolain muutoksesta sekavana. Vastausten perusteella asiakasmäärät eivät ole pienentyneet eivätkä työssä läsnä oleva kiire ja kuormittavuus ole vähentyneet. Hanna Heinosen (2016, 247) ja Lotta Hämeen-Anttilan (2015) mukaan lastensuojeluasiakkuudet tulisivat vähentymään. Arviointivaiheessa lapset ovat sosiaalihuollon asiakkuudessa eivätkä lastensuojelun asiakkuudessa, jolloin kaikki arviointivaiheessa olevat asiakkaat ovat aikaisempaan verrattuna pois lastensuojelun asiakkaiden määrästä.

Vastauksista ilmenee useammasta kohdasta, ettei lakimuutos ole vähentynyt arviointityössä työskentelevien kiirettä ja arviointiin käytettävä aika on liian lyhyt. Ajan puutteen vuoksi asiakkaan taustatietoihin ei ehdi perehtyä ja verrattuna aikaisempaan kiire ei ole vähentynyt. Aineiston perusteella arjen käytännön toteutus lakimuutoksesta oli sekavaa ja sosiaalityöntekijöille oli jäänyt epäselväksi, mitä palvelutarpeen arvioinnilla tarkoitetaan erityisesti lastensuojelun näkökulmasta katsottuna. Vastauksista ilmenee, että lakimuutos voi olla asiakkaan etu, mutta huolenaiheena olivat, ettei ennaltaehkäisevässä työssä ole riittävästi resursseja, arjen käytännöt eivät näyttäydy lainmukaisilta ja ettei laki olen mennyt konkreettisesti arjen käytäntöihin. Vesa Ristikankaan, Tapio Aaltosen ja Eero Pitkäsen (2008, 93) mielestä asiantuntijuudessa pitäisi oppia jatkuvasti jotain uutta omasta alastaan.

Vastausten perusteella haastateltavilla oli eri näkemyksiä lapsen asiakkuudesta arviointityön aikana. Sosiaalihuoltolain 34 pykälässä todetaan, että sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja. Sosiaalihuoltolain mukaan lapsella on sosiaalihuollon asiakkuus palvelutarpeen arvioinnin aikana. Ennen sosiaalihuoltolain muutosta lapsella alkoi lastensuojeluasiakkuus siinä vaiheessa, kun lapsesta päätettiin aloittaa lastensuojelun tarpeen selvitys ((LsL 417/2007). Aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa käsiteltiin lastensuojeluasiakkuuden alkamisen kohtaa, niin ainoastaan Hietamäen väitöskirjan aikana oli vuonna 2007 voimaan tullut lastensuojelulaki voimassa. Tämän perusteella Hietamäen tutkimukseen osallistuneiden perheiden lasten lastensuojeluasiakkuuden tarkka ajankohta oli tiedossa.

Tässä tutkimuksessa ilmenee, että kaikki haastateltavat kuvasivat palvelutarpeen arviointiprosessia, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelutarve. Kuten Hanna Heinonen ja Päivi Sinkko (2009, 121) toteavat tilanearvioiden olevan keskeisessä asemassa lastensuojelussa. Palvelutarpeen arviointi on tilanearvio siitä, tarvitseeko lapsi lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkuutta. Haastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella muodostin kuvauksen palvelutarpeen arviointiprosessista, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelutarvetta. Haastatteluiden mukaan näyttää siltä, että ensin vastaanotetaan lastensuojeluilmoitus, joka arvioidaan. Sitten päätetään minkälaisia toimenpiteitä lastensuojeluilmoituksesta alkaa. Jos päädytään ryhtyä lastensuojelun tarpeen selvitykseen/palvelutarpeen arviointiin, niin ensin sovitaan työparin kanssa tapaamisajat ja otetaan yhteyttä perheeseen joko kirjeellä tai soittamalla. Kirjeellä tai puhelimitse vanhemmille kerrotaan, että lastensuojeluilmoitus on tullut ja halutaan tavata sen johdosta. Yli-12-vuotiaalle voi laittaa oman kirjeen. Sitten perhettä tavataan eri kokoonpanoilla riippuen siitä, mikä on lasten ikä ja voivatko vanhemmat tulla samaan aikaan tapaamiseen toimistolla ja/tai perheen kotona. Prosessin aikana lapsi tavataan joko kotona tai toimistolla. Lapsesta pyydetään peruspalveluista kuten koulusta tai päiväkodista näkemystä. Sitten tehdään päätös siitä, alkaako lapsella lastensuojelun asiakkuus, vai jatkuuko sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus tai todetaan että palvelutarpeen arvio on ollut riittävä interventio lapsen ja perheen tilanteen selvittämiseksi. Liitteessä 1 kerrotaan kuinka Lastensuojeluun käsikirjassa (2016) kuvataan lastensuojeluasian vireilletuloa, palvelutarpeen arviota ja lastensuojeluasiakkuuden alkamista.

Vastauksista ilmenee, että kaikki haastateltavat kuvasivat asiakkuuden siirtymistä lastensuojeluun ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Haastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella muodostin kuvauksen asiakkuuden siirtoprosessista sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Haastatteluiden mukaan ensin sosiaalityöntekijä katsoo aikuissosiaalityön katulistasta kenen työntekijän alueella perhe asuu. Seuraavaksi työntekijälle, jonka alueella perhe asuu, laitetaan sähköpostia ja ehdotetaan yhteistä tapaamista perheen kanssa. Palvelutarpeen arvioinninyhteenvedo toimitetaan etukäteen työntekijälle, jos perhe on antanut siihen luvan. Perheen ja uuden työntekijän kanssa pidetään neuvottelu, minkä yhteydessä asiakkuus siirtyy aikuissosiaalityöhön tai muihin peruspalveluihin. Tämän tutkimuksen perusteella puolet haastateltavista oli siirtänyt yhden tai ei yhtään asiakasta peruspalveluihin.

Haastatteluun osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella muodostin kuvauksen asiakkuuden siirtoprosessista lastensuojelulain mukaiseen asiakkuuteen. Haastatteluiden mukaan ensin toimitetaan omalle johtavalle sosiaalityöntekijälle siirtopaperi, joka voi olla lapsen lastensuojeluilmoitus. Johtava sosiaalityöntekijä toimittaa paperin suunnitelmallisen sosiaalityön johtavalle sosiaalityöntekijälle. Suunnitelmallisen johtava sosiaalityöntekijä jakaa asiakkaan jollekin suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijälle. Seuraavaksi arviointia tekevä sosiaalityöntekijä ja suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijä sopivat siirtoneuvottelun, johon kutsutaan perhe paikalle. Lapselle ja perheelle on kerrottu jo aikaisemmin, että lapselle alkaa lastensuojelun asiakkuus. Siirtoneuvottelussa asiakkuus siirtyy konkreettisesti suunnitelmalliseen sosiaalityöhön ja neuvottelun perusteella suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijä tekee lapselle asiakassuunnitelman. Samassa neuvottelussa mahdollisesti lapsella ja perheellä alkaa lastensuojelun tukitoimi kuten perhetyö. Tutkimukseni Etelä-Suomessa sijaitsevan kaupungin lastensuojelussa lastensuojelun suunnitelmallinen sosiaalityö tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijät tekevät lapsen ja perheen kanssa asiakassuunnitelmaan perustuvaa muutostyötä. Muutostyön lisäksi heidän työnkuvaansa kuuluvat kiireellisten avohuollon tukitoimien hankkiminen, kiireellisen sijoituksen ja huostaanottoprosessin toteuttaminen tarvittaessa.

Vastausten perusteella kummasakin asiakkuuden jatkumisena ongelmana oli se, että asiakkuuden siirto voi mennä ajallisesti pitkän ajan päähän. Lisäksi lastensuojelussa asiakkuus voidaan jakaa sellaiseen asiakaspiiriin, missä ei ole työntekijää. Sosiaalihuoltolain 45 pykälässä todetaan, että asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä ja

päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireilletulosta. Tutkimustulosten perusteella sosiaalihuoltolain voimaan tullessa asiakkaiden siirtäminen aikuissosiaalityöhön oli haastavaa ja ongelmaksi koettiin se, että aikuissosiaalityön työntekijät eivät vastaanottaneet asiakkaita. Vastausten perusteella puolet haastateltavista oli siirtänyt yhden tai ei yhtään asiakasta peruspalveluihin. Tutkimustulosten perusteella arviointitiimin sosiaalityöntekijän aloittaessa lastensuojelun asiakkuuden saattoi suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijä päättää aloitetun asiakkuuden nopealla aikataululla ja heidän välillä on ollut näkemyseroja siitä, tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta vai ei.

Vastauksista nousi esiin se, että arviointityössä sosiaalityöntekijä käyttää harkintaa ja tekee päätöksiä. Sekä arviointi että päätöksenteko ovat Karen Healyn (2000, 35) mukaan keskeisessä asemassa lastensuojelun sosiaalityössä. Myös Marketta Rajavaara (2014, 15) toteaa, että lapsen lastensuojelutarpeen arviointi on harkinnan kannalta vaativaa. Tulosten perusteella sosiaalityöntekijät arvioivat monenlaisia asioita lapsen elämästä, jolloin he vastaavat Jan Fookin kysymykseen ”Kuinka me tiedämme mitä tiedämme?” (Fawcett 2009, 124) Myös Nigel Partonin (1996, 11) käyttämä nimitys hoivamanageri eli palveluiden koordinointi toteutuu arviointityössä, koska palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan asiakkaan tarpeita. Ilmari Rostilan ym. (2011, 148) mainitsema asiakkaan kokonaisuuksien hahmottaminen toteutuu haastatteluiden perusteella. Haastateltavat kertoivat pyytävänsä näkemystä lapsen peruspalvelutahoilta, joiden tärkeyttä Suviaanna Hakalehto (2011, 33) korostaa arviointityössä. Sosiaalihuoltolain 41 pykälässä todetaan, että työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Tulosten perusteella arviointi tapahtuu lapsen näkökulmasta, jota myös Johanna Hurtig (2006, 173) ja Hanna Heinonen (2016, 251) painottavat olennaisena osaamisena lastensuojelutyössä. Heinosen (2016, 244) ja Tarja Pösön (2012, 76) mukaan harkintavallan käyttö tulee olla lapsen edun mukaista.

Tämän tutkimuksen perusteella arviointityössä käytetään lastensuojeluasiakkuuden aloittamisessa harkintavaltaa. Lisäksi tutkimustulosten perusteella osa vastaajista pohti lastensuojeluasiakkuuden aloittamista tarkemmin kuin ennen lakimuutosta. Vastausten perusteella harkintavaltaa käytetään myös seuraavissa asioissa: lapsen ja perheen ohjaaminen peruspalveluihin, arviointityöskentelyn määrittämiseen ja palveluiden tarjoamiseen. Tutkimustulosten perusteella haastateltavilla oli erilainen näkemys arviointityön laajuudesta.

Vastausten perusteella laki vaikuttaa harkintavallan käyttöön ja harkintavallan käytössä tulee ottaa huomioon asiakkaan oma näkemys. Tulosten perusteella sosiaalityöntekijän harkintavalta on suuri. Laura Kallioma-Puhan (2014, 281) mukaan yksi harkinnan käyttö mahdollisuus on viranomaisen ja asiakkaan yhdessä pohtimat asiat. Myös Jorma Sipilä (1989) ja Karen Healy (2000) puhuvat asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteisestä asioiden käsittelystä. Asiakkaan kuulemisesta ennen häntä koskevan päätöksen tekemistä säädetään hallintolain 34 pykälässä (434/2003). Asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 8 pykälässä (812/2000).

Aineiston perusteella työparilla ja tiimillä on vaikutusta harkintavallan käyttöön kuten myös esimiehen apu ja tuki ovat olennaista harkintavallan käytössä. Arviointi tehdään parityönä ja työparin kanssa voi keskustella asiakastapaamisista. Vastausten perusteella esimiehen työn organisoinnilla on vaikutusta sosiaalityöntekijöiden harkintavallan käyttöön ja puolella vastaa- jista ei ollut heidän omasta mielestä vuoden 2015 puolella lähiesimiestä eikä heille jaettu töitä tasaisesti.

Aineiston perusteella ilmenee että, sosiaalihuoltolain muutoksia ei ole kehitetty lastensuojelussa toimistotasoisesti eikä kaupunkitasoisesti lastensuojelun osalta. Tulosten mukaan haastateltavat olisivat halunneet yhteistä kehittämistä, heidän mielestä lakimuutosta olisi pitänyt koor- dinoida systemaattisemmin ja haastateltavat eivät ole saaneet vaikuttaa sosiaalihuoltolain muu- toksen tulemiseen. Pekka Ruohotien (1995, 122) mukaan ammatillinen uusiutuminen käsittää kaikki kehittämistoiminnot, jotka kohdistuvat ammatillisen pätevyyden ylläpitämiseen ja li- sääntymiseen.

Vastausten perusteella työnantaja on tarjonnut yhden kokonaisen ja yhden puolikkaan päivän koulutusta lakimuutoksesta ja toimistotasoisesti on ollut yks puolikas kehittämisspäivä. Muuten lakimuutokseen on perehdytty sosiaalityönopinnoissa ja itsenäisesti. Hanna Heinosen (2007, 107), Synnöve Karvinen-Niinikosken (2010, 275), Tony Evansin ja Mark Hardyn (2010) mu- kaan ammattikirjallisuus ja erilaiset lähteet ovat asiantuntijuuden kehittämisessä tärkeää. Tut- kimustulosten perusteella esimiehen ja kaupunkitasoisen informaatio on ollut heikkoa. Synnöve Karvinen-Niinikosken (2010, 275) mielestä sosiaalityöllä tulee olla vahva valmius muutokseen ja kehittämistyöhön.

Pirjo Linnankylän ja Marja Kankaanrannan (1999, 224) mukaan asiantuntijuus näkyy ensisijaisesti käytännön työssä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että käytännön asiantuntijuus liittyy lakien ja palveluverkostojen tuntemiseen. Vastausten perusteella lakimuutoksen jälkeen sosiaalityöntekijät ovat tarvinneet laajemman palveluvalikon ymmärrystä ja tuntemusta. Ilmari Rostilan ym. (2011, 143) mukaan lakiosaaminen on yksi sosiaalityön erikoisosaamisen alue. Päivi Sinkon (2004, 140) mukaan sosiaalityöntekijän tulee ymmärtää lain ja oikeuden tehtävät ja velvoitteet. Lisäksi tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että käytännön asiantuntijuuteen kuuluu lapsen pitäminen työn keskiössä, jonka esimerkiksi Hanna Heinonen (2016, 251) toteaa. Tutkimustulosten perusteella kaksi haastateltavista pohti laajemmin arviointiin vaikuttavia teorioita ja niiden merkitystä käytännöntyöhön. Tutkimustulosten perusteella kysymys: ”Mitä on lastensuojelun sosiaalityöntekijän teoriaan perustuva asiantuntijatieto lakimuutoksessa ja palvelutarpeen arvioinnissa?” oli vaikea. Tulosten perusteella lakien tuntemus on työn kannalta tärkeintä teoriaa. Tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijöiden teorialieto on vähäistä, koska haastateltavat kokivat edellä mainitun kysymyksen pohdinnan haasteelliseksi eivätkä he sivunneet teorialiedon merkitystä haastelun muissakaan kohdissa. Anita Sipilän (2011, 22) mukaan sosiaalityöntekijä tarvitsee laajaa teoreettista ymmärrystä sosiaalityön toteuttamiseen.

8.2 Johtopäätökset tutkimustuloksista

Tutkimustuloksilla saatiin vastaus siihen, että millainen on tämän hetkinen tilanne erään kaupungin lastensuojelussa ja miten haastateltavat ovat kokeneet ensimmäisen vuoden sosiaalihoitolain muutoksen jälkeen, mutta asetettuihin tutkimuskysymyksiin tutkimustuloksilla ei saanut kovin laajoja vastauksia. Keskeisin tulos tämän tapauksen kohdalla on se, että lakeja muuttaessa ei ole riittävästi huomioitu ammatillisten käytäntöjen kehittämistä. Jos olisin käyttänyt tutkielman aineiston analysoinnissa deduktiivista lähestymistapaa, niin tutkimustulokset olisivat jääneet erittäin vähäiseksi. Itselläni tutkimuskohteesta muodostunut oletus on sosiaalityön ammatillisena ihanteena tieteellisestä kirjallisuudesta löytyvät sosiaalityön ammatin asiantuntijuus sekä käsite harkintavalta. Mielestäni sosiaalityön ammatissa asiantuntijatiedossa olennaista on asiantuntemus sosiaalityön teorioista, käytännöntyöstä, reflektiosta, lastensuojelun sosiaalityön erityisyydestä ja harkintavallasta. Pelkästään jo tutkimusasetelman luominen

edellytti sen, että muodostin tutkittavasta ilmiöstä itselleni mielikuvan, johon en saanut vahvistusta tutkimuksesta saaduista tutkimustuloksista. Tutkielman eettisyys kappaleessa olen pohtinut omaa suhdettani tutkittavaan aiheeseen.

Tutkimustulosten perusteella on mahdollista, etteivät haastateltavat ole sisäistäneet sitä, mikä merkitys sosiaalihuoltolain muutoksella on lastensuojelulakiin ja sitä kautta lastensuojelun asiakkuuteen. Esimerkiksi haastateltavat eivät käytä lain määrittämää termiä ”palvelutarpeen arviointia”, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarvetta. Kolme haastateltavista totesi että tulisi käyttää lain määrittämiä termejä. Varsinkin kun suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että lakimuutoksella ei ole ollut vaikutusta selvitystyöhön. Tästä voi päätellä, ettei lakimuutosta ole omaksuttu lain tarkoittamalla tavalla, lakimuutosta ei ole työstetty yhdessä eikä sitä ole organisoitu kaupunkitasoisesti lastensuojelun arkeen.

Kolme haastateltavista käytti useampaan kertaan lausetta ”lisääntynyt lakimuutoksen jälkeen”, mikä kertoo siitä, että lakimuutoksella on vaikutusta arjen arviointityöhön. Kuitenkaan lakimuutosta ei ole sisäistetty täysin, koska suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että arviointityössä ei ole tapahtunut muutosta verrattuna aikaisempaan. Miksi näin? Johtuuko se siitä, että haastateltavilla on erilainen suhtautuminen työhön ja omaan henkilökohtaiseen kehittymiseen ja toiset toimivat niin kuin johto määrittää, eivätkä lähde itsenäisesti muutoksen tielle. Kuitenkin esimerkiksi Sinkko (2004, 140) toteaa, että sosiaalityöntekijän täytyisi ymmärtää lain ja oikeuden tehtävät ja velvoitteet. Keskeinen kysymys kuuluukin, että pitääkö sosiaalityöntekijän noudattaa esimiehen ohjeistusta vai lakia?

Kaikki haastateltavat pitivät arjen käytännön toteutusta sekavana, joka on mielestäni erittäin huolestuttavaa. Yksi haastateltavista kuvasi osuvasti, että lakimuutos on maalailua ja kaunista toiveajattelua siitä, että arki lastensuojelussa muuttuisi. Itse pohdin sitä, kuinka pitkä aika tarvitaan siihen, että ennaltaehkäisevät palvelut tavoittavat perheet riittävän ajoissa ja onko käytännössä nykyinen nuoriso jo niin sanotusti menetetty sukupolvi. Ennaltaehkäiseviä palveluita ei ole siinä määrin tarjolla, että ne toimisivat lain velvoittamalla tavalla. Haastateltavilla huolen aiheena on, jääkö lapsi mahdollisesti sivuosaan ja häviääkö lastensuojelun osaaminen lastensuojelun arviointitiimien ja palvelutarpeen arviointiyksikön yhdistämisen myötä. Lisäksi huolta herätti myös se, osataanko muualla kuin lastensuojelussa arvioida lastensuojelun tarvetta.

Tämä tutkimus tuo esille myös sen, että lastensuojelun arviointityötä tekevillä työntekijöillä ja palvelutarpeen arvioinnin yksikön työntekijöillä ei ole ollut yhteisiä tapaamisia. Tästä voi päätellä sen, että tämän vuoksi lastensuojelun arviointia tekevillä on huolta siitä, että muualla ei osata arvioida lastensuojelun tarvetta eivätkä he tiedä mitä palvelutarpeen arviointiyksikössä tehdään. Keskeinen kysymys kuuluukin miksi ei tutkimuksessa tehdyssä kaupungissa ole ollut samaan työtä tekevien työntekijöiden kesken yhteistä suunnittelua, toisiin tutustumista ja arjen työstä puhumista. Kuten Heinonen ja Sinkko (2009, 126) toteavat, että tehtäviä pitäisi jakaa muiden kanssa, hyödyntäen muiden asiantuntijuutta ja luottaa muiden arvioihin.

Yllättävää oli se, että haasteltavista puolet eivät olleet käytännössä laisinkaan ohjanneet asiakkaita sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen, jolloin heidän asiakkuudet loppuivat arviointiin tai he aloittivat lapsella lastensuojeluasiakkuuden. Tämän tuloksen perusteella ei toteudu lakimuutoksen perimmäinen tarkoitus eli lastensuojeluasiakkuuksien vähenemiseen. Toisaalta lastensuojeluasiakkuuksien vähentyminen on voinut tapahtua, jos arviointi on ollut riittävä interventio lapsen ja perheen tilanteessa, mutta mikä on riittävä interventio? Osa haastateltavista oli kiinnittänyt huomiota siihen, että esimiesten taholta tuli lastensuojelun avopalveluiden suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijöille painetta siihen, että lastensuojelun asiakkaita tulee siirtää sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Myös Heinonen (2016, 247) toteaa, että osa lastensuojelun asiakkaista siirtyy sosiaalihuoltolain asiakkaiksi. Nämä herättävät kysymään onko kyseessä tilastollinen manipulaatio, jolla saadaan lastensuojeluasiakkaiden määrä pienehenemään?

Lastensuojeluasiakkuuden ja sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkumisen arviointia haastateltavat kuvasivat monipuolisesti, mutta lakimuutoksella ei ollut viiden haastateltavan mukaan merkitystä arvioinnin tekemisessä. Toisaalta kuitenkin vastausten perusteella kolme haastateltavista pohti tarkemmin lastensuojelun asiakkuuden alkamista. Heidän pohdinta antaa vastauksen tutkielmani ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: Millaisena lastensuojelun asiakkuutta määrittelevien sosiaalityöntekijöiden asiantuntijatieto näyttäytyy heidän kuvatessaan sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeisiä asiakkuuden määrittelytilanteita? Jäin pohtimaan mistä johtuu vastaajien erilainen suhtautuminen lastensuojeluasiakkuuden määrittelyyn, koska kuitenkin muutoksen myötä sosiaalihuoltolakiin tuli uusi käsite: erityistä tukea tarvitseva lapsi. Käsite määritellään samalla tavalla kuin aikaisemmin määriteltiin lastensuojelun avohuollon tukitoimien peruste ja velvoite viranomaisille. (SHL 1301/2014, 3 §.)

Tutkimustulosten perusteella kokonaisuutta katsottuna sosiaalityön asiantuntijatieto vaikuttaa vähäiseltä. Johtuuko asiantuntijatiedon ohuus siitä, että haastateltavat eivät sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevan lain (817/2015) mukaan olleet päteviä vai työnantajan vähäisestä ohjauksesta, neuvonnasta, kehittämisestä ja kouluttamisesta koskien sosiaalihuoltolain muutoksen vaikutusta lastensuojelussa tehtävään arviointityöhön. Itse mietin, että heräsikö haastateltavien työnantajataho liian myöhän vai nukkuuko vielä, jos kaupunkitason yhteistä kehittämistä ei ole ollut lakimuutoksesta ensimmäisen vuoden aikana, kun laki on ollut voimassa.

Minusta huolestuttavaa on se, että suunnitelmallisen sosiaalityön sosiaalityöntekijät ovat olleet eri mieltä arviointia tekevien sosiaalityöntekijöiden käyttämästä harkintavallasta koskien lastensuojeluasiakkuuden alkamista. Johtuuko erimielisyys siitä, että suunnitelmallisessa sosiaalityössä sosiaalityöntekijät ovat mahdollisesti ylikuormittuneita tai ei luoteta toisen sosiaalityöntekijän tekemään arviointiin vai siihen, että lastensuojeluasiakkuuden kriteerit eivät ole samantlaiset eri tiimien välillä. Vai onko kyseessä mahdollisesti kokemattomuus vastaan kokemus? Yksi haastateltavista pohti sitä, että lastensuojeluasiakkuuden arviointikriteereitä tulisi yhdessä määrittää. Heino (1997, 72) käyttää käsitettä ”naksaus” hetkestä, jossa lapsen asia määrittyy asiakkuudeksi sosiaalityöntekijän työprosessissa. Toisaalta lastensuojelulaki määrittää selkeästi sen mihin asiakkuuden tulee perustua. Ainoastaan kolme haastateltavista oli sitä mieltä, että lakimuutoksen jälkeen on pitänyt pohtia tarkemmin tarvitseeko lapsi lastensuojelun asiakkuutta vai ei. Kuitenkin lastensuojelun tulee olla viimesijaista palvelua lapselle ja perheelle.

Tutkimustulosten perusteella ongelmallista on sekä sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin että lastensuojelun asiakkuuteen siirtyminen kestää ajallisesti pitkään arviointityön jälkeen, mikä on hyvin haasteellista lapsen ja perheen kannalta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä, jotka tekevät työkseen palvelutarpeen arvioita, ei ole oikeutta hakea sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tai muita palveluita perheelle, jolloin perhe joutuu odottamaan kohtuuttoman pitkään palvelun saamista. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät, jotka tekevät työkseen palvelutarpeen arvioita, saavat hakea lapselle lastensuojelulain mukaisia palveluita ja aloittaa tarvittaessa tukitoimia. Tukitoimen aloittamisessa haastateltavilla oli erilaisia käytäntöjä, koska osa haastateltavista aloitti tukitoimen vasta siirtoneuvottelun yhteydessä. Lapsen ja perheen näkökulmasta katsottuna ei ole suotavaa, että tarvittavia palveluita joutuu odottamaan ja asiakkaita ei kohdella samalla tavalla. Ongelmallista mielestäni on myös se, että lapsi ja perhe saattavat kiinnittyä arviointia tekevään sosiaalityöntekijään, jolloin uudella työntekijällä on haastavaa saada luotua lapseen ja perheeseen luottamuksellinen ja toimiva suhde. Tutkimus herättää kysymään miten

on mahdollista, että lastensuojelun suunnitelmallisessa sosiaalityössä lapsen asiakkuus jaetaan tyhjiin piiriin? Resurssipula voi olla yksi syy, mutta se ei saisi kuitenkaan vaikuttaa asiakkaiden tasapuoliseen kohteluun. Anita Sipilä (2011, 129) on myös todennut tutkimuksessansa sosiaalityön huolenaiheeksi sen, että organisaatioissa, joissa vaihtuvuus on suuri, on tyhjiä virkoja ja epäpäteviä työntekijöitä.

Tutkimus herättää kysymään, miten puolet haastateltavista pitävät lakien tuntemusta työn kannalta tärkeimpänä teoriana. Lainsäädäntö on faktaan perustuvaa tietoa tosiasioista ja yksi faktuaalisen tiedon pääläji, joka vaatii sosiaalityöntekijältä kriittistä ja analyttistä ajattelua. Käytännön sosiaalityössä faktuaalinen tieto on samalla tavalla kuin teoreettinentieto hyödynnettävissä ja muokattavissa arjen työvälineeksi. (Trevithick 2008, 1222–1226.) Harkintavallan elementit haastateltavien puheessa koskien sosiaalihuoltolain uudistusta arjen työssä olivat vähäiset. Tutkimustulosten perusteella haastateltavat puhuivat yleisesti harkintavallan käytöstä lastensuojelussa, mutta vastausten perusteella he eivät huomioineet lakimuutoksen vaikutusta. Tutkimustulosten mukaan harkintavaltaa käytetään lapsen ja perheen ohjaamiseen peruspalveluihin, mutta johtuuko tämä lakimuutoksesta vai siitä, että niin on tehty aikaisemminkin.

Tämän tutkielman pohjalta jatkotutkimusta voi tehdä pidemmällä aikavälillä sosiaalihuoltolain muutoksen vaikutuksista lastensuojeluun ja koko sosiaalityön kenttään. Kuinka todellisuudessa lastensuojelun asiakasmäärille käy ja saadaanko lain avulla muutosta lastensuojelun tilanteeseen vai muuttaako laki vain asiakasmäärien painopisteen sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin? Toimenpidesuosituksena olisi, että kaupunki josta keräsin aineiston, aloittaisi toimenpiteet, joihin sosiaalihuoltolain muutos velvoittaa. Valtakunnan tasoisesti ehdottoman tärkeää olisi, että sosiaalihuoltolain muutosta valvottaisiin ja kuntia velvoitettaisiin toteuttamaan sosiaalityötä sosiaalihuoltolain mukaisesti.

8.3 Lopuksi

Olen pohtinut tämän tutkielman teon aikana sitä, että onko minulla liian ruusuinen kuva siitä, mitä lastensuojelun sosiaalityön osaaminen on vai olenko mahdollisesti epäonnistunut tutkijana. Tutkielman teko on ollut minulle vaellusmatka uudella tavalla tutkimuksen saloihin ja oman työni ytimeen. Ammattikorkeakoulu opinnoissani lähestymistapa tutkimukseen on ollut käytännön läheisempää ja ensisijaisesti arkityön kehittämistä ja kehittämisprosessin tutkimista.

Tutkielman teko on ollut analyttisempaa ja oman teoriapohjan vahvistamista, jotka ovat selkeästi myös vaikuttaneet omaan työskentelytapani sosiaalityöntekijänä. Itselleni haasteellista on ollut tämän tutkielman teossa hyväksyä se, että en saanut asettamiini tutkimuskysymyksiin vastauksia. Olisin voinut lähteä muokkaamaan tekemieni haastatteluiden jälkeen tutkimuskysymykset sellaiseksi, joihin olisin saanut vastaukset haastattelumateriaalista. Samoin olisi voinut lähteä muuttamaan teoreettista viitekehystä, mutta yhä edelleen minulle sosiaalityön ammatillisena ihanteena ovat tieteellisestä kirjallisuudesta löytyvät sosiaalityön ammatin asiantuntijuus sekä käsite harkintavalta. En olisi ollut rehellinen itseäni ja tutkimustani kohtaan, jos olisi lähtenyt muokkaamaan tutkielmaani tutkimustulosten mukaiseksi.

Sosiaalityö vaatii vahvaa tietoperustaa, koska työn eri vaiheet edellyttävät, että ammattilainen tietää ja hallitsee laaja-alaisesti yhteiskunnallisesti relevantin tiedon tuottamista, osaa syvällisesti erilaisia työmenetelmiä, omaa ongelmien ratkaisutaitoja, ihmissuhdetaitoja. Työssä tuotetaan, käytetään ja välitetään alan tietoa. Sosiaalityössä tieto syntyy tiedosta ja harjoittelusta. Asiakastyössä olennaista on ottaa huomioon tapauksellisuus – kunkin kyseessä olevan asiakkaan tai perheen ainutkertaisuus. Onnistunut ja eettisesti kestävä työprosessi edellyttääkin vahvan ammattietiikan omaamista sekä erinomaisia analyttisiä taitoja, kykyä tiedon tuottamiseen ja käyttämiseen työn toteuttamisessa. (Niemelä 2016, 108.)

Minun henkilökohtainen osaaminen sosiaalityön asiantuntijuudessa on kehittynyt tutkielman teon aikana. Alun perin ajattelin, että Pro gradu-tutkielman tekeminen on välttämätön paha, jotta saan sosiaalityöntekijän pätevyyden. Minulla oli erittäin vahva mielipide ensimmäisessä graduseminaaritapaamisessa siitä, etten hyödy millään tavalla graduprosessista. Ensimmäisessä seminaarissa jokaisen osallistujan tuli kirjoittaa graduprosessia koskeva metafora. Minun metaforani oli ”Gradutyöskentely on minulle kuin pakkotyöskentelyä sokeritehtaassa”, mutta toisin kävi. Graduprosessi olikin mielenkiintoinen ja opettavainen kokemus. Rakensin vahvempaa osaamista sosiaalityön asiantuntijuuteen, koska sekä teoreettinen- että käytännöntieto ovat lisääntyneet prosessin aikana. Erityisesti omat analyttiset taidot ovat saaneet vahvistusta ja uudenlaisia vaikutteita prosessin aikana. Olen lukenut sosiaalityön asiantuntijuutta, eettistä pohdintaa ja metodologiaa käsitteleviä kirjoja tuhansia sivuja. Lukemisen lomassa olen pohtinut, mitä lukemani teksti tarkoittaa gradun teon kannalta, mutta mitä se erityisesti tarkoittaa käytännöntyön näkökulmasta ja kuinka voin hyödyntää lukemaani lastensuojelun sosiaalityöntekijänä erityisesti asiakastyössä ja lapsen kohtaamisessa. ”Musta tuntuu” ajatukset ovat saaneet

lisää lihan luiden ympärille omaksumani teoriatiedon kautta. Pro gradu-tutkielman prosessi vahvisti tarvettani jatkaa opintojani.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (2005) Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa Pekka Räsänen; Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus, 15 - 28.

Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alhanen, Kai (2014) Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ammattieettinenlautakunta (2005) Arki, arvot, elämä, etiikka - Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.

Anttila, Pirkko (2000) Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Viitattu 8.1.2016. <https://metodix.wordpress.com/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta>

Bardy, Marjatta (2009) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 17 - 46.

Bell, Judith (2006) Doing Your Research Project. A Guide for First-time Researchers in Education, Health and Social Science. 4. Edition. Berkshire: Open University Press.

Bhaskar, Ray (1986) Learning Procedures in Arithmetic: the Principle of Cognitive Rigor. Brighton: Harvester.

Blomberg, Helena; Corander, Clary; Kroll, Christian; Meeuwisse, Anna; Scaramuzzino, Roberto & Swärd, Hans (2011) A Nordic Model in Child Welfare? Teoksessa Hannele Forsberg & Teppo Kröger (toim.) Social Work and Child Welfare Politics. Thought Nordic lenses. Bristol: The Policy Press, 29 - 45.

Blomberg, Helena; Kallio, Johanna & Kroll, Christian (2014) Regulaatiivista vai liberaalista? Kuntien sosiaalityöntekijöiden harkintavaltaan liittyvät asenteet Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Laura Kallioma-Puha; Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 182 - 203.

Eronen, Tuija (2007) Katsaus 2000-luvulla julkaistuun suomalaiseen lastensuojelututkimukseen. Viitattu 10.11.2015. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/2f272051-7b88-4b1c-b0b6-55b1c3beee3e/2000-luvulla%20julkaistu%20lastensuojelututkimus%2007.pdf>

Eräsaari, Leena (2016) Yhteisösuhteille perustuva sosiaalityö. Teoksessa Maritta Törrönen; Kaija Hänninen; Päivi Jouttimäki; Tiina Lehto-Lundén; Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 109 - 123.

Eskola, Jari (2007) 6 - 8? (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 32 - 46.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2015) Teemahaastattelu opit ja opetukset. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 27 - 44.

Evans, Tony (2010) Professional Discretion in Welfare Services. Beyond Street-Level Bureaucracy. Farnham, Surrey: Ashgate Publishing Group.

Evans, Tony & Hardy, Mark (2010) Evidence and Knowledge for Practice. Cambridge: Polity Press.

Evetts, Julia (2002) New Directions in State and International Professional Occupations: Discretionary Decision-making and Acquired Regulation. *Work, Employment & Society* 16 (2), 341–353.

Fawcett, Barbara (2009) Postmodernism. Teoksessa Mel Gray & Stephen A Webb (toim.) *Social Work Theories and Methods*. London: SAGE Publications Ltd, 117 - 128.

Forssén, Katja (1993) Suojaverkon lapsiperheet. Tutkimus kasvuolopuutteiden takia lastensuojelun asiakkaana olevien perheiden elämänhallinnan ongelmista ja perheiden kanssa tehdystä sosiaalityöstä. Turku: Turun yliopisto.

Frisk, Tarja (2003) Ohjaaminen työssä. Helsinki: Educa-instituutti.

Hakalehto-Wainio, Suvianna (2011) Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa. *Defensor Legis* 4, 510 - 525.

Hawkins Keith (1992) *The Use of Legal Discretion. Perspectives from Law and Social Science*. Teoksessa Keith Hawkins (toim.) *The Uses of Discretion*. Oxford: Clarendon Press, 11 - 46.

Healy, Karen (2000) *Social Work Practices: Contemporary Perspectives on Change*. London: SAGE Publications Ltd.

Heino, Tarja (1997) Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijän tuottama määrittäminen lastensuojelun asiakkaaksi. Helsinki: STAKES Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heinonen, Hanna (2007) Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityössä – Tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA.

Heinonen, Hanna (2016) Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Maritta Törrönen; Kaija Hänninen; Päivi Jouttimäki; Tiina Lehto-Lundén; Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 243 - 260.

Heinonen, Hanna ja Sinko, Päivi (2009) Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino, 121 - 132.

Hietamäki, Johanna (2015) Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2010) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Horwath, Jan (2001) Assessing the World of the Child Need: Background and Context. Teoksessa Jan Horwath (toim.) The Child's World. Assessing Children in Need. London and New York: Jessica Kingsley Publishers, 21 - 34.

Hurtig, Johanna (2006) Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Hannele Forsberg; Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 167 - 193.

Hurting, Johanna & Laitinen, Marja (2006) Paha ihmisyyden ja ammatillisen auttamisen haasteena. Teoksessa Marja Laitinen & Hurting, Johanna (toim). Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-kustannus, 8 - 17.

Hussi, Tomi (2005) Essays on Managing Knowledge and Work Related Wellbeing. Helsinki: Svenska handelshögskolan.

Hämeen-Anttila, Lotta (2015) Sosiaalihuoltolain koulutuskierros keväällä 2015. Luento 16.2.2015. Viitattu 29.10.2015. <http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>

Hämäläinen, Juha & Niemelä, Pauli (2014) Uudistuvan sosiaalihuoltolain arvoperiaatteet. Teoksessa Riitta Havarinen; Marja Kuronen & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 80 - 105.

Järvinen, Annikki; Koivisto, Tapio ja Poikela, Esa (2002) Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Helsinki: Sanoma Pro.

Kaikko, Kirsi & Friis, Leila (2009) Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino, 108 - 120.

Kairala, Maarit; Lähteinen, Sanna & Tiitinen, Laura (2012) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydessä. Teoksessa Noora Tuohino; Anneli Pohjola & Mari Suonio (toim.) Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, 20 - 55.

Kalliomaa-Puha, Laura (2014) Asiakas on aina oikeassa – vai onko? Teoksessa Laura Kalliomaa-Puha; Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 274 - 291.

Kalliomaa-Puha, Laura; Kotkas, Toomas & Rajavaara, Marketta (2014) Harkitusti sosiaaliturvaa. Harkintavalta tutkimuskohteenä. Teoksessa Laura Kalliomaa-Puha; Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 8 - 19.

Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Marja & Marjamäki, Pirjo (2011) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.

Kallio, Kyösti (2012) Sosiaalityön kiistanalainen tieto. Tieteessä tapahtuu 2, 78 - 80.

Karvinen, Synnöve (1999) Reflektiivinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Riitta Granfelt; Harri Jokiranta; Synnöve Karvinen; Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 17 - 51.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2010) Ongelmanratkaisuperinne ja kriittinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 247 - 276.

Kirjonen, Juhani (1999) Asiantuntijuuden itseohjautuvat rajat – Kokemuksia lääninhallinnon organisaatiomuutoksesta. Teoksessa Anneli Etelänpelto & Päivi Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Jyväskylä: WSOY, 48 - 63.

Kitinoja, Manu (2005) Kujan päässä koulukoti: Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Helsinki: STAKES Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kivinen, Tarja (1994) Valikoituminen lastensuojelun asiakkaaksi – Näkökulmia asiakkuuden määrittymiseen. Helsinki: STAKES Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Koskimies, Mimosa; Pyhäjoki, Jukka & Arnkil, Tom Erik (2012) Hyvien käytäntöjen dialogit. Opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Työterveyden ja hyvinvoinnin laitos opas 24. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Kotkas, Toomas (2014) Viranomaisharkinnan oikeudelliset rajat. Teoksessa Laura Kallioma-Puha; Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 40 - 61.

Krok, Suvi (2012) Sosiaalityön asiantuntijaksi kasvaminen. Teoksessa Noora Tuohino; Anneli Pohjola & Mari Suonio (toim.) Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, 58 - 73.

Kuntatyönantajat (2015) Uusi sosiaalihuoltolaki: Sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevat uudistukset voimaan asteittain. Viitattu 4.10.2015. <http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/ajankohdasta/uutiset/2015/Sivut/uusi-sosiaalihuoltolaki.aspx>

Kuula, Arja (2014) Tutkimusetiikkaa. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuusela, Pekka (2004) Sosiaalisen maailman tasot ja toimijat. Esseitä sosiaalitieteiden ja arviointitutkimuksen metodologiasta. Kuopio: UNIpress.

Kuusela, Pekka (2005) Realistinen toimintatutkimus? Toimintatutkimus, työorganisaatiot ja realismi. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.

Kuusela, Pekka (2006) Realismi, kriittinen realismi ja sosiaalityteet. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalityteissä, Kuopio: UNIPress, 9 - 21.

Kuusela, Pekka (2007) Julkisen sektorin modernisaatio, tuloksellisuus ja arviointi. Realistisen sosiaalityteen ja arvioinnin näkökulma. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.

Kääriäinen, Aino (2016) Sosiaalityön dokumentointi: suhde tietoon ja toimintaan. Teoksessa Maritta Törrönen; Kaija Hänninen; Päivi Jouttimäki; Tiina Lehto-Lundén; Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 189 - 197.

Laiho, Kristiina (2011) Lastensuojelu. Teoksessa Aulikki Kananoja; Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 173 - 205.

Lastensuojelun käsikirja 2016. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 5.3.2016.
<http://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/>

Linnankylä, Pirjo & Kankaanranta, Marja (1999) Digitaaliset portfoliot asiantuntijuuden osoittamisessa ja jakamisessa. Teoksessa Anneli Etelänpelto & Päivi Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Jyväskylä: WSOY, 223 - 240.

Linnosmaa, Ismo & Väisänen, Antti (2014) Ehkäisevien varhaislapsuuden palvelujen vaikuttavuus ja taloudellisuus. Teoksessa Riitta Särkelä; Aki Siltaniemi; Päivi Rouvinen-Wilenius; Heikki Parviainen & Eija Ahola (toim.) Hyvinvointitalous. Helsinki: SOSTE, 171 - 179.

Lunabba, Harry & Särkiö, Hanna (2009) Sosiaalityöntekijä prosessin asiantuntijana ja johtajana. Teoksessa Hanna Heinonen & Johanna Metsälä (toim.) Lastensuojelua kehittämässä. Kokemuksia pääkaupunkiseudulta. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 19, 129 - 147.

Massinen, Tuomas (2015) Lastensuojeluväen uhkailu yleistynyt. Vantaan Sanomat 2.12.2015.

Matthies, Aila-Leena (2009) Saksalaisen sosiaalityön tiedepohja ja professionaalistumisnäkömät. Teoksessa Mikko Mäntysaari; Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 237 - 267.

Muukkonen, Tiina (2008) Suunnitelmallisen sosiaalityön prosessi. Teoksessa Tiina Muukkonen (toim.) Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. Helsinki: SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 17, 17 - 58.

Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne: Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mäenpää, Olli (2011) Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Helsinki: Edita.

Mäkinen, Olli (2006) Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mäntysaari, Mikko (2006) Tarkentuva tieto sosiaalityössä. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalitieteissä. Kuopio: Unipress, 137 - 162.

Mäntysaari, Mikko (2016) Hyvinvointiliberalismi ja uusliberalismi sosiaalityön toimintaympäristöinä. Teoksessa Maritta Törrönen; Kaija Hänninen; Päivi Jouttimäki; Tiina Lehto-Lundén; Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 75 - 86.

Niemelä, Pauli (2009) Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mikko Mäntysaari; Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus, 209 - 236.

Niemelä, Pauli (2016) Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetoksena. Teoksessa Maritta Törrönen; Kaija Hänninen; Päivi Jouttimäki; Tiina Lehto-Lundén; Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 97 - 108.

Matti Niemivuo, Matti (2009) Miten laki syntyy? Juhlaseminaaripuhe : Rovaniemen hovioikeus 30 vuotta. Rovaniemi: Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta. Viitattu 29.7.2016.

<https://www.ulapland.fi/Suomeksi/Ajankohtaista/Tapahtumat/Tapahtumia-2009/Rovaniemen-hovioikeus-30-vuotta/Matti-Niemivuon-puhe>

Ojaniemi, Pekka & Rantajärvi, Kaisa-Maria (2010) Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 219 - 244.

Oranen, Mikko (2006) Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Viitattu 23.11.2015. <https://www.thl.fi/documents/647345/0/Alkuarviointi+Loppuraportti.pdf/4c1af916-87f3-41b0-bd61-0e9daaea69d8>

Osmond, Jennifer & O'Connor, Ian (2004) Formalizing on Practice. British Journal of Social Work 34, 677 - 692.

Oevermann, Ulrich (2009) Die Problematik der Strukturlogik des Arbeitsbündnisses und der Dynamik von Übertragung und Gegenübertragung in einer professionalisierter Praxis von Sozialarbeit. Teoksessa Roland Becker-Lenz; Stefan Busse; Gudrun Ehlert & Silke Müller (toim.) Professionalität in der Sozialen Arbeit. VS Verlag für sozialwissenschaften, Wiesbaden 2009, 113 - 142. Suomentanut Ilmari Rostila.

Parker, Ian (1992) Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology. London: Routledge.

Parton, Nigel (1996) Social Work, Risk and "the Blaming System" Teoksessa Nigel Parton (toim.) Social Theory, Social Change and Social Work. London: Routledge, 98 - 114.

Payne, Malcolm (2005) Modern Social Work Theory. Third edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Pekkarinen, Elina (2011) Lastensuojelun tieto ja tutkimus – Asiantuntijoiden näkökulmasta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 51.

Pekkarinen, Elina; Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2013) Lastensuojelusta tietäminen on moraalinen velvoite. *Yhteiskuntapolitiikka* 78:3, 337 - 342.

Pekkarinen, Elina & Tapola-Haapala, Maria (2009) Kriittinen realismi sosiaalityössä – tiedontuotannosta emansipaatioon. Teoksessa Mikko Mäntysaari; Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Juva: PS-kustannus, 183 - 205.

Pietilä, Tuula (2008) Tutkimuseettiset toimikunnat – toimintaa ohjaajat normit ja tutkimuseettinen pohdinta. Teoksessa Anna-Maija Pietilä & Helena Länsimies-Antikainen (toim.) *Etiikka monitieteisesti: pohdintaa ja kysymyksiä*. Kuopio: Kuopion yliopisto, 65 - 89.

Piispa Minna (2006) Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Teoksessa Jaana Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikka ihmistieteelle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 141 - 160.

Plath, Debbie (2009) Evidence-Based Practice. Teoksessa Mel Gray & Stephan A. Webb (toim.) *Social Work Theories and Methods*. London: SAGE Publications Ltd, 172 - 183.

Pohjola, Anneli (2007) Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Helsinki: Tammi, 11 - 31.

Polanyi, Michael ([1966] 1983) *The Tacit Dimension*. Garden City, New York: Doubleday & Company.

Poutanen, Seppo (2005) Kriittisen realismin metodologisesta otteesta yhteiskuntatieteissä. Teoksessa Pekka Räsänen; Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.) *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. Juva: PS-kustannus. 181 - 197.

Puusa, Anu (2011a) Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Vantaa: Johtamistaidon opisto, 73 - 87.

Puusa, Anu (2011b) Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Johtamistaidon opisto, 114 - 125.

Pölkki, Pirjo (2004) Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Annamajja Puonti; Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 270 - 319.

Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaraniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järjkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 75 - 97.

Raatikainen, Panu (2004) Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Rauhala Lauri (2005) Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rajavaara, Marketta (1992) Tavallisesta perheestä tapaukseksi. Sosiaalitoimiston asiakastyö arvioinnin kohteena. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Rajavaara, Marketta (2014) Ammattilaisten harkintavalta sosiaaliturvan edellytyksenä ja riskinä. Teoksessa Laura Kalliomaa-Puha; Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 136 - 155.

Rantala-Nenonen, Katriina ja Rousu, Sirkka (2015) Sosiaalihuoltolaki: keskeinen sisältö ja muutokset. Vantaan henkilöstökoulutus. Viitattu 24.4.2016. <http://docplayer.fi/2966720-Sosiaalihuoltolaki-keskeinen-sisalto-ja-muutokset-vantaan-henkilostokoulutus-2015-katriina-rantala-nenonen-ja-sirkka-rousu.html>

Raunio, Kyösti (2003) Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Gaudemus.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Tampere: Gaudemus.

Raunio, Kyösti (2011) Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy, 117 - 138.

Reisch, Michael & Jayshree, S. Jani (2012) The New Politics of Social Work Practice: Understanding Context to Promote Change. *British Journal of Social Work* 42:6, 1132 - 1150.

Ristikangas, Vesa; Aaltonen, Tapio & Pitkänen, Eero (2008) Asiantuntijasta esimies. Innostusta ja arvostusta esimiestyöhön. Helsinki: WSOYpro.

Rose, Wendy (2001) Assessing Children in Need and Their Families: an Overview of the Framework. Teoksessa Jan Horwath (toim.) *The Child's World. Assessing Children in Need*. London and New York: Jessica Kingsley Publishers, 35 - 50.

Rostila, Ilmari; Mäntysaari, Mikko; Suominen, Tarja & Asikainen, Paula (2011) Sosiaalityön professionaalisuuden erot kuntaorganisaatioissa – Organisaatiokulttuurien ja organisaatioilma-
piirien kirjo. *Janus* vol. 19:2, 143 - 157.

Rousu, Sirkka (2007) Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ruohotie, Pekka (1995) Ammatillinen kasvu työelämässä. Ammattikasvatussarja 8. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos.

Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori; Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9 - 36.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Viitattu 4.10.2015/4.2.2016. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Saurama, Erja & Julkunen, Ilse (2009) Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa

Mikko Mäntysaari; Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus. 293 - 314.

Satka, Mirja; Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne (2005) Mitä sosiaalityön käytännöntutkimus on? Teoksessa Mirja Satka; Synnöve Karvinen-Niinikoski; Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytännöntutkimus. Helsinki: Palmenia Kustannus, 9 - 19.

Sayer, Andrew (2000) Realism and Social Science. London: SAGE Publications Ltd.

Shaw, Ian 2009. Ways of Knowing. Teoksessa Mel Gray & Stephan A Webb (toim.) Social Work Theories and Methods. London: SAGE Publications Ltd, 184 - 194.

Sinko, Päivi (2004) Laki ja lastensuojelu. Juridisoivat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsinki: Helsingin yliopisto/Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.

Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas (2015) Viitattu 19.9.2015. http://stm.fi/documents/1271139/1408010/Sosiaalihuoltolaki_soveltamisopas.pdf/70e03ede-22be-4d14-bc54-ad3c37ebc7f1.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016) Kysymyksiä ja vastauksia uudesta sosiaalihuoltolaista. Viitattu 3.8.2016. <http://stm.fi/ukk-sosiaalihuoltolaki>

Sosiaaliturva (2015) Lastensuojelu 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Sosiaaliturva (2014) Lastensuojelu 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Sosiaaliturva (2013) Lastensuojelu 2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Sosiaaliturva (2012) Lastensuojelu 2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Sosiaaliturva (2011) Lastensuojelu 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Sosiaaliturva (2010) Lastensuojelu 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Sosiaaliturva (2009) Lastensuojelu 2008. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti.

Suominen, Sauli & Tuominen, Merja (2007) Palveluohjaus - Portti itsenäiseen elämään. Helsinki, Profami.

Suonio, Mari & Pohjola, Anneli (2012) Mihin suuntaan tutkimusperusteinen käytännönopetus muuttuu? Teoksessa Noora Tuohino; Anneli Pohjola & Mari Suonio (toim) Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. (Verkkojulkaisu saatavilla www.sosnet.fi), 245 - 250.

Talentia (2015) Aikaa asiantuntijatyöhön. Viitattu 28.9.2015. http://www.talentia.fi/tyoelamassa/tyosuojaus_ja_hyvinvointi/aikaa_asiantuntijatyohon

Thompson, Neil (2005) Understanding Social Work – Preparing for Practice. London: Palgrave Macmillan.

Toivonen, Timo (1999) Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY.

Trevithick, Pamela. (2008) Revisiting the Knowledge Base of Social Work: A Framework for Practice. The British Journal of Social Work 38:6, 1212–1237.

Tulensalo, Hanna & Muukkonen, Tiina (2005) Lapsikeskeinen tilannearvio ja työprosessi lastensuojelun sosiaalityössä. Teoksessa Mirja Satka; Synnöve Karvinen-Niinikoski; Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytännöntutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto, 304 - 321.

Tuomi, Jouni (2007) Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2012) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: Tammi.

Tynjälä, Päivi & Nuutinen, Antti (1997) Muuttuva asiantuntijuus ja oppiminen korkeakoulutuksessa. Teoksessa Juhani Kirjonen; Pirkko Remes & Anneli Eteläpelto (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 182 - 195.

Törrönen, Maritta (2016) Johdatus vastavuoroiseen sosiaalityöhön. Teoksessa Maritta Törrönen; Kaija Hänninen; Päivi Jouttimäki; Tiina Lehto-Lundén; Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 11 - 21.

Urponen, Kyösti (2014) Sosiaalityö 'poliittisena taloustieteenä'. Teoksessa Riitta Särkelä; Aki Siltaniemi; Päivi Rouvinen-Wilenius; Heikki Parviainen & Eija Ahola (toim.) Hyvinvointitalous. Helsinki: SOSTE, 57 - 64.

Valkeavaara, Tuija (1999) Ongelmien kauttako asiantuntijaksi? Henkilöstön kehittäjien kokemuksia työnsä ongelmallisista tilanteista. Teoksessa Anneli Eteläpelto & Päivi Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Jyväskylä: WSOY, 102 - 124.

White, Susan (2009) Discourse and Reflexivity. Teoksessa Mel Gray & Stephen A Webb (toim.) Social Work Theories and Methods. London: SAGE Publications Ltd, 241 - 252.

White, Susan and Riemann, Gerhard (2009) Researching Our Own Domains: Research as Practice in "Learning Organizations". Teoksessa Ian Shaw; Katharine Birar-Lawson; Joan Orme

& Roy Ruckdeschel (toim.) Handbook of Social Work Research. London: SAGE Publications Ltd, 83 - 97.

Vilkka, Hanna (2015) Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtainlahti, Sanna (2009) Hiljaisen tietämyksen johtaminen. Helsinki: Talentum Media.

Vähäkangas, Kirsi (2008) Monitieteisen yhteisön etiikka. Teoksessa Anna-Maija Pietilä & Helena Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikka monitieteisesti: pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopio: Kuopion yliopisto, 37 - 45.

Väisänen, Leena; Niemelä, Mika & Suua, Pirkko (2009) Sanat työssä vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja.

Yliruka, Lauri (2005) Sosiaalityön itsearviointi kontekstuaalisena käytäntönä. Teoksessa Mirja Satka; Synnöve Karvinen-Niinikoski; Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytännöntutkimus. Helsinki: Helsingin Yliopisto, 124 - 143.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Aineistohallinnan käsikirja. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/>

Lainsäädäntö (<http://www.finlex.fi/fi/laki/>):

Hallintolaki 434/2003

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 812/2000

Lastensuojelulaki 2007/417

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Suomen perustuslaki 731/1999

LIITTEET

Liite 1. Lastensuojeluasian vireilletulo, palvelutarpeen arvio ja lastensuojeluasiakkuuden alkaminen (Lastensuojelun käsikirja 2016).

Lastensuojeluasian vireilletulo, palvelutarpeen arvio ja lastensuojeluasiakkuuden alkaminen				
Prosessi	<p>Vireilletulo</p> <ul style="list-style-type: none"> lapsi tai huoltaja ottaa itse yhteyttä lastensuojeluun hakeakseen lastensuojelun palveluja lastensuojeluilmoitus saapuu yhteydenotto palvelutarpeen arvioimiseksi saapuu sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä saa muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta 		Palvelutarpeen arviointi	Asiakkuuden alkaminen lastensuojelussa
Toiminnot	<p>Välittömästi arvioidaan kiireellisen lastensuojelun tarve ja tarvittaessa toteuttaa kiireelliset lastensuojelutoimenpiteet, jollon lastensuojeluasiakkuus alkaa.</p>	<p>Ei kiireellisiä toimia.</p> <p>Ryhdytään palvelutarpeen arviointiin, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta</p> <p>Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa.</p> <p>Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvittää lastensuojelun tarve.</p>	<p>Yhteenveto palvelutarpeen arvioinnista.</p> <p>Ei lastensuojelun tarvetta. Tarvittaessa ohjaus sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tai sosiaalihuollon asiakkuus päättyy.</p>	Laaditaan asiakassuunnitelma.
Määräajat	<p>Välittömästi</p>	7 arkipäivän kuluessa vireille tulosta	Valmistuttava 3 kuukauden kuluessa vireille tulosta.	Asiakassuunnitelman arvio tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa.

Liite 2. Tutkimuslupa

Viranhaltijapäätös § 6/2016 sivu 1(2)

27.1.2016

Sosiaali- ja terveystoimi/Perhepalvelut
Perhepalvelujen johtaja [REDACTED]

Tutkimuslupa / Sosiaalihuoltolain muutoksen merkitys lastensuojelun asiakkuuden aloittamisen näkökulmasta / Mäkipää Mirka

Tutkimuskohteena on sosiaalihuoltolain muutoksen merkitys lastensuojeluasiakkuuden näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen, koska sosiaalihuoltolain muutos tulee muuttamaan lastensuojelun arjen käytäntöjä. Tutkimuksessa kiinnostava kysymys on: tarvitaanko lastensuojelun asiakkuutta vai ovatko peruspalvelujen tarjoamat tukimuodot lapselle ja perheelle riittäviä. Tutkimuskysymykseni on: Millaisena lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuus näyttäytyy uuden sosiaalihuoltolain alaisissa lastensuojeluasiakkuuden määrittelyn tilanteissa sosiaalityöntekijöiden kuvaamana? Tutkimusmenetelmänä on sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelu. Tavoitteena on haastatella kahdeksasta kahteentoista sosiaalityöntekijää [REDACTED]

TUTKE katsoo, että tutkimussuunnitelma ja sen liiteasiakirjat noudattavat hyvää tutkimustapaa. Tutkija on sitoutunut siihen, ettei käytä saamiaan tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus ja tietojensuojasäännöksiä, eikä luovuta kerättyjä tietoja muuhun tarkoitukseen kuin mihin tutkimuslupa on myönnetty. Tutkija on myös sitoutunut myös eettisiin periaatteisiin. TUTKE pitää tutkimussuunnitelmaa eettisesti hyväksyttynä.

TUTKE pitää tutkimuslupaa hyväksyttynä ja

1. antaa puoltavan lausunnon tutkimuslupan hyväksymisestä tulosaluejohtajalle
2. tutkimusta puoltaa vs. lastensuojelun palvelupäällikkö [REDACTED]
3. Perhepalvelut eivät sitoudu löytämään tutkijan esittämää määrää haastateltavista.

TUTKE edellyttää että tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan [REDACTED] ja sosiaali- terveydentoimen käyttöön pdf versiona tulosalueen erityisasiantuntijalle [REDACTED] ja sihteerille [REDACTED]

Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika on 31.12.2016.

Lisätietoja erityisasiantuntija [REDACTED]

Päiväys

27.1.2016

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Täyttöönpä

Sosiaali- ja terveyslautakunta

[REDACTED]

Tämä päätöspöytäkirja on yleisesti nähtävänä

Aika: 3.2.2016 klo 8.15-16.00

Paikka: [REDACTED]

Liite 3. Tutkimuksen informaatiokirje

8.2.2016

Hei!

Olen sosiaalityön opiskelija Tampereen yliopiston Porin yksiköstä ja toteutan opintoihin liittyvän pro gradu-tutkielman aiheesta sosiaalihuoltolain muutoksen merkitys lastensuojeluasiakkuuden alkamiseen sosiaalityöntekijän näkökulmasta katsottuna.

Pro gradu-tutkielman tarkoituksena on tuoda esiin lastensuojelun tarpeen selvittämisessä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalihuoltolain muutoksen merkityksestä lastensuojeluasiakkuuden alkamiseen. Tutkimuksessa selvitetään sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä lakimuutoksen haasteista, mahdollisuuksista ja kehittämiskohteista.

Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluilla helmi-huhtikuussa xxxxxx lastensuojelun tarpeen selvittämistyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Tutkimukseen osallistumalla saat äänesi kuuluviin ja voit osaltasi vaikuttaa sosiaalihuoltolain muutoksen merkityksen tutkimiseen. Haastattelu nauhoitetaan, mutta myös ilman nauhoittamista on mahdollisuus osallistua haastatteluun tai voit vastata myös kirjallisesti teemahaastattelun kysymyksiin.

Tutkimuksesta saatavia tietoja käsitellään ehdottomasti luottamuksellisesti ja käytetään vain tähän tutkimukseen. Tietoja ei luovuteta ulkopuoliselle henkilölle. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja voit keskeyttää sen koska tahansa. Tutkimuksen tulokset raportoidaan siten, että vastaaja ei ole tunnistettavissa.

Tutkimukseen saa osallistua työajalla ja haastattelu voi tapahtua työpaikallasi tai muussa sopivassa paikassa. Haastattelun ajankohta voidaan sopia sinulle sopivaan ajankohtaan. Kalenterisani on useita kello 12 aikoja tai kello 16 jälkeisiä aikoja vapaana. Seuraavat arkipäivät olen varannut kokonaan haastatteluja varten: 22.2./23.2./4.3./14.3./15.3./16.3./17.3./18.3./31.3./1.4./11.4./15.4./18.4./25.4./26.4./27.4./28.4./29.4. Laita minulle sähköpostia, jos olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen. Haastattelukysymykset ovat tämän kirjeen liitteenä.

Osallistumisesta etukäteen kiittäen,

Mirka Mäkipää

Tutkijan yhteystiedot:

Mirka Mäkipää (mirka.makipaa@xxxxxxxxxx)

Sosiaalityön opiskelija

Tampereen yliopiston Porin yksikkö

Liite 4. Suostumus tietojen käyttöön tutkimuksessa

Annan suostumukseni haastatteluun ja nauhoitettujen haastattelutietojen käyttämiseen tutkimusta varten, joka käsittelee sosiaalihuoltolain muutoksen merkitystä lastensuojeluasiakkaiden alkamiseen sosiaalityöntekijän näkökulmasta katsottuna. Haastattelijana toimii Mirka Mäkipää, joka tekee pro gradu-tutkielmaa Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelmaan.

Tutkimusraportissa ei tule esiin henkilöllisyyteni tai muita tunnistettavia tietoja. Haastatteluja ei luovuteta ulkopuoliseen käyttöön. Kommenttejani on lupa nimettömästi käyttää haastattelutekstin analyysissä ja aineistojen esittelyssä.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 5. Teemahaastattelun runko

Taustakysymykset

- Koulutustaustasi
- Ikä
- Kuinka kauan olet toiminut lastensuojelun sosiaalityöntekijänä?
- Kuinka kauan olet tehnyt palvelutarpeen arviointeja, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve?

Teemakysymykset

LAKIMUUTOS

- Sosiaalihuoltolaki ja sen suhde lastensuojelulakiin muuttui, mitä ajattelet uudesta muutoksesta?
- Mitä ajattelet lakimuutoksen suhteesta käytännön työhön? (vaikutukset, muutokset työssä/työnkuvassa/työkäytännöissä)
- Kuvaile millaista on ollut oma perehtymisesi lakimuutokseen.
- Miten lakimuutos näkyy työn ominaisuuksissa tai hallinnassa vai näkyykö?
- Miten lakimuutos näkyy tiimissäsi tai työyhteisössäsi vai näkyykö?
- Miten lakimuutos näkyy johtamisessa vai näkyykö?

PALVELUTARPEEN ARVIOINTI

- Käytätkö termiä palvelutarpeen arviointi? Miksi et ja mitä termiä käytät? Miksi kyllä?
- Kuvaile palvelutarpeen arviointia, mitä siinä nykyisin uuden lain voimassa ollessa täällä työpaikallasi tapahtuu?
- Mitä sinä ajattelet palvelutarpeen arvioinnissa?

LASTENSUOJELUASIAKKUUDEN ALKAMINEN JA SOSIAALIHUOLTOLAIN MUKAISEN ASIAKKUUDEN JATKUMINEN

- Miten lastensuojeluasiakkuuden alkamisen tarvetta/sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkumista arvioidaan palvelutarpeen arvioinnissa?
- Mikä ero näillä kahdella asiakkuudella on?
- Onko tässä palvelutarpeen arvioinnissa heikkoja tai ongelmallisia kohtia kun ajattelet nykyisiä työkäytäntöjä? Millaisia ongelmat ovat?
- Onko tässä ongelmallisia kohtia kun ajattelet palvelutarpeen arviointia suhteessa lastensuojeluasiakkuuden alkamiseen ja suhteessa sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden jatkumiseen? Millaisia?
- Mitä käytännössä tapahtuu lastensuojelu asiakkuuden alkamisen prosessissa?
- Mitä käytännössä tapahtuu sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuden jatkumisessa?

ASiantuntijuustieto

- Mitä on lastensuojelun sosiaalityöntekijän teoriaan perustuva asiantuntijatieto lakimuutoksessa ja palvelutarpeen arvioinnissa?
- Mitä on lastensuojelun sosiaalityöntekijän käytäntöön perustuva asiantuntijatieto lakimuutoksessa ja palvelutarpeen arvioinnissa?
- Mitä on lastensuojelun sosiaalityöntekijän lastensuojelun erityisyyteen perustuva asiantuntijatieto lakimuutoksessa ja palvelutarpeen arvioinnissa?
- Millaista on lastensuojelun sosiaalityöntekijän reflektointi lakimuutoksessa ja palvelutarpeen arvioinnissa?
- Mitä on lastensuojelun sosiaalityöntekijän harkintavalta palvelutarpeen arvioinnissa?

Mitä muuta haluaisit sanoa?